

TÜRKİYENİN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ

ÖZET

Güç konusu uluslararası ilişkiler disiplinde en çok tartışılan konulardan biridir. Güç, farklı boyutlarıyla, pek çok çalışmaya konu olmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları güç kavramının anlamını ortaya koymaya çalışırken, bazıları da kavramı teorik çerçevede incelemektedir. Devletlerin politik amaçlarına ulaşmak için araç olarak kullandıkları güç kavramı çeşitli unsurlardan oluşmaktadır. Bu unsurların kullanım şekilleri göz önüne alınarak güç konusunda sınıflandırmalar yapılmaktadır. Güç unsurlarının diğer aktörleri zorlama, tehdit etme ve caydırma gibi amaçlarla kullanılması sert güç kullanımı olarak ifade edilirken, diğer aktörleri ikna etme ve istenilen çizgiye getirmek için kullanılması yumuşak güç olarak isimlendirilmektedir. Devletler arası ilişkiler tarihi incelendiğinde savaşı ve askerî kuvvet kullanmayı içeren sert güç kullanımının çok yaygın olduğu görülmektedir. Özellikle eski çağlarda sert güç kullanımı belirli bir amaca ulaşmak isteyen aktörler için neredeyse tek alternatif olarak algılanmıştır. Ancak uluslararası sistemde güç algısının değişmesi, sert güç kullanımının gücü kullanan aktöre meşruiyet sorunları yaratması ve sert gücün maliyetinin yüksek olması aktörleri yeni bir güç arayışına yöneltmiştir. Yumuşak güç uluslararası ilişkilerde sert gücün yarattığı zafiyetleri yaratmadan aktörlerin amaca ulaşmalarını sağlayabilecek güç türü olarak göze çarpmaktadır. Kaynağını ülkenin kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına dayanan ve sert güçten farklı olan yumuşak güç pek çok ülke tarafından farklı vesilelerle kullanılmaktadır. Politik amaçlara sahip bir devlet olarak Türkiyede gücü araç olarak kullanmaktadır. Kurulduğu tarih olan 1923'ten günümüze dış politikada amaçlarına ulaşmak için güç kullandığı olaylar incelenirse Türkiyenin Kıbrıs Barış Harekatı, Kardak Krizi, Füze Krizi ve 1996-1998 Suriye Bunalımı"nda sert güç kullanmak suretiyle amacına ulaştığı değerlendirilmektedir. Bununla beraber Sert gücü anılan olaylarda kullanan

Türkiyenin güç konusundaki tek alternatifi sert güç değildir. Türkiye yumuşak güç potansiyeline de sahip bir ülkedir. Bu potansiyel farklı olaylarda ortaya koyulmuştur. Bu nedenle bu çalışmada Türkiyenin güç uyguladığı olaylar incelenerek Türkiyenin yumuşak güce sahip olduğu, Türkiyenin yumuşak gücünün farklı olaylarda kullanıldığı ifade edilmiştir.

Anahtar kelimeler: güç, sert güç, yumuşak güç, Türkiye, dış politika.

TÜRKİYE DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ POLİTİKASI

ABSTRACT

Power is among most frequently debated issues. It has been a subject matter to various studies with all its dimensions. Some of those studies primarily concerned with the definition of the term power whereas others assess the power in a theoretical framework. The power, as tool for states so as to achieve their political goals, is constituted by various elements. By taking in to account of all these elements, classifications concerning the power have been made. One of those classifications is hard power which refers to the use of coercion techniques, methods to threat or deter other actors whereas the other classification called as soft power comprises methods of persuasion to make others think alike. Any assessments made about the history of international relations may point out clearly that the hard power, which employs military power and wars, has been most common ways to settle the disputes between states. However the alteration in the power perception in international community, legitimization problems and cost created by the use of hard power have directed the actors to search for an alternative type of power. In this search, soft power stands out as an alternative that would enable actor to refrain from the deficit created by the use of hard power. Soft power which depends on the culture, political values and foreign policies of the actor and presents changes from hard power has been used in various fields.

In this master thesis, as an actor aimed at reaching political goals, Turkey uses power as a tool as well as other states. The Cyprus Peace Operation, S-300 Missile Crisis and 1996-1998 Syria Crises are the examples of the foreign policy moves in which Turkey reached its aims by the use of hard power.

Key words: power, hard power, soft power, Turkey foreign policy.

GİRİŞ

“Güç” ve “iktidar” kavramları insanların bir arada yaşama tecrübeleri ile neredeyse yaşıttır. Bu uzun tarihi süreç içerisinde “iktidar” ve ”güç” kavramlarına farklı düşünürler tarafından farklı anlamlar yüklenmiş, işlevi ve etkisi konusunda farklı tanımlar yapılmıştır. Yapılan çalışmalar güç kavramını farklı unsurları ile açıklamayı ve kavramı teorik bir çerçeveye oturtmayı amaçlamaktadır. Güç konusunda yapılan çalışmalarda bir devletin gücünü hangi unsurların oluşturduğu ifade edilmektedir. Buna ek olarak güç konusunda matematiksel analizler yapılmaktadır.

Güç unsurlarının kullanımlarına göre sınıflandırılması da bu çalışmaların konuları arasındadır. Buna göre, güç karşındaki aktörleri zorlamak, tehdit etmek, korkutmak ve onları aldıkları kararlardan caydırmak için kullanılabilir. Gücün bu şekilde kullanılması sert güç kavramı ile ifade edilmektedir. Öte yandan diğer aktörleri ikna etmek ve kendi rızaları ile istenilen çizgiye gelmelerini sağlamak ise yumuşak güç olarak adlandırılmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde yakın zamana kadar sert gücün egemen olduğu, aktörlerin politik amaçlarına ulaşmak için diğerlerini zorlamayı, tehdit etmeyi ve korkutmayı tercih ettiği söylenebilir. Bu tarz bir yaklaşım çok uzun süre normal olarak karşılanmıştır. Ancak özellikle sert güç uygulaması kapsamına giren savaşların yarattığı olumsuz etki sebebiyle dünya kamuoyunda güç konusundaki algı değişmiş, sert güç kullanımını meşru görmeye başlanmıştır. Sert gücün yarattığı meşruiyet sorununun yanı sıra sebep olduğu yüksek maliyet de söz konusudur.

Sert güç sistemdeki algının değişmesi sebebiyle amaca ulaşma yolundaki en güçlü alternatif olma durumunu kaybetmeye başlamıştır. Zira devletler sert gücün oluşturduğu zafiyetlerden kaçınabilecekleri ve aynı zamanda politik amaçlarına ulaşma yolunda kullanabilecekleri farklı güç türlerinin arayışına girmişlerdir. Bu bağlamda yumuşak güç günümüzde en geçerli alternatif olarak görülmektedir.

Yumuşak güç, askerî kuvvet kullanımı ya da diğer aktörleri tehdit etme metotlarını içermediği için kullanımı durumunda meşruiyet sorunu yaratmamakta, sert gücün oluşturduğu maliyetlere sebep olmamaktadır. Ülkelerin kültürlerine, dış politikalarına ve siyasi değerlerine dayanan yumuşak güç sert güce göre önemli farklılıklar arz etmektedir.

Orta büyüklükte bir devlet olarak Türkiye, yumuşak güç unsurlarına 2000'lerden sonra önem vermiş, AKP'nin (Adalet ve Kalkınma Partisi) iktidarı ele almasıyla, dış politikada yumuşak güç değer kazanmıştır. Soğuk Savaş sonrasında, dış ve iç 2 dinamikler dolayısıyla değişim gösteren Türk dış politikasının, son on yıl içerisinde daha aktif ve çok yönlü olduğu iddia edilebilir. Kültürel ve tarihi yakınlık bağı bulunan bölgelerle ilişkilerin geliştirilmesi, bu bölgelerde bulunan halklarla daha yakın ilişkiler kurulması, sorunlarla ilgilenilmesi, yumuşak gücün önemli kaynakları olan 'kültür' ve 'değerler' in kullanılması, Türkiye'nin yumuşak güç olma arzusunu göstermektedir.

Türkiye'nin; Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra, devlette savaşın vermiş olduğu zayıflık ve karışıklık dolayısıyla dış politikasının temkinli ve pasif olması, sahip olduğu yayılcı geçmiş ve dünyadaki imajı nedenleriyle yumuşak gücü yok denecek kadar az olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra ise, Soğuk Savaş dönemi boyunca uluslararası sistem ve devletin içinde bulunduğu durum ve bu çerçevede izlenen dış politikada da yumuşak gücün olmadığı söylenebilir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden ve bilhassa 2000'lerden sonra devletin iç dinamikleri ve uluslararası sistemdeki değişim, bunun yanında yumuşak gücün ortaya atılması ve önem kazanmasıyla diğer devletler gibi Türkiye de farkına varmış, bu alanda ilerleme kaydetmiştir diyebiliriz.

Bu çalışmanın I bölümünde ilk önce güç faktörünün rolü, akıllı güç, sert güç ayrıntılı olarak ele alınıp işlenmiştir.

Bunun ardından güç kavramının teorik incelenmesi yapılmış realizm, liberalizm, yapısalçılık açısından araştırılmıştır.

Yumuşak güç başlığı altında III bölümde yumuşak güç kavramını, kavramın nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını, önemini ve bu bağlamda, Türk dış politikasındaki yerini incelemekte, Türkiye'nin yumuşak gücü ne durumda, Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımını var mı, var ise nasıl kullanmakta, sorularına cevap aramaktadır.

IV Bölümde Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları ve potansiyeli alanına yer verilmiş ve Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli incelenmiş, bu çerçevede; Türkiye'nin sahip olduğu yumuşak güç kaynakları, gerekçeleri, hangi alanlarda, neden ve ne şekilde yumuşak güç potansiyeli olduğundan bahsedilmiştir. Türk dış politikasında yumuşak güç kullanımının incelenmesinin ikinci ayağı olan bu bölümde, dış politikasına geçmeden önce, mevcut yumuşak güç kaynaklarının incelenmesi, bu kaynakların neler ve ne durumda oldukları, Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olma gerekçeleri ile beraber anlatılmıştır. Türkiye'nin yumuşak güç kaynakları olan; 'tarih ve kültür', 'jeopolitik konum ve coğrafya', 'değerler ve politika', 'ekonomik durum', 'çekicilik unsuru olarak askeri güç' ve yumuşak güç açısından katkıları olan 'kurumlar' ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

Sonuncu olarak geçen Türkiye'nin yumuşak güç bölümünde Türk dış politikasını genel çerçevesiyle incelemek olmuştur. Dış politikada yumuşak güç uygulamalarına geçmeden önce, dış politikanın çerçevesi, amaç, hedefler ve ilkeler, kültürel, tarihsel ve stratejik boyut göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu çerçevede; son dönem Türk dış politikasına da değinilmiş, hedefler ve amaçlar incelenmiştir. Bundan sonraki adım ise; Türkiye'nin yumuşak güç uygulamalarını incelemek olmuştur. Bu kısımda üzerinde durulan nokta, dış politikada, yumuşak güce örnek oluşturacak atılan adımlar, girilen faaliyetler ve gerçekleştirilenlerdir. Dış politikada Türkiye'nin yumuşak gücü sayılabilecek, yapmış olduğu somut şeyler nelerdir? Türkiye'nin dış politikasında en sık başvurduğu yöntemler nelerdir ve başarılı olmuş mudur? Tezin faydalı olması, bu alana katkıda bulunması için, içeriğinin son adımı olarak, Türkiye'nin bahsedilen

yumuşak gücünün önündeki engeller ve bulunan eksikliklere, gene farklı yazar ve kaynaklar incelenerek değinilmiştir.

Çalışma konusunun güncelliği ve öneminden dolayı ana başlıklar altında topladığımız bilgiler arasında bağlantı kurulmaya çalışılmış, tarihi arka plan oluşturulması için sistematik çerçeve izlenmiş ve bilimsel analiz yapmak adına nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış ve ilişkiler değerlendirilirken objektif olmaya çalışılmıştır.

I BÖLÜM. GÜÇ KAVRAMI

1.1. Güç kavramına genel bakış

Güç kavramı uluslararası ilişkilerde çok fazla tartışılan bir kavramdır. Hemen yapılan her analizde güç kavramına bir atıf bulunmaktadır. Ancak sıklıkla kullanılan bir kavram olmasına rağmen, tanımı konusunda kesin bir fikir mutabakatı sağlanmış değildir. Bu sebeple ekollere göre ya da yazarlara göre değişen güç kavramlarının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Güç kavramı aktörlerin tek başına değerlendirildiğinde anlamlı olabileceği gibi, aktörlerin birbirine göre değerlendirilmesi durumunda da anlamlı olabilmektedir. ¹Günümüzde daha geçerli olan yaklaşım, mukayeseli bir yaklaşım ortaya koymaktır. Hangi aktörün daha güçlü olduğunu belirlemek ve gücün ne anlama geldiğini ifade edebilmek için ise öncelikle uluslararası ilişkiler açısından son derece önemli bir kavram olan güç konusunda yapılan çalışmaların irdelenmesi faydalı olacaktır.

Güç kavramı her zaman ilgi çeken bir çalışma konusu olmuştur. Farklı düşünürlerin fikirleriyle zenginleşen bu kavram eskiden olduğu gibi günümüzde de çeşitli çalışmalara konu olmaktadır. Uluslararası ilişkiler literatüründe önemli çalışmaları ile yer tutan Hans Morgenthau uluslararası politikanın temel amacını güç arayışı ve güç mücadelesi ile özdeşleştirip ulusal çıkarı da güç kavramı ile tanımladıktan sonra realist yaklaşımın açıklamalarının merkezine bu kavramı yerleştirmiştir . ²Ancak Gerçekçi (Realist) teorisyenlerin üzerinde tam olarak anlatıkları bir güç tanımı bulunmamaktadır. Bu durum Holsti tarafından da eleştirilmektedir. Holstiye göre Morgenthau gücü zaman zaman „en temel amaç“ zaman zaman da „amaca ulaşmak için araç“ olarak yorumlamaktadır . Bazı düşünürler Gerçekçi teorinin güç kavramını „hem diğer aktörleri etkileyebilmek için güce sahip“ olma hem de „bazı yetenekleri elinde bulunduran güç olma“

---

¹ Şeyma Adıyaman , **TİKA: Türkiye'nin Küresel Dış Politika Enstrümanı**,

http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=1061:tka-tuerkiyenin-kueresel-d-politika-enstrueman&catid=77:ortadogu-analizler&Itemid=150, 15.02.2015

² AFS (Intercultural Programs Turkey), AFS Tarihçesi, <http://www.afs.org.tr/afsdeneyimi/afs-tarihcesi/>,

anlamlarında kullandığını ifade etmişlerdir . Güç konusunda başka yaklaşımlar da bulunmaktadır. En genel sözlük anlamıyla güç, aktörün istediklerini elde etme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bir başka güç tanımı ise “istediklerini elde etmek için diğerlerini etkileme kabiliyeti” şeklindedir. ³ Güç söz konusu olduğunda akla gelen bir başka tanım ise gücün kuvvet ve iradenin bir bileşimi olduğudur. Bu tanıma göre güç olabilmesi için gücü 3-2 unsurlarına sahip olmak yeterli değildir. Bu unsurlar ancak amaçlı bir irade ile birleştiği oranda güce dönüşür.

Güç konusunda ifade edilmesi gereken bir başka önemli unsur; gücün yansımaları ile değerlendirilmesi durumudur. Bu anlamda “güçlü” istediklerini elde ettiği sürece bu sıfatla taçlandırılmış olur. Söz gelimi, bir ülke başka bir ülkeye yönelik olarak askerî ya da iktisadi amaçlar güdüyor ve buna ulaşabiliyorsa o zaman güçlü olarak adlandırılabilir. İktisadi ve askerî vurgunun hissedildiği bu durumun devletin gücünü tanımlamak için tek yol olmadığı da akılda tutulmalıdır. Diğer bir deyişle, devleti güçlü yapan belirlenmiş hedeflere ulaşabilme yetisidir. ⁴ Hedeflere ulaşabilmek için askerî ve iktisadi yöntemlerin kullanılmasına gerek olmayabilir. Bir devlet, diğerini askerî ve iktisadi unsurları kullanmadan diğer devletin çok da çıkarına olmadığı durumlarda bile, kendisiyle aynı çizgide hareket edecek şekilde etkileyebiliyorsa yine güçlü demektir. Öte yandan güç konusunda daha farklı yaklaşımlar da ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşımlardan biri gücün çok boyutlu yapı analizi ile incelenmesidir.

Gücün birinci boyutu aktörlerin davranışlarını neden-sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bir yaklaşımdır . Bu yaklaşıma göre, söz gelimi, A devleti kendi çıkarına olan bir durum sebebiyle B devletini etkilemeyi başarmış olabilir. Bir başka ifadeyle, eğer A aktörü B'nin normalde yapmayacağı birşeyi yapmasını sağlıyorsa o zaman A aktörü güçlü addedilebilir. Bu duruma gücün birinci boyutu adı verilmektedir. Bu boyut A ile B'nin davranışlarını neden-sonuç ilişkisiyle açıklamakta ve „B'nin davranışına A sebep olmuştur“ demektir. Ancak Dahl

---

³ Birol Akgün, “Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Üyeliği: Amaç Süreç ve Beklentiler” **Selçuk Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Araştırma Makalesi Serisi**, No.1, Temmuz

⁴ Baratz Morton S, “Two Faces of Power”, **The American Political Science Review**, Vol.56, Issue.4, December, p.947-957

tarafından ortaya koyulan bu durum zaman içinde zenginleştirilmiştir ve A'nın güçlü olma durumu sadece B'ye istediğini yaptırabilmesi ile değil farklı yönlerle de ifade edilmeye başlanmıştır. Eğer A, B aktörünün belirli bir davranıştan vazgeçmesini sağlayabiliyorsa o zaman da A güçlü olarak görülebilir. Başka bir fikir gücün ikinci boyutunu oluşturmaktadır ve bu fikre göre, bir aktörün güçlü olup olmadığını anlamak için sadece neyi yaptırabildiğine bakmak yeterli değildir. Nelerin yapılmadığı da güç analizi açısından önem arz etmektedir .

Güç konusunda ilk iki boyutta ifade edilen durum uluslararası ilişkiler literatüründe çok tartışılmıştır.⁵ Zira bu iki boyut, yaklaşım olarak farklılıklar gösterse de en nihayetinde aktörlerin birbirlerinden bağımsız olarak, açık ya da üstü örtülü biçimde kendi çıkarlarını belirlemeleri ve bu çıkarların çatışması varsayımına dayanmaktadır. Ancak, gücün 3-3 analiz edilebileceği ortamlarda karşı karşıya gelen aktörlerin her zaman çıkar çatışması içinde bulunduğunu düşünmek çok gerçekçi bir yaklaşım değildir. Zaman zaman aktörlerin çıkarları örtüşebilmektedir. Böyle durumlarda ise ilk iki boyut ile ifade edilen güç analizi yeterli bir açıklama sunamamaktadır. İlk iki boyut neden sonuç ilişkisi içinde sadece bir aktörün diğerini belirli bir davranışa sevk ettiğini irdelemektedir ve temel varsayım aktörlerin çıkar çatışmalarıdır. Bir başka deyişle, birinin istediğini diğeri istememektedir. Ancak çıkarları çatışmayan, bu sebeple benzer adımlar atan aktörlerin hangisinin diğeri üzerinde güç sahibi olduğu ilk iki boyutta ifade edilen yaklaşımlarla açıklanamamaktadır. Çıkar çatışmasının olmadığı durumlarda A devletinin talebinin B devleti açısından ne anlam taşıdığına incelenmesi gerekmektedir. İstekleri elde etme durumunun birçok sebebe bağlı olabileceğinin düşünülmesi ve dolayısıyla “güç” analizinin ona göre yapılması gerekebilir.

⁶Diğerlerinin sizin istediğinizi yapıyor olması demek her zaman sizin güçlü olmanız demek olmayabilir. Sizin istediğiniz şekilde davranan diğeri aktör, aslında kendisi de öyle istediği için öyle davranıyor olabilir. Söz gelimi, eğer A devletinin talebi B devletinin de işine geliyorsa ve bu sebeple B devleti A

---

⁵ Steven Lukes , “Power and the Battle for Hearts and Minds”, *Millennium Journal of International Studies*, 2011, s. 477

⁶ Steven Lukes, Power: A Radical View, *Palgrave Macmillan* ,ss.230-257

devletinin arzu ettiği şekilde davranıyorsa, bu davranışı A devletinin gc hanesine yazmak çok gerçekçi bir yaklaşım olmayabilir.⁷ çünkü B devleti böyle bir durumda muhtemelen, A devletinin gcnden etkilendiği için değil kendi çıkarlarına uygun olduğu için belirli birşekilde davranmıştır . Lukes A'nın B'ye istediğini yaptırması ya da A'nın B'yi yapmaya karar verdiği bir davranıştan vazgeirmesini A'nın gc hanesine yazılması fikrine katılmaktadır. Bunlara ek olarak Lukes ortaya attığı yeni boyut ile gücün daha önceleri önerilen ilk iki boyutuna alternatif olarak, çıkarların rtřtđđ durumlardaki gc analizi konusunda fikir vermektedir. Bu koşullar altında "A aktörü B devletine istediğini yaptırmıştır, bu sebeple A gcldr" demek B aktörünün davranışına sebep olan faktörü gc ile açıklamak yanlış olacaktır.⁸

Gücün Lukes tarafından ortaya koyulan bu cnc boyutu ilk iki boyuttaki neden-sonuç ilişkisinden ziyade A'nın isteğinin B için ne anlam ifade ettiğine bakmaktadır. Lukesin anlayışı ile aynı çizgide bir rnek Nye tarafından verilmiştir.⁹ Zalim bir diktatör karşıt görüşlü bir kişiyi idam edebilir, ancak eğer idam edilen kişi "şehit" olmak istiyorsa ve bilinçli birşekilde idamına sebep olacak adımları atmışsa bu durumda bu idamı diktatörün gücü ile açıklamak yeterli olmayacaktır. Çünkü idam edilen kişi şehit olmayı zaten istiyordur ve belki idam edilmese deşehit olmasıyla sonuçlanacak bir başka yola başvuracaktır. Bu durumda şehit ile diktatör arasındaki gc durumu gücün ilk iki boyutu ile incelenemez. Ancak Lukesin ortaya attığı cnc boyutla incelenebilir. Zira şehit olmak isteyen aktrle, idam etmek isteyen aktörlerin sürecin sonunda gelecekleri yer aynıdır.

Nye da Lukes de bu durumda belirleyici aktör olan diktatörün şehit olmak isteyen aktör açısından ne anlam ifade ettiğinin incelenmesi gerektiği konusunda hemfikirdirler. Lukesin ortaya koyduğu bu yaklaşımda „tarafklar arasında

⁷ OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) , İktisadi İşbirliği Kalkınma Teşkilatı ve Türkiye, <http://www.oecd.org/dataoecd/39/40/42122130.pdf> , 05.04.2015

⁸ Haluk zdemir , Uluslar arası ilişkilerde Gc: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme, <http://siyasaliletisim.org/pdf/uluslararasıiliskilerdeguc.pdf> , 03.05.2015

⁹ Steven Lukes, **London: MacMillan Press, Power: A Radical View**,1974, s. 28

uzlaşmaya dayalı politikalar güç tanımı içerisinde yer almamaktadır” . Ortaya koyulan tanımlamalardan hareketle çıkar çatışmaları güç için ön şart olarak ortaya koyulmaktadır. Bu durumda, çıkar çatışması durumunda amacına ulaşan aktör daha güçlü addedilmektedir. Ancak, bu konuda çıkar çatışmasından galip çıkanın diğerini zarara uğrattığı kanısı doğmamalıdır. Zira karşıdakini zarara uğratmadan da karşıdakini istenilen çizgiye getirmek mümkün ola bilmektedir . Günümüz şartları göz önüne alındığında güç konusunda belirtilmesi gereken bir başka husus da her amaç ve olaya göre değişen hedefe ulaşma araçlarına sahip olma durumudur. Diğer bir ifadeyle, her oyunda işe yarayacak bir taktik yoktur. Birinde işe yarayan diğerinde yaramayabilir. Briç oynanırken elde iyi bir poker kâğıdının olmasının çoğu zaman hiçbir anlamı yoktur. ¹⁰

Öte yandan oyun pokerse bile iyi oynanmadığında kaybedilebilir . Bu anlamda her zaman gerekli silaha sahip olmak da zaferi garanti etmeyebilir. Söz gelimi, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Birleşik Krallık ve Fransa’nın toplam askerî kapasitesi Almanya’nın üzerindeydi ancak savaşı kazanmak için Amerika Birleşik Devletleri’nin onların yanında savaşa girmesi gerekmiştir. Güç ile ilgili olarak yapılan değerlendirmelere aktörler açısından bakıldığında, söylenmesi gereken, ifade edilen aktörlerin kimliğinin devlet ya da birey olmasının analiz sonuçlarında bir değişiklik getirmediğidir. Her durumda bir aktörün diğerine karşı güç sahibi olması durumu belirtilen çerçevede ifade edilebilir. Aktör devlet ya da birey olsun politik bir amaca ulaşmak için belirli adımlar atmak gerektiği açıktır. Güç konusunda daha önce ifade edilen boyutlardan ya da algılamalardan hangileri seçilirse seçilsin, sonuç olarak gücü uygulamak için bazı araç ve unsurlara ihtiyaç vardır. Güçlü olanı güçlü yapan gücü uygulama biçimi olduğu kadar gücünün hangi unsurlara dayandığıdır. Bu sebeple gücün unsurlarını değerlendirmek bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

---

¹⁰ TANRISEVER, F. Oktay(2005), “Güç”, Derleyen: ERALP, Atilla, Devlet ve Ötesi Uluslar arası İlişkilerde Temel Kavramlar, İletişim yayınları, İstanbul, s.53-73

1.2. Gücün Unsurları

Gücün unsurları konusunda ilk belirtilmesi gereken husus, bu unsurların aktörlerin kimliklerine göre değişebildiğidir. Söz gelimi, aktör olarak bireyler söz konusu iken kültür, fiziksel özellikler, karakter özellikleri gibi hususlar gücün unsurları olabilir. Ancak güç konusunda yapılan analizlerde, genel olarak, aktör bazında temel analiz birimi devletlerdir.¹¹Devletler için ise gücün unsurları çok boyutludur. Bu boyutlar siyasi, askerî, ekonomik, demografik, coğrafi, bilimsel, teknolojik, psiko-sosyal ve kültürel güç olarak özetlenebilir. Bu unsurlar konusunda göz önünde tutulması gereken en önemli husus, ayrı analiz edilseler de, birbirlerinden bağımsız olmadıklarıdır.¹²

Siyasi güç bir devletin millî hedeflerine erişmek, erişilenleri koruyup geliştirmek ve millî menfaat sağlamak amacıyla kullandığı siyasi kuvvetlerin toplam verimidir. Siyasi güce belirli bir politik adımı atma konusundaki kararlılık örnek olarak verilebilir. Ulusal politikanın uygulanmasında ve ulusal hedeflerin elde edilmesinde kullanılan fiziki güce “askerî güç” denir. Askerî güç bir ülkenin elindeki toplam askerî imkân ve kabiliyetlerin tümünü ifade etmektedir. Bu durumda, gücün bu unsurunun kıyaslama yapmaya müsait olduğu ifade edilebilir. Askerî güç konusunda ifade edilmesi gereken husus bu gücün sadece matematiksel toplamlarla değil, bir ülkenin elindeki askerî imkân ve kabiliyetleri kullanma becerisi ile ilgili olduğudur. Bu durumda en çok askerî olan ordunun en güçlü ordu olmaması durumu askerî güç tanımıyla çelişki oluşturmamaktadır.

Millî gücün tüm unsurlarının gelişip güçlenmesi için gereken maddi ve parasal ihtiyaçları karşılayan güç unsuru ekonomik güçtür. Ekonomik güç bir ülkenin üretim kapasitesi olabileceği gibi, satın alma gücü, doğal kaynaklarının çeşitliliği, bu kaynakları verimli kullanabilme yeteneği olarak da ifade edilebilir. Ekonomik güç, ifade edilen güç unsurlarının birbiri ile bağıntısını en kolay ifade

---

¹¹ Peter Bachrach / Morton Baratz (1962), “Two Faces of Power,” *American Political Science Review*, 56/4 s. 948

¹² F. Tanrısever Oktay(2005), “Güç”, Derleyen: ERALP, Atilla, Devlet ve Ötesi Uluslar arası İlişkilerde Temel Kavramlar, **İletişim yayınları**, İstanbul, s.53-73

edebilecek, diğher her unsurla bağlantısı kolayca kurulabilecek bir unsurdur. Ekonomisi güçlü olanın askerî gücü de daha fazla olacaktır ya da güçlü ekonomik toplumun daha çok gelişmesine zemin hazırlayacaktır şeklindeki mantık silsileleri ile unsurlara arasındaki bağ kurulabilir. Nüfus (Demografik) güç bir ülkede yaşayan insanların sayısı ve nüfusun niteliği ile ilgili olan güç türüdür. Demografi sözcüğüyle, ilk planda, bir coğrafi bölgede yaşayan insan sayısı akla gelse de, demografik güç insan sayısını içeren 3-6 ama insan sayısının ötesinde de anlamlar taşıyan bir unsurdur. Söz gelimi, nüfusun eğitim seviyesi, yaş ortalaması, kültür düzeyi, bilinç ve algısı da demografik unsurlar içine girmektedir ve güç konusunda önem arz etmektedir. Bir devletin coğrafyasına ait canlı veya cansız, doğal ve yapay, gerçek ve nispi (görelî) tüm değerler onun coğrafi gücünü oluşturur. Bu durumda devletin dünya üzerindeki yeri kadar, ülke topraklarının karakteri de coğrafi unsurları arasında sayılmaktadır.

Coğrafya askerî ve iktisadi unsurlar açısından eşitler arasında farklılıklar sağlayabilecek bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Söz gelimi, ABDnin coğrafi konumu iki dünya savaşıdan uzak kalabilmesine, böylece savaşların askerî tahribatlarından uzak kalabilmesine imkân tanımıştır.¹³ Öte yandan, Polonya ise, coğrafi özellikleri sebebiyle tarih boyunca toprakları üç kere paylaşılmış bir ülkedir. Askerî ve iktisadi güç açısından itici bir görev gören güç türüne bilimsel ve teknolojik güç Günümüzde bilim ve teknoloji alanlarında etkin ve yeterli bir düzeye ulaşmayan devletler büyük topraklara, zengin doğal kaynaklara sahip olsalar bile büyük ve güçlü devletler arasında sayılmazlar.¹⁴ ABD Birleşik Krallık gibi büyük ekonomilere ve güçlü ordulara sahip olan ülkelerin bilim ve teknoloji alanlarında da ilermiş olmaları, ayrıca dünya arenasında yükselmek isteyen ülkelerin de bilim ve teknolojiye her geçen gün daha da önem vermeleri, bu unsurun genel güç algısı içindeki yerini anlatan önemli örneklerdir. Psiko-sosyal ve kültürel güç toplumun sahip olduğu ve tarihten gelen maddi ve manevi

---

¹³ Steven Lukes (1974), *Power: A Radical View*, London: MacMillan Press, ss.2-8

¹⁴ J. M. Barbalet, "Power and Resistance," *The British Journal of Sociology*, 1985, 36/4 s. 531- 548

değerlerin topluma sağladığı güçtür.¹⁵ Buna kısmen “moral güç” de denilebilir. Gücün bu unsuru, toplumların içsel yapılarında temel alır ve devletlerin gücüne genel olarak manevi anlamda katkı yapar. Bu katkının hacmini sayısal olarak ölçmek zor olsa da etkisini görmek mümkündür.¹⁶ Söz gelimi, dünyada benzer iktisadi zorluklar yaşayan ülkelerden kültürel yapılarında toplumsal dayanışma ruhu daha kuvvetli olan grupların böyle zorluklardan daha az etkilendiğini anlatan örnekler bulunmaktadır. Devletlerin güçleri söz konusu olduğunda, kimin daha güçlü olduğunun analiz edilmesi ancak bu unsurların değerlendirilmesini içeren çok boyutlu bir çalışma ile yapılabilir. Bu güç unsurları farklı farklı değerlendirilebildiği gibi, farklı sınıflandırmalar ile de değerlendirilebilmektedir. Yapılan sınıflandırmalar gücün karakteri konusunda fikir vermektedir. Söz gelimi, sert güç kavramı bu tarz bir 3-7 sınıflandırma metodudur ve herhangi bir aktör tarafından uygulanan gücün karakteri konusunda fikir vermektedir.

1.3. Sert Güç

Sert güç bir aktörün politik amaçlarına ulaşmak için diğer aktörlere yönelik zorlama, tehdit etme, askerî güç kullanma gibi yöntemlere başvurusudur. Aktörlerin uyguladığı gücün karakterlerinden biri olarak değerlendirilen sert güç gücü uygulayanın karşıdaki aktörü, onun rızası olmadan, kendi istediği çizgiye getirmesine yaramaktadır.¹⁷ Bu bağlamda karşıdaki aktöre yöneltilecek her türlü tehdit, uygulanacak her çeşit caydırma ve zor kullanma tedbiri sert güç sınıflandırması içinde yer almaktadır. Bu tarz bir davranış içinde bulunmak için farklı güç unsurları kullanılabilir. Ancak, en çok görülen unsurlar askerî ve ekonomik unsurlardır. Nye sert gücü ifade ederken ekseriyetle askerî güce vurgu yapmıştır ve ekonomik gücü sert gücün kapsamı dışında bırakmıştır. Ancak sert güç tanımını yaparken de zorlayıcı, caydırıcı, tehdit edici unsurların tamamını

---

¹⁵ Friedrich Kratoch, “The Force of Prescriptions,” **International Organization**, 1998, 38/4 ss. 685-708.

¹⁶ James Der Darian, “The (S)pace of International Relations: Simulation, Surveillance, and Speed,” **International Studies Quarterly**, 1990, 34/3: ss 303-304

¹⁷ ROTHMAN, Steven B. (2011), “Revising the Soft Power Concept: What Are the Means and Mechanisms of Soft Power?”, **Journal of Political Power**, sayı, s.49-64

ifade etmiştir. Bu durumda gücün ekonomi ile ilgili olan unsurlarını da sert güç sınıflandırması içine dâhil etmek faydalı görünmektedir.¹⁸ Zira sert gücün tanımı olan tehdit edici, korkutucu, caydırıcı, zorlayıcı adımlar iktisadi unsurlar ile de atılabilir. Söz gelimi, bir ülke diğer bir ülkenin belirli bir şekilde davranmasını sağlamak amacıyla iktisadi ambargo uyguluyorsa, bu durumda ambargo uygulanan devlet zorlayıcı bir davranışla karşı karşıya demektir. Bu durumda sert güç iktisadi unsurlar yardımıyla uygulanmış olur. Sert gücün en bariz görüldüğü olaylar savaşlar ve silahlı çatışmalardır. Günümüzde savaşların ve aktörlerin birbirini zor kullanarak istedikleri çizgiye getirdikleri durumlar, eskiye göre daha az yaşanmaktadır. Bunun, uluslararası sistemde meşruiyet algısının değişmesi, sert güç kullanmanın maliyetinin çok artması gibi sebepleri vardır. Bu ve benzeri sebeplerden ötürü yeni güç arayışları ortaya çıkmıştır ve bu arayışlar sonucunda ortaya çıkan ve üzerinde en çok konuşulan kavramlardan biri yumuşak güç kavramıdır.

1.4. Akıllı Güç

Devletlerin politika amaçlarına ulaşabilmeleri için kullandıkları güç unsurları çok çeşitlidir. Aktörler hem amaca doğru yönelirken hem de amaca ulaşıldıktan sonra atılan adımların maliyetini hesaplamak durumdadırlar. Bu bağlamda ideal olan en düşük maliyetle hedefe ulaşmaktır. Bu mantıktan hareketle aktörler hedefe göre kullanacakları araçları ve güç unsurlarını değerlendirip en uygun ve en verimli sonuç alabileceklerini seçerler.¹⁹ Güç unsurlarının çeşitli olduğu günümüzde, gücün bu unsurları kullanım türlerine göre yumuşak ve sert güç gibi farklı karakteristik özelliklerle ifade edilmektedirler. Zorlama, caydırma, korkutma temeline dayanan sert güç ile diğer aktörleri ikna ve

---

¹⁸ NYE, Joseph (2002a), "Hard and Soft Power in a Global Information Age", Foreign Policy Center, <http://www.isn.ethz.ch/isn/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=21702>, 03.12.2011

¹⁹ NYE, Joseph (2002a), "Hard and Soft Power in a Global Information Age", Foreign Policy Center, <http://www.isn.ethz.ch/isn/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=21702>, 03.12.2015

cezp etme mantığına dayanan yumuşak güç aktörün uyguladığı gücün karakteri olarak ortaya çıkmaktadır. Akıllı güç kavramı ise, güç unsurlarının hepsini birden göz önüne alarak bir gücün bunlardan bir seçki yapılarak kullanılmasıdır.

1.5. Millî Güç

Dünya üzerinde her aktörün kendi hedefleri ve çıkarları bulunmaktadır. Söz konusu aktör devlet olduğunda da bu durum değişmemektedir. Devletler amaçlarına ulaşmak için güç kullanabilmektedirler. Kullanılan gücün karakteri olaya ya da aktöre göre değişse de değişmeyen husus gücü kullanan aktörün, gücü kullanırken temel dayanağının millî güç olarak adlandırılan millî potansiyelidir. Bu potansiyel, devletlerin her konuda ürettiği stratejilerin ve attığı politik adımların temel dayanak noktasıdır. Aktörler hedef belirlerken bile öncelikle bu potansiyeli analiz edip, ona göre ulaşabilir hedefler belirlemek durumundadırlar. Bir başka ifadeyle Millî güç, bir milletin maddi ve manevi bütün güçlerinin toplamı ve bileşkesidir. Millî güç denildiğinde bileşke olarak düşünülen bu güçler esasen gücün unsurları olan ekonomi, siyaset, askerî ve sosyo- psikolojik kapasitedir. Bu unsurların tamamının değeri düşünülerek millî güç içersine dâhil edilir. Bütün bu ana güçlerle oluşan gücü, yani millî gücü, ölçerek hangi devletin diğerlerine göre daha güçlü olduğunun analizi yapılır. Bu analizin yapılabilmesi için çok çeşitli metotlar öne sürülmüştü. Bu çalışmalardan bazıları millî gücü matematiksel olarak ifade etme gayesini taşımaktadır. Söz gelimi Ray S. Cline tarafından yapılan çalışma güç unsurlarını gruplayarak ve her birine değerler vererek matematiksel bir ifade ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu çalışmaya göre millî güç nüfus ve toprak, ekonomik yeterlilik ve askerî yeterliliklerin toplamı,²⁰ stratejik amaçlar ve bu amaçların gerçekleştirilme isteğinin toplamı ile çarpılmasından oluşmaktadır. Her bir ögeye ülkelerin mukayese edilmesiyle ortaya çıkan değerler verilmekte ve en nihayetinde ortaya çıkan değer millî gücün matematiksel değeri olarak kabul edilmektedir.

---

²⁰ Steven Lukes, Power: A Radical View, 1974, London: MacMillan Press, s. 24

Uluslararası ilişkilerde büyük önem arz eden g konusu alt unsurları ile incelemelere konu olmaktadır. Bu alışmalar gn karakterlerini ve millî gn tanımlarını hatta matematiksel hesaplarını da içermektedir. Bu çalışmalara ek olarak, göç konusunda yapılan teorik açıklamalar da bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplinini teorik açıdan inceleyen yaklaşımlar, uluslararası ilişkiler alanında büyük önem arz eden göç konusunda da önemli fikirler ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda göç kavramı incelenirken bu çalışmaların da ifade edilmesi bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

II. Bölüm

Güç Kavramının Teorik İncelemesi

2.1. Gerçekçi Yaklaşım (Realizm) ve Güç Kavramı

Pozitivist Realist yaklaşım kökenini eski çağlardan alan bir kuramdır. Bu kuramın en önemli özelliklerinden biri bugüne kadar uluslararası ilişkiler alanında egemen görüş olarak tanımlanan pozitivist kökenli bir paradigma olmasıdır. Thucycdidesin bilinen en eski realist olduğu ifade edilebilir. Arıboğan'a göre, Pelopones Savaşı ile birlikte güç, korku ve savaş uluslararası ilişkilerde yer almaya başlamıştır. Zira Atina ve Sparta arasındaki savaşın temel sebebi Atina'nın büyüyen gücü ve bunun Sparta için yarattığı tehlikedir. Bir başka ifadeyle, o dönemin güçlü aktörleri savaş yoluyla çıkar çatışmalarının üstesinden gelmeye çalışmışlardır.²¹ Thucycdidesten daha sonra yaşamış önemli realistlerden biri de Niccolo Machiavellidir. Machiavelliye göre devletler açısından karşıdaki rakibini korkutmak iyi ilişkiler kurmaktan daha iyidir.

Machiavelliye göre bunu sağlayabilmek için de askerî gücün verimli bir şekilde kullanılması gerekebilir. Ona göre kazanma arzusu ve kazanabilmek için askerî kuvvet kullanılması çok doğaldır. Machiavellinin genel olarak insan doğasını kötü olarak gördüğü bu sebeple savaşların ve güç mücadelesinin varlığını normal karşıladığı söylenebilir.²² Ayrıca, Machiavelliye göre rakip üzerinde korku yaratmak da, daha sonra rakibi alt etme konusunda fayda sağlayacağı için, amaca ulaşma açısından faydalı bir davranıştır. Realizm konusunda eser veren bir başka düşünür de Thomas Hobbestur. 17-inci yüzyılda insan doğası ile savaşlar arasında bağ kurmayı amaçlayan çalışmalar yapmıştır. Ona göre ulusların savaşmalarına sebep olan en önemli unsurlar rekabet, güvensizlik ve herkesten üstün olma tutkusudur. Rekabet insanları ve ulusları çıkarları doğrultusunda mücadeleye sürüklemekte, her aktörün aynı şekilde

---

²¹ Arıboğan, D. Ü. (2001). Globalleşme Senaryosunun Aktörleri Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi. **İstanbul: Der Yayınevi**, 2001, ss.32-65

²² Cline, R. S. . World's Power Trends and US Foreign Policy for 1980's. **Westview Press**.

davranması sonucunda güvensiz bir ortam oluşmakta ve en nihayetinde savaşlar patlak vermektedir. Leviathan'ın var olmadığı uluslararası ortamda güç mücadelesini, savaşları ve istikrarsızlığı önlemek mümkün değildir. Kökeni eski çağlara dayansa da, Gerçekçi kuramın ilkeleri ilk kez Hans Morgenthau ve E.H. Carr tarafından belirlenmiştir, Morgenthau, 1948 yılında yayımladığı Uluslararası Politika (Politics Among Nations) adlı çalışmasında güç ve güç dengesi teorisini ortaya koymuştur.

Bir başka görüşe göre de Realizm ya da diğer bir adıyla Gerçekçi Yaklaşım pratik anlamda İkinci Dünya Savaşı boyunca uluslararası sisteme egemen olmuş, teorik çerçevesi de savaştan sonra çizilmiştir.²³ Realizmin aktör konusundaki temel varsayımı uluslararası ilişkilerde aktörlerin devletlerden ibaret olduğu şeklindedir. Temel aktör olan devletler için en doğru davranış çıkarlarını en üst seviyeye çıkaracak adımlar atmaktır. Çıkarları doğrultusunda adım atan aktörler arasında da aktörlerin güçlerine göre hiyerarşik yapı bulunduğu, uluslararası ilişkilerinde bu yapı içerisinde idare edildiği düşünülmektedir. Morgenthauya göre de devletlerarası sistem ulusların çıkarları doğrultusunda güç elde etmek için mücadele ettikleri bir arenadır.²⁴ Bu amaçla devletler güçlerini göstermeye yönelik adımlar atmakta ve amaçlarına yönelik ittifaklara yönelmektedirler.

Dünya sahnesinin ana aktörleri olan devletlerin egemenliğine meydan okuyacak bir başka aktör yoktur. Realistlere göre, uluslararası arenada boy gösteren uluslararası şirketler ve uluslararası organizasyonlar sınırları devletler tarafından çizilen uluslararası sistemin, devletlerden daha sonra gelen birer parçalarıdır. Bu uluslararası organizasyonlar yine çıkarlarını en yüksek noktaya çıkarmak isteyen devletlerin rızaları ile kurulmaktadır.²⁵ Zira bu organizasyon ve örgütler yardımıyla uluslararası düzenin sağlanması ve aktörün sistemi kendi lehine çalışır hale getirmesi mümkün olabilir. Gerçekçi akımın benimsediği fikirlere göre, sistemde oluşan Güç dengesini kendi lehine değiştirmeyi öngören

---

²³ Forde, S. . Varieties of Realism: Thucydides and Machiavelli . *Journal of Politics*, 1992,Sayı:54, Cilt:2 , s. 377

²⁴ Gilpin, R. War and Changes in the World Politics ,New York: Cambridge University Press,1981

²⁵ Haktanır, K. The Grand Deception. 2001, Ankara.

kendi kendine yardım eden (self-help) sistem, askerî güce ve iş birliğine dayalı bir yapı sunmaktadır. Oluşan bu iş birliği uluslararası organizasyonların kurulmasına ön ayak olmaktadır. Oluşan işbirliği ise çıkar amaçlıdır. Uluslararası sistemde düzenin var olabilmesi için sistemi kontrol edecek hegemonik güçlere ihtiyaç vardır. Bu güçlerin varlığı ile „hegemonik bir istikrar“ var olabilecektir. Gerçekçi ekol daha sonradan diğer düşünürlerin katkısıyla farklılaşmaya başlamıştır.

Kennet Waltz, daha sonraları Yapısal Gerçekçilik olarak da anılan, Neorealist modelin temel tezlerini ortaya koymuştur. Waltza göre uluslararası ilişkilerde temel olan iki önemli unsur söz konusudur. Bu önemli unsurlardan biri sistemin anarşik yapısıdır. İkincisi ise uluslararası sistemin aynı işlevlere sahip birimler arasındaki ilişkilerden oluşmasıdır.²⁶ Yeni Gerçekçi Ekolün önemli temsilcilerinden Waltza göre güç dengesi sistemin en önemli özelliklerinden biridir. Gilpin de güç dengesi konusunda, devletlerin askerî ve iktisadî kapasitelerinin farklılığının aktörler arası dengesizliklere sebep olduğunu, bu sebeple güç dengeleri arasındaki geçiş sürelerinde savaşların görülmesinin normal olduğunu ifade etmiştir. Bir başka ifadeyle Yeni Gerçekçi Yaklaşım da Gerçekçi yaklaşımın güç dengesi konusundaki fikrini paylaşmaktadır.²⁷

İnsan tabiatı yerine uluslararası sisteme vurgu yapan neo-realistlere göre, bütün devletler herşeyden önce kendi güvenliklerini düşünürler. Bu ekolün önemli isimlerinden John Mearsheimer, uluslararası siyaseti sürekli bir güvenlik mücadelesi olarak tanımlamaktadır.

Uluslararası sistemde aktör yetenekleri sistem içerisinde eşit olmayan biçim dağıtılmıştır. Söz konusu bu eşitsizlik uluslararası ilişkilerde gücü tanımlayan en önemli unsurdur. Bir başka ifadeyle Waltz gücü yeteneklerin dağılımı olarak tanımlamaktadırlar. Sistemin yapısını da etkileyen yetenek dağılımı, aktörlerin hareket serbestîlerini de belirler. Daha yetenekli olan aktörler daha rahat davranabilmekteyken, yetenekleri kısıtlı aktörlerin hareket alanı daha dardır.

---

²⁶ Kenneth Waltz, "Theory of International relations", **Mc Graw Hill**, s.23-39,1979

²⁷ Robert Gilpin, War and Change in Politics, **Cambridge University Press**, 1991, s.321-367

Sonuçta daha çok yeteneğe sahip olduğu için güçlü olanlar karar verme konusunda daha serbesttirler. Verdikleri kararları da güçleri sebebiyle daha kolay uygulayabilirler. Gerçekçi kuramın aktör ve uluslararası sisteme dair yaklaşımlarından da anlaşılabilir gibi, Gerçekçi akım güç konusuna önem vermektedir. Bu fikir yapısını benimseyenlere göre uluslararası sistemi düzenleyen unsur, temel aktör olan devletlerin gücüdür. Güç aynı zamanda genel olarak çıkar çatışması içinde bulunan aktörlerin birbirlerini alt etmeleri ve amaçlarına ulaşmalarına yarayan en önemli araçtır. Yeni Gerçekçi akım da Gerçekçi akımın aktörü tek başına inceleyen analizlerine, sisteme de vurgu yaparak farklı bir boyut kazandırmıştır. Ancak sonuç olarak, iki yaklaşımın da gücü uluslararası arenada boy gösteren aktörler için çok önemli olarak gördükleri ortadadır.

Gücü önemseyen bu iki yaklaşımın farklı noktası ise Gerçekçilerin gücü amaç olarak görmesine karşılık Yeni Gerçekçi teorinin asıl amacın güvenlik olduğunu ileri sürerek gücü bir araç olarak değerlendirmeleridir.

2.2. Liberalizm ve Güç Kavramı

Gerçekçi teori uluslararası sistemde uzun süre etkin olmuştur ancak, sistemde kabul edilen tek yaklaşım gerçekçi teori değildir. Zamanla farklı fikirler Gerçekçi Yaklaşımın önermelerine karşı durmuştur. Gerçekçi Teori'nin en güçlü meydan okumalardan biri Liberalizmden gelmiştir. Liberal düşüncenin özünde insanın mükemmel olduğu, bu mükemmelliğin gelişmesi için "demokrasi"nin gerekliliği ve gelişme" fikri yatmaktadır²⁸. Demokrasi ve gelişme ise realizmin öngörüsünün aksine işbirliğini daha çok ön planda tutan unsurlardır. Liberalizm, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktisadi ve siyasi işbirliğinin kurulması için çalışmalar yapan ABD Başkanı Woodrow Wilson ismi ile beraber anılmaktadır. Zira Wilson savaşın insanların refahına zarar verdiği, bu durumda refahı getirecek işbirliği süreçlerinin oluşturulması ile savaşların önlenebileceği fikrini dile

---

²⁸ Baylis Smith, "Liberalization in world politics", **Rajaratnam School of international relations**, 2005,s.5

getirmiştir. ²⁹Bu işbirliğinin sağlanması ise sadece devletlerden oluşan aktörlerle değil, aktörleri de bir araya getiren devletler arası kuruluşlarla mümkün olabilirdi. Bu sebeple Liberaller, uluslararası ilişkilerin aktörleri arasında ulus-devletin yanında çok uluslu şirketler ve ulus aşan aktörler de aktör listesine dâhil etmektedir³⁰

Liberallere göre sistemin yapısı anarşik bir karaktere sahiptir ancak, mevcut anarşizm uluslararası kurumların ve özellikle de devletler arası ekonomik işbirliği ve bağımlılığın etkisiyle kırılabilir, devletlerarasında işbirliği ve güven ortamı oluşabilir. Bu bağlamda liberal teorinin iktisadi güce vurgu yaptığı ifade edilebilir. Zira Liberal görüşe göre, bir ülkedeki güvenlik ve refah ekonomik faaliyetler ve ticari güçle artmaktadır. Refah ve barış ortamının sağlanması için ön şart olan ekonomik güç ise dünya ülkeleri ile iyi ilişkiler sahibi olmaya bağlıdır. Bu durumda çıkar çatışmalarının mevcut olduğu anarşik yapı, her aktörün kendi refahını düşünerek diğerleri ile iktisadi bağlar kurması sonucunda yerini ticari iş birliğine bırakacaktır. Böylece iktisadi işbirliği ve karşılıklı bağımlılık savaşların ve toplumsal refahı azaltan anarşik yapıların varlığına engel olacaktır. Liberallere göre devletler arasında karşılıklı bağımlılık uluslararası ilişkilerin önemli bir özelliğidir. Bu bağımlılık iktisadi kökenlidir. Bağımlı olan aktörler ise sadece kendi çıkarları peşinden koşan tek bir aktör görüntüsünde değildir. Esasen çıkarı peşinde koşan aktör, kendisini meydana getiren bürokratik organizasyonların tamamıdır.

Realistlerin tek aktör olarak gördüğü devletler Liberallere göre sadece teorik ve yasal boyutta güç sahibidir. Zira esas güç sahibi olanlar, devleti oluşturan bürokratik organizasyonlardır. Bu sebeple devlet için alınan karar esasen kurumlar arası işbirliği ve istişare ile alınmaktadır.³¹ Bu mantıktan hareketle, Realizm'in devlet tanımının Liberallere göre eksik olduğu söylenebilir. Liberal ekolü Gerçekçilerden ayıran en önemli özellik bu iki düşünce sisteminin uluslararası

---

²⁹ Richard K. Ashley , "The Poverty of Neorealism", **International Organization**, 1984, ss. 225- 286,

³⁰ Alexander Wendt , "Social Theory of International Politics", **Cambridge University Press**, 1995, ss.341-357

³¹ Joseph Nye, "The Changing Nature of World Power," **Political Science Quarterly**, 1990, ss.177-192

sistemde kazanan ve kaybedenlerin durumlarına ilişkin görüşleridir. Realistler sistemde birilerinin kazanmasının diğerlerinin kaybetmesi anlamına gelen sıfır toplamlı oyun mantığını benimsemektedirler.³² Bu mantığa göre, sistemde ancak birileri kaybederse diğerleri kazanabilmektedir. Böylece kazanan ve kaybedenlerin elde ettikleri sıfır toplamlı bir yapı oluşturmaktadır. Ancak Liberal ekol ise bu görüşü benimsememektedir. Onlara göre, Realizmin herkesin aynı anda kazanmasını mümkün görmeyen yaklaşımı gerçekçi değildir. Zira özellikle ticaret ve işbirliği süreçleri ile herkes kazanabilir. Bu durumda uluslararası sistemin yapısı sıfır toplamlı bir oyuna benzeyen bir yapı değildir.

Liberal teorilere göre, Sistemin sıfır toplamlı olmaması durumu, karşılıklı bağımlılık durumunun yaratacağı etki sayesinde olmaktadır. Zira devletlerin çıkarları doğrultusunda işbirliğine yönelmeleri daha kârlı ve daha akılcı olacaktır. Bu sebeple Liberal teori, bu işbirliğinin gerçekleştirilmesi durumunda herkesin kazançlı çıkacağını hatta bu işbirliğinin oluşmamasından tarafların zararlı çıkacaklarını ifade etmektedir.³³ İşbirliğinin olmaması durumundaki zarardan kaçınmak için devletlerin bir araya gelmesi de sistemin anarşik yapısını değiştireceğini belirtmektedir. Yeni Gerçekçi ekol Liberalizmin bu fikirlerini benimsememektedir. Onlara göre Liberalizmin öngördüğü işbirliğini bozabilecek aktörü cezalandırma ya da caydırma metotları bu güne kadar verimli çalışmamıştır. Bir başka ifadeyle işbirliğini bozan aktör bu davranışı karşısında bir bedel ödememiştir. Böylece işbirliği süreçlerini bozan aktör kendi çıkarını düşünerek işbirliğini öneren diğer aktörlerin zarara uğramasına sebep olmuştur.

Sonuç olarak varılan nokta, neo-realistlere göre “elde var sıfır” durumudur ve işbirliği bile devletlerin silahlanmalarını arttırarak kendilerini güvence altına alma çabalarını durduramayacaktır. Realizmin aktör ve uluslararası sistem algısına kıyasla Liberalizmin önermeleri işbirliği ve ortak hareket etmeyi ön plana çıkarmaktadır. Bu durum esasen iki ekolün güç konusundaki görüşlerinin farklılığını da ortaya koymaktadır. Gerçekçi ekol tek aktör olan devletin bireysel

---

³² Robert Keohane, Joseph Nye, “ Power and Interdependence” , **New York: Longman**, 2001, ss.74-86

³³ Joseph Nye, “The Changing Nature of World Power,” 1990, ss.156-157

olarak çıkarlarının peşinden gitmesi gerektiğini ifade etmekte, hatta bu çıkarların elde edilmesi için verilen mücadeleyi, Machiavelli'nin yaklaşımlarında olduğu gibi, mübah saymaktadır.³⁴ Bu mantıkla Gerçekçiler için savaşlar doğal bir olgudur. Bu durumda Gerçekçi ekolün güce bakışının daha tek taraflı olduğu söylenebilir. Savaşların daha normal algılanmasında Realizmin sert güç kullanımına daha yatkın olduğu ifade edilebilir. Zira bazı Realistlere göre rakibi korkutmak, teşvik etmekten daha faydalıdır. Öte yandan Liberal teori ise özellikle amaca yönelik işbirliği süreçlerine vurgu yapmaktadır. Bu süreçlerin hayata geçirilmesi sonucunda devletleri bir araya getirecek uluslararası örgütler ve diğer aktörler oluşacaktır. Böylece Liberalizm, Gerçekçi teorinin devlet merkezli aktör anlayışını kabul etmemektedir.³⁵ Bu kurumlar vasıtası ile ortak çıkar hedefiyle beraber hareket eden aktörler arasında rekabetten doğan anarşi, işbirliği ile ortadan kaldırılacaktır. Liberallere göre sistemin yapısı için hayati öneme sahip işbirliği ise en çok iktisadi alanlarda yapılabilir.

Realistlerin olağan saydığı savaşlar toplumsal refaha zarar vermektedir ve iktisadi gelişim refahı arttırmak için en önemli yoldur. Farklı uluslardan oluşan uluslararası sistemin bütününde refahı arttırmak da yine iktisadi işbirliği ile mümkündür. Liberalizmin, bu önermelerinden hareketle, tek yanlılıktan ziyade çok taraflı politik adımları desteklediği bunu yapabilmek için ise güç konusunda ekonomik unsurlara vurgu yaptığı söylenebilir.³⁶ Zira Liberaller ekonomik kalkınma konusunda ülkelerin yapacağı işbirliğini hem uluslararası sisteme yön veren aktörlere yönelik anlayışlarında hem de sistemin yapısının anarşik olup olmadığı konusundaki yaklaşımlarında temel argüman olarak ortaya koymaktadırlar. Liberallerin iktisadi unsurlara vurgu yapması ile Realist ekolün iktisat anlayışı arasında önemli farklar bulunmaktadır. Her iki yaklaşım için de ekonomik faktörler önemlidir. Ancak iki ekol arasındaki en temel fark Realistlerin karşıdakini zorlamayı, korkutmayı ve hatta savaş normal görmeleri sonucu ekonomik unsurları da zorlama politikalarının aracı olarak görmeleridir. Ancak,

³⁴ Benjamin R. Barber, "How Globalism and Tribalism are Reshaping the World", **New York: Ballantine Books**, ss. 23-34

³⁵ Hans Morgenthau, *The Struggle for Power and Peace*, **New York: McGraw Hill**, 1985, ss. 32-36

³⁶ David A. Baldwin, "Paradoxes of Power", **New York: Basil Blackwell**, 1989 ss.59-70

Liberaller bu unsurları işbirliği ve toplumsal refahı arttıracı olacak ögeler olarak görmekteadırlar.

2.3. Yapısalcı Yaklaşım ve Güç Kavramı

Yapısalcı (Structuralist) yaklaşım uluslararası sistemde temel ve tek belirleyici aktörün devlet olduğu yargısına karşı çıkan bir yaklaşımdır. Yapısalcılara göre uluslararası sisteme dair yapılacak analizler, sistemin bütününe içine alacak şekilde yapılmalıdır. Bu sebeple sadece devletlerin davranışları değil, sistemi etkileyen diğer bütün aktörlerin davranışları göz önüne alınmalıdır. Yapısalcı ekole göre devletlerin ve diğer aktörlerin hareket alanını oluşturan küresel çevre, aktörlerin davranışları üzerinde etkilidir. Bu durumda herhangi bir aktörün davranışı küresel çevrenin şartlarından bağımsız düşünülemez.³⁷ Bir başka ifadeyle bir aktörün davranışı incelenirken önce küresel ortama bakmak gerekmektedir. Yapısalcı ekol bu yaklaşımı ile aktörden uluslararası sisteme doğru yapılan analiz sistemine bir alternatif oluşturmaktadır. Bağımsız ya da işbirliği içinde hareket eden aktörlerin davranışları ile küresel sistemin oluştuğu fikrine karşı durmaktadır.³⁸ Sistemin de aktörü etkileme yeteneğinin olduğunu öne sürmektedir.

Yapısalcı yaklaşıma göre sadece küresel çevrenin aktör üzerindeki etkisini incelemek de yeterli değildir. Onlara göre bu sistemi oluşturan tarihî olayları da süzgeçten geçirmek gerekmektedir. Aksi hâlde incelemeye konu olan uluslararası sistem temel dinamiklerinden yoksun olarak ele alınmış olur. Söz gelimi küresel kapitalist sistemden bahsedilecekse sadece günümüzdeki durum değil, kapitalizmin ortaya çıkış süreçleri de incelenmelidir.³⁹

Yapısalcı yaklaşım uluslararası sistemde devletin önemli bir aktör olduğunu kabul etmektedir. Ancak yaptıkları analizlerin merkezine sadece devletleri değil,

---

³⁷ Kenneth N. Waltz (1967), "International Structure, National Force, and the Balance of World Power," 1967, s.216

³⁸ David A. Baldwin, "Paradoxes of Power", New York: Basil Blackwell, 1989 ss.132-135

³⁹ Steven Lukes, London: MacMillan Press, Power: A Radical View, 1974, s. 28

uluslararası örgütleri, ulus üstü örgütlenmeler ve koalisyonları da almaktadırlar. Bu yaklaşımı savunan bilim adamları ekonomik faktörleri en önemli unsur olarak görmektedirler. Marksist teoriden çok etkilenen bu yaklaşıma göre devletler, çok ulus şirketler ve hatta uluslararası organizasyonlar dünya ekonomik sisteminin hâkim sınıfının çıkarlarını temsil etmektedirler. Yapısalcı yaklaşım uluslararası ilişkilerin ekonomik unsurlara bağlı olarak şekillendiği yaklaşımını öne sürerek güç konusunda daha çok iktisadi unsurlara vurgu yaptığını ortaya koymuştur.

Ekonomi Yapısalcılar için anahtardır. Bu bağlamda Yapısalcılar için güç denildiğinde akla gelen unsur ekonomik güçtür. Bu tarz bir güce sahip olan aktör sistemde daha kolay hareket edebilme ve amacına ulaşma yeteneğine sahiptir.⁴⁰

2.4. Yapıcı (Constructivist) Yaklaşım ve Güç Kavramı Yapıcılık (Constructivism)

1980'lerin sonuna doğru gelişmeye başlayan ve özellikle 1990'ların ortasından itibaren etkin olmaya başlayan nispeten yeni bir teoridir. Yapıcı teoriye göre sadece dünya düzeninin değil kimliklerin ve çıkarların da sürekli değişen bir yapısı bulunmaktadır. Bu sebeple bu değişim göz önüne alınmalı ve kendini yenileyen bir düzen sağlanmalıdır. Yapıcı ekolün yaklaşımına göre ise, devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsur fikirler (ideas) ve çıkarlardır. Yapıcı teorinin çıkar kavramı Gerçekçi teorilerin çıkar anlayışlarından farklıdır. Yapıcı ekolü benimseyen teorisyenler çıkarı maddi güçle özdeşleştiren realizmin aksine çıkarların fikir ve kanılarla ilgili olduğunu ifade ederler. Çıkarlar objektif olarak var olamaz ve belirli fikirler ve algılamalar etrafında şekillendirilir. Gücü oluşturan maddi unsurlar ise tanımlanan çıkarlar doğrultusunda kullanılırsa bir anlam ifade eder. Diğer bir ifadeyle belirli fikirler, ilişkiler, algılamalar ve tercihler etrafında şekillenen çıkarlar doğrultusunda kullanılmaksızın tek başına güç çok fazla anlam ifade etmez. Bu örneğe göre üzerinde yaşanan coğrafya, sahip olunan doğal kaynaklar veya ordunun nasıl değerlendirilmesi gerektiği o ülkeyi çevreleyen ülkeler, bu ülkelerce sorunların algılanışı ve coğrafya, ordu ve

---

⁴⁰ Steven Lukes , s.32-34

doğal kaynağa sahip olan ülkenin kendisini çevreleyen diğer ülkelere ilişkin fikirlere bağlıdır. Bir başka ifadeyle saldırgan komşuya karşı ordu ve zorlu coğrafya bir güç iken, ticari ilişkileri güçlendirmek isteyen bir komşu ülke söz konusu olduğunda zorlu coğrafya bir zafiyet kaynağı olabilir. Bu sebeple gücün unsurları da, tanımlanan çıkarların korunması ve geliştirilmesine yönelik olarak belirlenen politika bağlamında anlam kazanır.

Devletlerin güç konusundaki yaklaşımları da gücü nasıl algıladıkları ile ilgilidir. Wendt Kennet Waltz'ın yeteneklerin dağılımının gücü belirlediği şeklindeki fikrini kabul etmemektedir.⁴¹ Ona göre gücü algılayabilmek için güç dağılımından daha önemlisi çıkar dağılımıdır. Farklı aktörler aynı farklı algılamalara sahip olabilmektedirler. Söz gelimi, belirli bir ülkenin davranışı diğerleri için tehdit olarak görülmekteyken başka bir grup devlet tarafından olumlu görülebilir. Bu devletin davranışlarını faydalı bulan diğer aktörler de güç arayışıyla söz konusu devletle iş birliğine gitmeyi uygun görebilir.⁴² Bu nedenle de güç arayışı realistlerin öngördüğü gibi kaçınılmaz olarak her zaman çatışmaya değil bazen işbirliğine de yol açabilir.

Yapıcı yaklaşım kendisinden önceki teorik yaklaşımların çıkar algısına farklı bir boyut getirmiştir. Yapıcı yaklaşım, Gerçekçilerin ve Yeni Gerçekçi teorinin gücün araç mı yoksa amaç mı olduğu konusundaki fikir ayrılıklarından ziyade, gücün ne zaman ve hangi bağlamda düşünülmesi gerektiği ile ilgilenmiştir. Yapıcı teoriye göre gücün araç ya da amaç olma durumu çıkarların nasıl dağıldığı ile ilgilidir. Güç aktörlerin algısı, düşünceleri ve fikirleri doğrultusunda belirlenen çıkarlara göre düşünülmelidir. Bu bağlamda gücün unsurları da çıkarlara göre hem zafiyet hem de avantaj unsuru olabilmektedir. Söz gelimi güç unsuru olarak belirli coğrafi özellikler, muhatap olunan aktörün niyeti, fikirleri ve coğrafi özelliklere sahip olan aktörün çıkarlarına göre avantaj da getirebilir, zafiyet de yaratabilir.

---

⁴¹ A.G.E. K.Waltz,ss.119-125

⁴² Jeffrey Hart, "Three Approaches to the Measurement of Power in International Relations," **International Organization**, cilt: 2, sayı: 36, ss.289-305

2.5. Eleştirel Yaklaşım ve Güç Kavramı

Eleştirel teori daha çok güç ve hegemonya konularında çalışmalar yapan Frankfurt Okulunun önerdiği bir yaklaşım türüdür ve realistlerin güç ve güvenlik konularına hakkındaki fikirlerine karşı durmaktadırlar. Özellikle kendi geliştirdikleri güç ve güvenlik yaklaşımları uluslararası güvenlik alanındaki kuramsal tartışmalara büyük katkıda bulunmaktadır. Gücü genel olarak sert güç unsurları olarak ele alan Gerçekçi teori ve iktisadi unsurlara vurgu yapan Liberal ekolün yaklaşımlarından farklı olarak Eleştirel teori, daha farklı bir sınıflandırmaya gitmektedir.⁴³ Bu teori diğer teorileri gücü tek boyuta indirgemekle eleştirmektedir. Eleştirel teori gücü birkaç farklı boyutta incelemektedir. Eleştirel teoriye göre gücün aktif güç, gizli güç ve yapısal güç olmak üzere üç farklı boyutu vardır. Bu boyutlardan ilki aktif güçtür. Aktif güç diğer bir aktörün davranışını belirlemek ya da değiştirmek için uygulanan güç türüdür.

Gerçekçi ve Liberal teorilerin aksine bu yaklaşım askerî ya da iktisadi unsurları önermekten ziyade karşıdaki aktörün durumu ile mukayeseli bir anlatım sergilemektedir. Bu yaklaşıma göre, diğer aktörün davranışını belirlemek esastır ve bunu sağlamak için kullanılacak güç askerî ya da iktisadi unsurları veya ikisini birden içerebilmektedir.⁴⁴ Eleştirel teorinin güç algısının ikinci boyutu ise gizli güçtür.

Gizli güç, güçlülerin gündemleri belirlediği, göze çarpmadan uygulanan, daha edilgen ancak daha örgütleyici karaktere sahip güç boyutudur.⁴⁵ Gizli güç uygulanırken, belirli konuların diğer aktörlerin gündemlerine taşınması, bazı konuların ise bilinçli olarak gündem dışı bırakılmasının sağlanması ile uygulanır. Söz gelimi, bir ülkede özelleştirme yapılması belirleyici aktörün çıkarına ise, gizli güç bu konunun özelleştirme yapması öngörülen ülkenin gündeminde yer

---

⁴³ David Baldwin, "Power Analysis and World Politics: New Trends Versus Old Tendencies," **World Politics**, 1979, ss. 161-194

⁴⁴ David A. Baldwin, "Paradoxes of Power" **New York: Basil Blackwell**, 1989, s.163

⁴⁵ Robert J. Art, "The Fungibility of Force", **Basil Blackwell**, 2004, ss.117-148

tutmasının sağlanması ile uygulanabilir. Aynı şekilde mevcut özelleştirme düzeninin değişmesi belirleyici aktörün çıkarına değilse, özelleştirme koşullarının değişmesinin gündeme gelmesini önlemek de gizli güç uygulamasına örnek teşkil edebilir. Eleştirel yaklaşımla gücün üçüncü boyutu ise yapısal güçtür.

Yapısal güç maddi ve normatif yönleri ile belirli özendirme ve sınıflandırma sistemleri oluşturarak, tarafların ilişkilerini belirleme metodudur . Güç konusu uluslararası ilişkilerde en çok tartışılan konu başlıklarından biridir. Uluslararası sistemin aktörler ve bu aktörlerin etkinlikleri açısından incelenmesi söz konusu olduğunda akla gelen ilk husus aktörlerin kimler olduğu ve güç durumlarıdır. ⁴⁶Uluslararası sistemin yapısını farklı bakış açılarıyla inceleyen teorilerden Gerçekçi yaklaşım sistemin anarşik olduğunu ve aktörlerin çıkarları için bireysel davranma bileceklerini öne sürmektedir.

Yeni Gerçekçi yaklaşım ise esasen Gerçekçi teorinin zaman içinde yeniden yorumlanmış hâlidir. Bununla beraber Yeni Gerçekçilik gücün amaç değil, esas amaç olan güvenliği sağlamak için bir araç olduğunu ifade etmektedir. Liberal teoriler ise sistemdeki anarşik yapının varlığını kabul etmekte ve savaşların refahı düşürdüğünü belirtmektedirler.⁴⁷ Liberal yaklaşımlara göre iktisadi işbirliği sistemleri, bu anarşiye son verebilir ve toplumsal refah artabilir. Yapısalcı yaklaşım ise sadece aktörlerin sistemi etkilediği görüşünden ayrılmakta ve olayların cereyan ettiği ortamında aktörleri etkilediğini öne sürmektedir. Yapıcı yaklaşım ise sadece aktörlerin değil sistemin de değişken bir yapısı olduğunu vurgulamaktadır. Bu sebeple gücün ve güç unsurlarının niteliği de olaylara göre değişiklik arz edebilmektedir. Eleştirel teori ise gücü direkt olarak kullanılan aktif güç, daha dolaylı yollarla uygulanan gizli güç ve belirli özendirme sistemlerinin oluşturulmasını öngören yapısal güç olarak farklı sınıflarda incelemektedir. Genel

---

⁴⁶ Hans Morgenthau, Politics Among Nations “The Struggle for Power and Peace”, **Politics Among Nations**, 1985, ss.30-105

⁴⁷ Kenneth Waltz, Theory of International Relations, 1979, s.98 , **New York: McGraw Hill**

yapısı ifade edilen teorik çerçeve zaman farklı görüş ve yeni yaklaşımlarla zenginleşmektedir.

Söz gelimi, Yeni Gerçekçilik esasen Gerçekçi teori üzerine inşa edilmiştir. Yine aynı şekilde Yapısalcı yaklaşım da Marksist fikirlerden çok etkilenmiştir. Eleştirel teori ise bütün yaklaşımların bir sentezinin yapılması sonucu kendi fikir ve varsayımlarını ortaya koyarak teorik çerçeveye zenginlik kazandırmıştır. Bu zenginliğin kazanılması bir anlamda güç algısındaki değişiklik ile de ilgilidir. Eskiden güç denildiğinde sadece askerî güç akla gelirken şimdi bu yaklaşım değişmiş güç algısı farklı kavram ve içeriklerle zenginleşmiştir. Güç algısının, teorik çerçeveyi de zenginleştiren, bu değişimini incelemek güç konusunun algılanması açısından bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

III BÖLÜM

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE YUMUŞAK GÜÇ

3.1 Yumuşak güç nedir

Sert güç kavramı hepimizin bildiği gibi; bir aktörün ekonomik ve askeri olanaklarını kullanarak başka bir aktör veya aktörlerin davranışları üzerinde değişiklik yapabilme veya nüfuz sağlayabilme becerisidir. Bunu yapabilmesi için de kandırmalara (havuç) veya tehditlere (sopa) ihtiyacı vardır. Aktörlerin güç uygulamadaki amaçları istediklerini elde etmektir ve bazı durumlarda başarılı olabilmek için tehdit veya kandırma yollarına başvurmadan da bunu yapabilme yeteneğine sahiptirler. Joseph Nye, bir aktörün havuç ya da sopalara başvurmadan, işbirliği yaparak ya da çekicilik unsurunu kullanarak istediklerini yaptırabilmesini, yumuşak güç olarak adlandırmıştır.⁴⁸ Yumuşak güç, davranış spektrumu olarak gündemi yaratma, cazibe ve yanına çekmeyi kullanır. Kurumlar, değerler, kültür ve politikalar yumuşak gücün kaynakları arasındadır. Yumuşak güç kavramını, Joseph Nye, ilk defa 1990 yılında, Amerika'nın düşüşte olduğu hakkındaki görüşü tartışan 'Bound To Lead' adlı kitabında geliştirmiştir. Nye bu kavramı geliştirdikten sonra kavram, uluslararası ilişkiler alanında çok fazla tartışılmış, anlaşılammış ve birçok düşünür yumuşak gücü farklı şekillerde yorumlamıştır. Konuyla ilgili araştırma yapan okulların savunduğu düşünceye göre, kavramın anlaşılammamasının sebepleri arasında, teorileştirilememiş olması, kavramla ilgili akademik arıtma eksikliği (lack of academic refinement) ve analitik bulanıklıktır.

49

Kavramın anlaşılammamasının diğer sebepleri arasında ise, gücün kaynaklarının davranışlarla karıştırılması sorunudur. Güç her zaman kaynaklarına göre düşünülmüş, örneğin basitçe yumuşak gücün var olduğunu söyleyebilmek için kullanılan kaynağın yumuşak olması gerekmektedir deriz ki bu gücü daha somut ve ölçülebilir kılar. Bu da kavram konusunda anlam karmaşasına neden

---

⁴⁸ NYE, Joseph S. (2005), Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç, **Elips, Ankara**, ss.31-35

⁴⁹ A.G.E. ss.75-79

olmaktadır. Fakat diğer bir gerçek de gücün, kaynakları olmadan dşnlememesidir. Kavramla ilgili tartişmaların temeli, kaynaklar ve gücün çeşidinin aynılaştırılmasıdır. Bazı dşnrlere göre yumuşak gücün kaynakları sadece yumuşak olmalıdır yani askeri ya da ekonomik kaynaklar kullanıldıysa bu sert güce girer.

Fakat diğer bir görüş de gücün çeşidi ve kaynaklarının farklı olabileceğidir. Yani bazı durumlarda sert gücü kaynakları kullanılarak yumuşak gücü de uygulanabildiğidir. Bu kaynakların kullanılmış olması sert gücü uygulandığı anlamına gelmez.⁵⁰ örneğin askeri gücü bazı aktörleri zorlarken bazılarını ise cezbedebilir. Aynı şekilde yumuşak gücün kaynaklarından olan ahlaki değer, aynı düşüncede olmayan aktörleri zorlarken, başkalarına model olabilir. Nye'nın ünlü tanımına göre gücü, başkalarının davranışlarını, istediğimiz sonuç doğrultusunda etkileyebilme kapasitesidir. Gücü hava gibidir, herkes ona bağlıdır, onunla ilgili konuşur fakat çok azı anlar. Sadece iftiler ve meteoroloji uzmanları hava tahminlerini yapmaya çalışır, siyasi liderler ve analistler gücü ilişkilerinde olan değişimleri tahmin etmeye çalışır. Aynı zamanda gücü aşk gibidir, onu denemek, açıklamaktan ve ölçmekten daha basittir fakat bu onun gerçekliğini azaltmaz.

Joseph Nye'nın bu tanımına göre gücü, kaynakları açısından daha soyut ve görülemeyen unsurlarıyla ilgilendiğini aynı zamanda denemek, ölçmek ve açıklamaktan daha basittir tanımlamasıyla da gücü sonuç odaklı incelediğini anlayabiliriz. Aynı şekilde Joseph Nye gücü, başkalarının hareketlerini istekler doğrultusunda değiştirerek aksi durumda yapmayacakları şeyi yaptırabilme kapasitesidir' tanımına eleştiri olarak, bu ölümün yapılabilmesi için başkalarının tercihlerinin önceden bilinmesi gerekir ki bilinmezse eğer gücü uygulanıp uygulanmadığı konusunda hata yapılabileceğini, getirmiştir.⁵¹ Başkalarının aksi durumda ne yapabileceklerinin ise önceden bilinmesi sıklıkla zordur. Bu sebeple

---

⁵⁰ Joseph Nye, "Hard and Soft Power in a Global Information Age", **Foreign Policy Center**, ss. 54-60
<http://www.isn.ethz.ch/isn/DigitalLibrary/Publications/Detail/?ots591=0c54e3b3-1e9c-be1e-2c24-a6a8c7060233&lng=en&id=21702>, 12.03.2015

⁵¹ A.G.E. ss 71-84

gücü, başkalarının hareketlerini aksi durumda yapılıp yapılmayacağına bakılmaksızın isteklere göre etkileyebilme kapasitesi olarak tanımlamaktadır.

Joseph Nye, yumuşak gücü ise, işbirliği sağlayarak ve çekicilik unsurlarını kullanarak istediğini yaptırma olarak tanımlamaktadır. Yani dolaylı yoldan istediğini yaptırma olarak gücün ikinci yüzüne vurgu yapmaktadır. Güç uygularken zorlama, tehdit veya kandırma yoktur. Örneğin başkaları bir ülkenin ahlaki değerlerine, refah düzeyine veya kültürüne hayran kalıp onun gibi olmak ister ve onu takip eder. Bu gücün ikinci yüzüdür ve bazı durumlarda bu güç fark edilmez bilir.⁵²

Yani yumuşak güç özet olarak başkalarının 'isteklerini' kendi istekleri yönünde etkileyebilmektir. Eğer istekler yönünde başkalarının istekleri değiştirilebiliyorsa, tehdit (sopa) veya kandırma (havuç) kullanılmasına gerek yoktur. Zira başkalarının istedikleri de kendi rızalarıyla bizim istediğimiz gibi olmuştur.⁵³ Bu sebeple demokrasiyle yönetilen ülkelerde siyasi liderler daha çok ikna etme ve kendine çekme metodlarını kullanarak yumuşak güce başvururken otoriter ülkelerde ise liderler, zor kullanma yoluna başvurmaktadır. Yumuşak güç, işbirliğini sağlamak için, araç olarak baskı ya da para değil, ortak değerlere çekme ve bu değerlere ulaşmaya katkıda bulunma sorumluluğunu kullanır. Konunun başında gücün kaynakları ve kullanılan yöntemlerle ilgili tartışmalardan bahsetmiştik.

Bu konuda Joseph Nye, sert güçle yumuşak gücü ilişkilendirmektedir; çünkü birinin başkalarının davranışlarını etkileyerek amaçlarına ulaşması becerisinin iki kolunu oluştururlar. Aralarındaki fark ise kullanılan yöntemin ve kaynaklarının somutluğudur. Sert güç için askeri ve ekonomik güç kullanılırken yumuşak güç için cezp edici unsurlar kullanılabilir. Fakat bazı durumlarda güçlü bir ekonomi sadece yaptırımlar ve para yardımları için kullanılmaz aynı zamanda bir cazibe

---

⁵² Joseph Jr (2002b), "The Information Revolution and American Soft Power", *Asia-Pacific Review*, Cilt:9, Say:1, ss.60-76

⁵³ Tarık(2011), "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*, Cilt: XXXVII, Say:1-2, May, ss.6-25

kaynağı olarak da kullanılabilir. Ekonomik ve askeri açıdan gerileme yaşayan bir ülke uluslararası gündemişekillendirme kabiliyetini ve cazibesini yitirebilir. Bazı ülkeler yenilmezlik veya kaçınılmazlık efsaneleri nedeniyle başkalarının sert gücünden etkilenebilir ve bu durum onları cezbedebilir . Yumuşak güce sahip olabilmek için meşruluk önemlidir. Eğer bir ülke gücünü ve amaçlarını başkalarının gözünde meşrulaştırabilirse daha az dirençle karşılaşır. Sert güçte en uygun kaynaklar olarak baskı, yaptırımlar ödemeler ve rüşvet söz konusudur ve davranış spektrumları da emir, zorlama, ikna etmedir.⁵⁴ Yumuşak gücün en uygun kaynakları ise, değerler, kültür, politikalar ve kurumlar olarak gösterilirken davranış spektrumu, gündemi yaratma, yanına çekme ve cazibedir. Nye, yumuşak gücün kaynaklarını; kültür, siyasi değerler ve dış politika olarak ayırmıştır. Bir ülkenin kültürü, ülkenin ulusal çıkarlarını, amaçlarını anlama konusunda önemli bir unsurdur. ⁵⁵ Kültür, ülkenin siyasi liderlerini iç ve dış politikalarında etkileyebilir ve diplomatlar dahi bir ülkeyi ziyaret edecekleri zaman öncelikle gidecekleri ülkenin kültürüyle ilgili bilgi birikimine sahip olurlar.

Bir ülkenin kültürünün evrenselliği son derece önemli güç kaynağıdır. Joseph Nye kültürü, yumuşak güç uygulama konusunda önemli bir kaynak olarak görmüş ve ülkenin kültürü evrensel değerler içerdiğinde, politikaları başkalarının da paylaştığı değerlerle ve çıkarlarla uyumlu olduğunda istenen sonuçların elde edilme olasılığının fazla olduğunu savunmuştur. Kültürün güç unsuru olarak kullanılabilmesi için şartların uygun olması lazımdır. Örneğin Fransa'nın şarapları ve peynirleri Fransa hayranlığını garantilemediği gibi kola da ABD'yi (Amerika Birleşik Devletleri) sevmenin garantisi değildir. Fakat bu durum sert güç kaynakları için de geçerlidir ve kaynakların kullanılabilmesi mevcut şartların da uygun olmasına bağlıdır. Yerel değerler ve politikalar da yumuşak gücün diğer bir kaynaklarıdır. Örneğin demokrasi ve insan hakları gibi siyasi değerler çekicilik unsuru olabilir. Hükümetlerin yurt içinde, örneğin demokrasi, uluslararası

---

⁵⁴ Tarık Özyaylı, "Soft Power in Turkish Foreign Policy", *A Quarterly of the Foreign Policy Institute*, Cilt. XXXVII, No. 1-2, May, Ss.6-25

⁵⁵ OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı)(05.04.2012), *İktisadi İşbirliği Kalkınma Teşkilatı ve Türkiye*, <http://www.oecd.org/dataoecd/39/40/42122130.pdf> , 05.04.2015

kurumlarda başkalarını dinlemek ve dış politikada barış ve insan haklarını gözetmek, başka ülkelerin önceliklerini de etkiler. Ülkenin bu kaynaklarını kullanabilmesi için önce kendisinin uygulaması önemlidir . Fakat bu kaynaklar da bazı durumlarda çekicilik unsuru olabilirken bazı durumlarda da itici olabilir.

Örneğin ABD'nin özgürlüğü savunması bu konuda aynı düşünen ülkeler için cezp edici görünürken diğerleri için iticidir. Bu konuyla ilgili olarak Giulio Gallarotti'nin de görüşü aynı yöndedir. Gallarotti gücün kaynaklarını, basit olarak yumuşak güç söz konusu ise kaynakların da yumuşak, sert güç ise kaynakların da sert olduğunu savunur. ⁵⁶Fakat bunun tersi durumlar olabileceğini de belirtir.

Yumuşak güçle sert güç her zaman birbiriyle ilişkilidir, yumuşak güç kaynakları bazı durumlarda sert gücü arttırıp azaltabilirken, aynı şekilde sert güç kaynakları da yumuşak gücü etkileyebilir ve dolayısıyla sert güç ve yumuşak güç karşılıklı olarak birbirlerini olumlu veya olumsuz yönde etkiler. Örneğin güçlü bir pozitif imaj, müttefik sayısını arttırarak ülkenin savunma gücünü yükseltirken, herhangi bir işgale karşı güçlü bir savunma ve askeri güç de ülkenin imajını arttırır .

Realist düşünürlerden olan Waltz, büyük askeri bir donanımın ve askeri başarıların, ülkenin imajını yükseltme garantisi olduğunu altını çizmiştir. Gilpin, soğuk savaş sonrası dönemde Amerika'nın ekonomik gücünü geliştirmekle beraber sert gücüne de önem verdiği için, sert gücün durumunun iyi olması sayesinde bir ülkenin model ülke olarak alınabileceğini altını çizmiştir. Bazı düşünürler ise yumuşak gücün kaynaklarının sadece yumuşak olabileceğini aksi durumda yumuşak güç kavramının teorileştirilemediğini, somut bir şekilde tanımlanamadığını savunmaktadırlar.

---

⁵⁶ Nora Fisher , “Constructing Turkey Inc.:The Discursive Anatomy of a Domestic and Foreign Policy Agenda”, Journal of Contemporary European Studies, 19:4, ss.463-473

Yumuşak gücün teorileştirilmesi konusunda çalışma yapmış olan Geun Lee, 3 aşamada yumuşak gücün teorisini ortaya koymaya çalışmıştır.⁵⁷ Öncelikle yumuşak gücü uluslararası ilişkilerde politik amaçlar çerçevesinde 5 kategoriye ayırmıştır. İkinci aşamada, Joseph Nye'in yumuşak güç teorisine kendi teorisi arasındaki farkları belirtip, üçüncü aşamada ise yumuşak güç kaynaklarına dayalı yumuşak güç teorisini ortaya atmıştır. Yumuşak güç kategorilerinden ilki; dış güvenliği sağlama amacıyla barış ortamının sağlanması ve çekici imaj yaratılmasıdır. İkincisi; güvenlik politikası açısından başka bir ülkenin veya ülkelerin desteklerinin sağlanması; üçüncüsü, başka ülkelerin düşünceleri ve tercihlerinin manipüle edilmesi için kullanılan yumuşak güç, dördüncüsü; başka ülkelerle işbirliği amaçlı örgütler kurmak veya bunlara katılmak, beşincisi ise ülkenin liderinin veya hükümetin iç desteğinin sağlanması için kullanılan yöntemlerdir. Lee, yumuşak güç uygulamasını 5 kategoriye ayırmış ve yumuşak gücün, askeri veya ekonomik gibi sert kaynaklar değil, düşünceler, ülkenin imajı, teoriler, söylemler, eğitim, kültür, gelenekler, ulusal veya küresel semboller gibi yumuşak kaynaklarla kullanıldığını öne sürmüştür.⁵⁸

Yumuşak güç ve yumuşak kaynaklar arasındaki bu ilişkinin 'kaynak tabanlı yumuşak güç teorisini' oluşturma konusunda altını çizmiştir. Lee'nin bu teorisine göre yumuşak güç veya sert güç zorlayıcı veya işbirlikçi olabilir. Aralarındaki ayırım kaynakların kullanımındadır.⁵⁹ Yumuşak güç kaynakları kullanıldıysa eğer sonucun yumuşak güç olduğu savunulabilir, sert kaynaklar kullanıldığında da sonuç sert güçtür.

Joseph Nye'in, yumuşak gücün cezbetme, işbirliğine dayanma ve harekete geçirme unsurlarını öne çıkartırken Lee, kaynakları öne çıkartmış ve Joseph Nye ile önemli fark olan yumuşak gücün zorlayıcı ve sert gücün işbirliğine dayalı olabileceğini savunmuştur. Yumuşak güç teorisini üzerinde çalışma yapan bir diğer

---

⁵⁷ Mehmet (2010), "Türk Silahlı Kuvvetlerinin Bölgesel ve Küresel Güvenlik ve Barışa Katkısı", **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 28, No.1, s.281-311

⁵⁸ Haluk Özalp, Uluslar arası ilişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme, <http://siyasaliletisim.org/pdf/uluslararasıiliskilerdeguc.pdf>, 03.10.2015

⁵⁹ Steven B. , "Revising the Soft Power Concept: What Are the Means and Mechanisms of Soft Power?", **Journal of Political Power**, 4:1, s.49-64

düşünürlerden olan Alexander L. Vuving, Nye'nin 'başkalarının isteğimiz yönünde istemelerini sağlama tanımına, başkalarının isteğinin güçlü bir istek ya da pasif bir kabullenmemi olması gerektiği konusuna dikkat çekmiştir. Bu durumda yumuşak güç tanımının başkalarının, istediğimiz yönde istemelerini sağlama veya kabul etmelerini sağlama şeklinde olması gerektiğinin altını çizmiştir . Vuving teorisini, sevecenlik (benignity), görkem (brilliance) ve güzellik (beauty) olmak üzere 3 tane kriterden yola çıkarak oluşturmuştur. Sevecenlik (Benignity) kriteri ülkelerin çift taraflı yardımseverliğine, işbirliğine vurgu yapmaktadır. Başkalarına hoş, sempatik, yardımsever ve cömert görünme, onları koruma, sorunlarıyla ilgilenme, değerlerine saygı gösterme, bencil olmama ve onlar için bir tehlike olarak görünmeme durumlarını yansıtır. Bu sayede başkalarında minnettarlık ve sempati yaratmış olur. Bunun uluslararası ilişkilerde işleyişi ise karşılıklı fedakârlık ilkesine dayanır.

Görkem (Brilliance) ülkenin güçlü, muhteşem askeri kaynakları, zengin ekonomisi, köklü kültürü ve tarihi veya barışçı ve nitelikli halkı gibi ülkenin, kendisini cezp edici olarak öne çıkaracak unsurlara sahip olmasıdır. Böyle bir ülke başarıyı elinde tutar, kabiliyetli ve güçlüdür. Bu da ülkeyi model ülke kılar ve başka aktörlerin de 'takip etmesini, aynı şekilde davranmasını' sağlar. Bir ülkenin görkemli olması başka ülkelerde hayranlık ve benzemeye çalışma durumlarını doğurur, saygı, hürmet ve aynı zamanda da korku oluşmasını sağlar. Güzellik (Beauty) ise, başkalarının da paylaştığı, değerlere, amaçlara, fikirlere ve vizyonlara sahip olabilmenin altını çizer. Başkalarına samimiyet ve güven verir, davranışlarını benzetme, takip etme durumunu sağlar. Bu gücü kullanabilen ülkeler veya liderleri karizmatik görünümlüdür. ⁶⁰Bu da yumuşak güç açısından altı çizilmesi gereken bir özelliktir. Alexander Vuving, teorisinde, Joseph Nye'dan farklı olarak kabul ettirme veya istemesini sağlama konusuna açıklık getirmiştir. Vuving'in yumuşak güç kullanımına göre, başkalarının istemelerini

---

⁶⁰ Osman Özsoy“Türkiye'nin İmaj Sorunu: 2000'li Yılların Eşiğinde Yeni Vizyon Arayışları”, **Alfa Yayınları**, İstanbul

sağlama ve davranışlarını güç uygulayan ülkeyi takip etme yönünde değiştirme unsurları göze çarpmaktadır. ⁶¹

Yumuşak gücün kaynaklarının ülkede çekicilik, prestij oluşturmaları açısından sert olabileceğinin de altı çizilir. Joseph Nye yumuşak gücün kaynakları olarak, bir ülkenin kültürel değerlerinin, ideallerinin ve vizyonlarının önemli rol oynadığına vurgu yapmıştır. Bu noktada Jannice Bially Mattern, Why Soft Power Isn't So Soft adlı makalesinde Nye'nin, Spesifik olarak hangi değerlerin doğru, hangilerinin yanlış, evrensel değer var mı yok mu veya bir ülkenin bu kaynakları elde edebilmek için ne yapması gerektiği yönüne bir açıklama getirmediği konusunda eleştirmiştir. Yumuşak gücü kullanmak isteyenlerin öncelikle bunu nasıl yapmaları gerektiğini düşündüklerini, başkalarının gözünde nasıl cazip görünebilecekleri konusunda bilginin olmadığını savunmaktadır. Nye'nin bu konuda sessiz kalmasını eleştirmektedir.

Thomas Risse de bir kültürün, diğer kültürle etkileşim haline geçtikten sonra, kendi kültürünü tanıtmaları, etkileşime geçilen kültürün de diğer kültürü meşru olarak görmesi halinde, söyledikleri, yaptıkları onun için meşru görünür ve sert gücün de kullanmasına gerek kalmayacağını düşünmektedir. Bu da cazip olmanın bir yoludur. ⁶²Mattern de bu noktada Risse'e katılmakta diğer bir deyişle kültürler arası etkileşimin doğru kullanılmasının ve meşruluğunun önemini vurgulamaktadır. Bu durumda en iyi çekicilik modeli ne gibi olmalıdır? Bu noktada Mattern çekiciliğin doğal olduğu gerçeğini savunanlardan ayrılmakta, çekiciliğin yaratılmasının iletişimsel değişimle (Communicative Exchange) sağlandığını ve bunun da dünya politikasında rekabetin bir çeşidi olarak sözlü mücadeleye neden olduğunu iddia etmektedir. Sözlü mücadele, temsili bir zorlama olarak karakterize edildiğine göre, çekiciliğin de özünde baskı olduğu, anlamı çıkmaktadır. Bu durumda yumuşak güç çok da yumuşak değildir . Çekiciliğin

---

⁶¹ Muharrem Hilmi (20.03.2012), İKT Üyesi Ülkeler ve Kamu Diplomasisi, http://www.kamudiplomasisi.org/index.php?option=com_content&view=article&id=106:kt-ueyes-uelkeler-ve-kamu-diplomasi&catid=44&Itemid=73, 20.03.2015

⁶² Yeni Türk Dış Politikasının Strateji ve Hedefleri, <http://www.sde.org.tr/tr/haberler/725/yeni-turk-dis-politikasinin-stratejisi-ve-hedefleri.aspx>, 31.03.2015

yaratılması için kültür inşası nasıl yapılmalıdır? Bu noktada ortak varılan sonuç iletişimsel değişim olmaktadır. Fakat iletişimsel etkileşimin nasıl olması gerektiği cevaplandırılması gereken diğer önemli sorulardan bir tanesidir. Dünyada en iyi yönetim şekli sorusu sorulduğunda çoğu ülke demokrasi cevabını verecektir, fakat bazıları için demokrasi değildir ve bazıları için de komünizm daha adil bir yönetim şeklidir.⁶³ Bu durumda ortak bir ‘en iyi’ var mıdır? Bu noktada iletişim stratejisinde Mattern, üzerinde durulması gerekenin, konuşmacının doğrusunu nasıl yayması gerektiği olarak düşünmektedir.

Önemli olan konuşmacının ne söylediğinden çok, konuşmacının kim olduğu veya kime konuştuğu, ya da daha önemlisi nasıl konuştuğudur. Diğer bir deyişle iletişim stratejisinde hedef alınan ülkenin, anlatma şeklinin doğru seçilmesi ve pozitif bir imaj yaratılması önemlidir. Çekicilik yaratmaya çalışma amacıyla uygulanan bu etkileşim süreci aslında temsili bir zorlamadır. Yani sözlü mücadele olduğu için baskı unsuru taşımaktadır. Örneğin askeri güç uygulayanın amacı hedef seçilen ülkeye verdiği seçenekler arasında, ya isteklerinin yapılması ya da ölümdür. Yumuşak güçte ise verilen seçenek seçeneksizliktir. Diğer bir ifadeyle kendi doğrusunu karşı tarafa kabul ettirmek amacıyla başka seçenek bırakılmamaktadır ve bu anlamda yumuşak güçte de baskı unsuru vardır. Yumuşak güç uygulayan, yani konuşmacı, ‘güvenilir tehdit’ niteliğindedir.⁶⁴

Joseph Nye Yumuşak gücü, çekici güç oluşturarak başkalarının isteklerini değiştirebilme olarak tanımlamıştır. Steven Lukes, Nye’in başkalarının isteklerini değiştirme yolunu belirtmemesini eleştirmiştir. Diğer bir deyişle Joseph Nye, başkalarının isteklerini değiştirirken onları kandırma veya cezp etme arasında bir fark görmemiştir. Yumuşak güç uygularken ikna veya tercihlerini şekillendirme arasında bir fark göstermemiştir. Lukes, ilk olarak başkalarının ilgisinin teşvik edici bir yapıda değiştirilmesi veya onların nüfuz edilerek şekillendirilmesi konusunda bir ayırım yapılması gerektiğini, ikinci olarak ise nüfuz etme yolunun

---

⁶³ Aylin (2010), Understanding the New Activism of Turkey in the Middle East: Turkey as an Emerging Soft Power, **Basılmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

⁶⁴ Fuat E., “Globalization, Modernity and Democracy Turkish Foreign Policy 2009 and Beyond”, **Perceptions**, Autumn-Winter, Cilt: XV, Sayı: 3-4, ss.1-20

kişisel bir mantıkla ya da rasyonel bir kararla olup olmadığı arasında ayırım yapılması gerektiğini savunmaktadır.

Joseph Nye'in yumuşak güç kavramına ilişkin, eleştirilerden bazıları da Kazuo Ogouro'dan gelmiştir. Joseph Nye'in yumuşak güç argümanına göre gerektiğinde sert güç kaynaklarının yumuşak güç yaratabildiğidir. Örneğin bir ülke başka bir ülkeye barış gücü adı altında askeri güç gönderiyorsa bu ülkenin yumuşak güç kullandığı anlamına gelmektedir.⁶⁵Fakat Ogouro'ya göre bunun yumuşak güç olup olmadığı göreceli bir konudur. Güç uygulanan ülkeye göre veya amaçlarına ters düşen başka aktörlere göre bunun, barış gücü olup olmadığı ya da ülkenin bunu kendi amaçlarına yönelik uygulamış olduğu, bir sert güç olup olmadığı konusu bir muammadır. Ogouro'nun tartıştığı diğer konulardan bir tanesi de Nye'in ve aynı düşünen diğer birçok düşünürün yumuşak gücün kaynaklarıyla ilgili ve yumuşak gücün çekim gücü olduğuna dair görüşleridir. Bir ülkenin yumuşak güç kaynağı olarak sayabileceği kültürü, değerleri veya buna benzer yumuşak güç kaynağı olarak nitelendirdiği unsurların bazı ülkeler için doğru olup bazıları içinse uygulanmadığı gerçeğidir. Bazı ülkelerse bu yumuşak güç kaynaklarını onlara uygun olmadığı gerekçesiyle engellemek ister ve bu durumda yumuşak güçten bahsedilir mi? Örneğin Fransa'da Hollywood filmlerine 'çekim güçlerinden' kısmi kısıtlama söz konusu olduğu gibi bazı Ortadoğu ülkelerinde Amerikan değerlerinin reddedilmesinin söz konusu olduğu gibi.⁶⁶

Bununla bağlantılı olarak Joseph Nye yumuşak gücün başka ülkelerce kabul edilmesi için meşru görünmesinin önemini altını çizmiştir. Ogouro'nun eleştirdiği nokta ise bunun meşru gösterilebilmesi halinde yumuşak güç uygulandığının kanıtının ne kadar doğru olduğu veya bunun bazılarında meşru görünebilirken bazıları için ise meşru olmayacağıdır. Ogouro'nun, Nye'in yumuşak güç konseptiyle ilgili diğer bir farklı bakış açısı ise yumuşak gücün bir aldatmaca olabileceği yönündedir. Terörle mücadele adı altında yapılan askeri

---

⁶⁵ N Fuat E., ÖNİŞ, Ziya (2007), "Turkish Politics in Changing World: Global Dynamics and Domestic Transformations", **Istanbul Bilgi University Press**

⁶⁶ Kemal , "Turkey's 'Demonstrative Effect' and the Transformation of the Middle East", Insight Turkey, cilt13,sayı..2, s.33-55

müdahaleler yumuşak gücün bir çeşidi sayılırken, Ogoura, askeri müdahalelerin bu şekilde meşrulaştırılıp uygulanmaya çalışılabildiğini, öne sürmektedir. Ayrıca yumuşak güç, tarihsel bir birikimle, kültürle ve bu kültürün yayılmasıyla oluşabiliyorsa eğer bu gücün devlet tarafından uygulanamayacağı, ancak bu güç halkın kültürüyle veya dinse etkili olan, diniyle bütün olması ve bunu yaymasıyla başarılı olabilir ki bu da devletin yaptığı bir güç uygulaması değildir. Bu durumda yumuşak gücün kullanımını devlet gerçekleştirmez, devletin iradesi dışında gerçekleşen bir olgudur.⁶⁷

Yumuşak gücün genelde devletler, hükümetler veya kamusal otoriteler tarafından kullanıldığının yönünde çalışmalar yapılırken, bir kısım düşünürler de hükümet dışı örgütler veya vatandaşlar tarafından kullanıldığının altını çizer. Bu durumda yumuşak gücü kimler kullanır ve devlet ne derece hükümet dışı aktörler üzerinde bu konuda etkili olabilir? Bu konuyla ilgili Alexandre Bohas, 'Reflection on the Shallow Concept of Soft Power' başlıklı makalede Nye'ı yumuşak gücü çok fazla devlet merkezli açıkladığı, hükümet dışı aktörlerin öneminin kaydedilmediği yönünde eleştirmiştir. Bohas, Yumuşak güç yaklaşımında devlet dışı aktörlerin etkisinin ihmal edildiği konunun sadece devlet bazlı ele alınması sebebiyle yumuşak güç kullanımında başarılı olunamadığını öne sürmüştür. Joseph Nye'a bu konuda yapılan eleştiriler genellikle, yumuşak güç kaynakları olarak kültür, tarih, değerler gibi kaynakları gösterdiği halde, yumuşak gücü, devlet merkezli 19 ele alarak, devletin bu kaynakları nasıl yönetebileceğini de ifade etmemek olmuştur⁶⁸. Bu eleştirilerin yanında Crowell ve Agawa gibi diplomatlar, devletin büyükelçilikler sayesinde yumuşak güç kullanımında doğrudan bir etkisi olabileceğini ve devletin bu konuda etkili olması gerektiğini savunmuşlardır. Aynı şekilde Matthew Fraser Amerikan hükümetinin, ulusal çıkarları yönünde Amerikan filmlerinin yayılmasıyla ilgili çaba gösterdiğinin

---

⁶⁷ Gün , "Türk Dış Politikasında Çok Yönlülüğün Yakın Tarihi: Soğuk Savaş Sonrası Devamlılık ve Değişim", Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu, Araştırma Raporu 02

⁶⁸ LEE, Geun , A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview>

altını çizmiştir⁶⁹. Yumuşak gücün devlet veya devlet dışı aktörler tarafından kullanılmasıyla ilgili olarak bazı yazarlar da, devlet yönetiminde kullanılan yumuşak güce şüpheli bakmaktadır. Lawrence Repeta'ya göre yumuşak güç başkaları üzerinde askeri veya ekonomik olmada nüfuz etmenin başka bir adıdır. Bu konuda uluslararası sivil toplum kuruluşlarının daha etkin bir rol üstlenerek devletleri bu konuda itip bilimi sıradan vatandaşların kontrolü eline alabileceğini, yumuşak gücü, onların uygulaması gerektiğini savunmaktadır. Imata Katsuji ve Kuroda Kaori gibi düşünürlerin de görüşleri, yumuşak gücü devlet dışı aktörlerin kullanması gerektiği yönündedir ve bu konuda Ogouro'yla fikir birliğine varmaktadırlar.

3.2. DÜNYA KONJÖKTÖRÜ VE YUMUŞAK GÜCÜN ÖNEM KAZANMASI

Dünya Sisteminde gücün doğası her zaman değişim halindedir. Tarihte, sanayi devrimine kadar olan dönemde, askeri güç, en belirleyici unsur olmuştur. Önceleri askerlerin nitelikleri ve kapasiteleri önemli olmuşken Fransız İhtilâli'nden sonraları asker sayısı dikkate alınmaya başlanmıştır. Sanayi devriminden sonra ise tek başına askeri gücün sayısının ya da niteliklerinin yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Aslında yumuşak güç uygulamalarına devletler o dönemlerde de başvurmuşlardır. Örneğin Fransa, 1800'lerde ülkesinin prestijini arttırmak amacıyla dilini dünyada yaymak için çaba göstermiş ve daha sonraları İtalya, Almanya ve diğer ülkeler de kültürlerini sınır dışına yaymak için çaba göstermiş, Nazi Almanya'sı nüfuz sağlamak için propaganda filmlerine yer vermiştir. Amerikan hükümeti ise diplomasi amaçları doğrultusunda kültürünü yayma konusunda, yumuşak gücü daha sonraları keşfetmiştir. 1. Dünya Savaşı sırasında kamuoyunu barışa yönlendirmek adı altında bilgilendirme yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş dönemlerinde ise ABD, Birleşik Devletler Bilgi Ajansı, Amerika'nın Sesi gibi etkin resmi kurumlarla yumuşak gücü kullanmaya başlamıştır.⁷⁰ 1920'lerde

---

⁶⁹ Steven , "Power and the Battle for Hearts and Minds", MillenniumJournal of International Studies, ss.477

⁷⁰ Jannice B.(2005), "Why 'Soft Power' Isn't So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Construction of Attraction in World Politics", Millennium-Journal of International Studies, ss. 583

radyonun bulunması, devletlere yabancı dilde yayın yaparak yabancı kamuoyuna nüfuz etme imkânı sağlamıştır. Radyolar İkinci Dünya savaşı zamanında da önemli rol oynamışlardır. Günümüzde ise uluslararası iletişimin artmasıyla birlikte, bilgi devrimi ve küreselleşmenin hızla ilerlemesiyle beraber gücün kaynakları ve yayılması da değişim göstermiştir. Günümüz uluslararası sisteminde devletler tek aktör olmaktan çıkmış, çok ulusluşirketler, uluslararası sosyal kurumlar, uluslararası örgütler ve hatta bireyler aktör olmaya başlamıştır.⁷¹

Teknoloji ve bilginin ilerlemesiyle savaşların doğası değişmiş, dolayısıyla gücün doğası da değişmiştir. Güç; askeri ve ekonomik kaynaklara sahip olmanın yanında daha soyut kaynaklara ihtiyaç duymakta, ‘gücün üçüncü boyutu’ denilen boyut ön plana çıkmıştır. Sosyal sistemde de değişiklik söz konusu olmuş; devletler, günümüzde genel itibariyle, savaşmak ve üstünlük kazanmaktan ziyade refahlarını düşünmektedir. Bu durum günümüz dünyasında savaş olmadığı anlamına gelmemekte, fakat tarihin geçmiş dönemlerine oranla daha az askeri savaşların, saldırıların olduğu, sert gücün daha az kullanıldığı, anlamına gelmektedir. Artık askeri güç kullanımının devletlerin ekonomilerini ciddi birşekilde riske atması ve silah teknolojisinin ilerlemesi nedeniyle verdikleri tahribatın hiç olmadığı kadar artması sebebiyle, devletler askeri güç kullanmaktan yana değildir. Askeri güç kullanmanın siyasi ve sosyal bedelleri artmıştır.⁷² Günümüz bilgi çağında en etkin güç, kamuoyunu yönlendirebilme, ikna ve pazarlık yeteneği olarak gözlemlenmektedir. Bilgi teknolojisinin ilerlemesi, internetin hızla dünyaya yayılması, devletlerin de güç kontrolünü azaltmış, dünya politikasında, hükümet dışı aktörler doğrudan söz sahibi olmaya başlamıştır.

1977’de Joseph Nye ve Robert O. Keohane tarafından çıkartılmış olan ‘Power and Interdependences’, kitabında da belirtildiği gibi gittikçe devletin ve devletin güç kontrolünün azalması söz konusudur. Yönetim uzmanı Peter Drucker, fütürist Heidi Toffler ve Alvin Toffler, bilgi devriminin, ilk iki endüstriyel devrimde

---

⁷¹ Li, “China Debates Soft Power”, **Chinese Journal of International Politics**, Vol.2, s.287-308

⁷² Maximiliano(2006), Power: a Radical View by Steven Lukes,
http://www.webasa.org/Pubblicazioni/Lorenzi_2006_2.pdf , 28.09.2015

hakim olan hiyerarşik bürokratik örgütlerin sonunu getirdiğini savunmuşlardır. Sivil toplum örgütleri ve sanal topluluklar, interneti geliştirerek bölgesel yargı yetkisini sonlandırıp kendi yönetim modellerini geliştireceklerini savunmuşlardır.

Günümüzde düşük maliyetiyle internet, uluslararası iletişimi çok kolay kılmakta, bilgi ve teknolojiadaki inanılmaz gelişmeler dünya politikasını, askeri stratejisini, ekonomisini ve bilgi alanı faaliyetlerini büyük ölçüde değiştirmektedir. Bilgisayar, telekomünikasyon ve medyada olan patlamalar gücün algılanmasındaki değişikliklere sebep olmuştur. Devlet politikaları artık sadece diğer hükümetleri ya da uluslararası örgütleri değil öncelikle küresel kamuoyunu etkilemeye yönelik değişim göstermeye başlamıştır.⁷³ Günümüz dünyasında bilgi, kültür ve iletişim, diplomaside anahtar sözcükler olmaya başlamıştır. İnsanların birbirleriyle olan iletişimi geliştikçe kültürlerin birbirleriyle iletişimi de kolaylaşmakta, kültürler arası alışveriş artmaktadır. Dolayısıyla bu yeni dünya düzeninde, kültürlerin birbirlerini daha iyi tanınması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

Dünyaya kendi ülkesini anlatma amacı taşıyan kamu diplomasisi için kültürler çok önemli bir unsur haline gelmektedir ve bu noktada kamu diplomasisi önemli bir yer kazanmaktadır.⁷⁴ Kamu diplomasisi söz konusu olduğunda artık hükümetten ziyade devletleri adına, daha çok toplumlar ön plana çıkmaktadır. Böyle bir uluslararası konjonktürde aktörlerin hareket alanları, karşılıklı bağımlılık esasına dayanmakta, devletler dış politikalarını uygularken, ulusal çıkarların yanı sıra küresel sorunlar, kamuoyunun desteğini hedeflemekte, gündemi belirleyebilenler kazanmaktadır. Dünya kamuoyunu yönlendirebilenler uluslararası alanda hareket serbestisine sahip olurken, aynı zamanda diğer aktörlerin de davranışlarını ve isteklerini değiştirebilme yeteneğine sahip olurlar. Bu noktada bilginin kontrolü ön plana çıkmaktadır. Bilgiye sahip olan, bilgiyi kontrol edebilen devletler, örgütler ve kuruluşlar, güce sahip olmaya başlamaktadır. ‘Bilgi’ nin güce etkisi konusunda ilk çalışma yapan isimler arasında

---

⁷³ Jani Juhani , “Case Study:Hard Power or Soft Power? Searching for China’s Use of Soft Power in the Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan”, **Institute for Cultural Diplomacy**

⁷⁴ Ceren (2010), “Türkiye’nin Yeni Dönem Vize Politikası: Eksen Kayması Tartışmaları Çerçevesinde Bir Analiz”, **USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu)**, 17 Temmuz

Barbara Haskell, 'Acces to Society: A Neglected Dimension of Power' adlı makalesinde tartışmıştır. 1990 tarihinde Joseph Nye, Bound To Lead kitabında bilginin yumuşak güç konusundaki önemini vurgulamış daha sonraları da Richard Rosecrance tarafından 'The Rise of The Virsual State', ve başka birçok düşünür, bilgi çağında gücün değişimi, bilginin önemi konusunda çalışmalar yapmışlardır.

Bilginin Dünya politikasındaki güçle ilişkisini anlama açısından, bilgi 3 boyutta incelenmiştir. İlk boyutu haberler ve istatistiksel bilgilerdir.⁷⁵ Bilgilerin, uluslararası transferi, günümüzde kolaylaştığından dolayı, devlet ve devlet dışı aktörlerin bunlara ulaşmaları kolaylaşmıştır. Bilginin ikinci boyutu, rekabette üstünlük sağlamak için elde edilen bilgilerdir. Bu bilgi türü daha çok ticaretle ilgili olsa da, askeri alanlar için de geçerli olduğu durumlar mevcuttur. Üçüncü boyut ise rakibin oyun planını içeren stratejik bilgilerdir. Yeni olmayan bu boyut bilgiye daha fazla sahip olan, daha güçlüdür. 18. yy'da güçler dengesi, ülkelerin toprak, nüfus ve tarımına dayalıydı; bu sebeple Fransa bu konuda öndeydi. 19. Yy.da endüstriyel kapasitesi sayesinde İngiltere öne geçmiş ve daha sonra Almanya baskınlığı ele geçirmiştir. 20. yy'da bilim ve nükleer fizik alanındaki gelişmeler, ABD ve SSCB'yi (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) güçlü kılmış 21. yy'da ise gücün en önemli kaynağı ve belirleyicisi bilgi teknolojisi olmuştur.Günümüz sisteminde yeni aktörlerin ortaya çıkışının yanı sıra sistem ve ilişkilerin yapısında da değişiklikler olmuştur.⁷⁶

Realist yaklaşımın hâkim olduğu aktörlerin serbestçe hareket ettiği, politikaların sadece ulusal çıkar düşünülerek oluşturulduğu, ve istendiği zaman askeri güç uygulandığı, diplomasinin kamuoyu desteğinden uzak, tamamen devlet kontrolünde olduğu bir dünya sistemi artık hakim değildir. Soğuk savaşın ardından ABD, çok güçlü bir askeri güce sahip, ekonomisi dünyada en güçlü olan ve kültürünü dünyaya nüfuz ettirebilmiş bir ülkeydi. Soğuk savaşın bitimini takip eden yıllarda izolasyonist bir politika sergileyen ABD, bu kadar güçlü olmasına

⁷⁵ WATANABE Yasushi ve David L. McConnel (2009), Soft Power Superpowers: Cultural and National Assets of Japan and the United States,

⁷⁶ Nurban, E. Yeldan, C. Somel, A. Haşim, G. Günaydın (2004), **Türkiye Ekonomisi, Mustafa, Anadolu Üniversitesi Yayını**, No.1579

rağmen özellikle 9/11 saldırılarından sonra tek başına hareket edemeyeceğini anlamış, yumuşak gücünü daha aktif kullanmaya başlamıştır.

ABD'nin dış politikasında sergilediği diğer bir davranış biçimi ise zaferin vermiş olduğu bir galibiyetti. Fakat 11 Eylül saldırısından sonra bu davranış biçimini de değiştirmiş sistemdeki karşılıklı bağımlılığın esas olduğunu idrak etmiştir. Bu anlamda diğer devletlerin terörizme karşı desteğini beklemiş, haklılığını, davasını ve yaptıklarının meşruluğunu dünyaya kabul ettirmek için uğraşmıştır. Aynı şekilde diğer süper güçler de dâhil olmak üzere, uluslararası sistemde ki bütün devletler politikalarını meşrulaştırmak için uğraşır, kendilerini dünya kamuoyunda haklı göstermek için politikalar geliştirir ve destek bekler.⁷⁷

İletişim ve bilgi akışının kolaylaşmasıyla beraber aktörlerin imaj kaygısı da gündeme gelmiştir. Uluslararası imajı sağlamak dış politikada önemli bir unsur haline 23 dönüşmüştür. Bu noktada ise medya önemli ölçüde öne çıkmaktadır. Medyayı en iyi kullanabilen, kontrol edebilen kurumlar önemli güçler elde etmektedir. Bazı dış politikaları, askeri ve güvenlik kaygılarından çok, imaj kaygısıyla şekillendirmektedir. Uluslararası politikada gücün üçüncü boyutunu içeren yumuşak gücün kullanımı, meşruluk ve rıza unsurlarını içermesi bakımından hem daha etkin, hem de daha kalıcı sonuçlar sağlamaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojisindeki artış, güç politikalarını, meşruiyete dayandırma zorunluluğu getirmiş, aksi durumda ise izlenen politikaların başarısız olma durumu söz konusu olmuştur. Gücün ikinci ve üçüncü boyutuyla en çok ilgilenenler Neoliberaler ve konstürktivistler olmuştur.

Neoliberaler, devletler arasında özellikle ekonomik konularda karşılıklı bağımlılığın arttığını ve devletlerin gücün askeri boyutundan ziyade ekonomik boyutuna ağırlık verdiğini savunmaktadır. Gücün kaynakları arasında bulunan askeri güce olan uygulamaların, azaldığını savunmaktadırlar.⁷⁸ Neoliberalere göre

---

⁷⁷USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu), (2010), Yeni Dönemde Türk Dış Politikası Uluslar arası IV. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri Osman B., H.Özdal, H. Necefoğlu, **USAK Yayınları**

⁷⁸“Türkiye: Dış Politika Hedefleri Yüksek, Hakları da Yükseltin, Kısıtlanan İfade Özgürlüğü , İyileştirilmeyen Azınlık Hakları”(2011), **Human Rights Watch, News**, January 24

güç sıfır toplamı olarak işlememektedir. Neoliberallerin öncüleri olan Nye ve Keohane, değişen uluslararası ortamda en önemli etkileşim tarzının karşılıklı bağımlılık ilişkisi olduğunu ortaya koyarlar.

Karşılıklı bağımlılık ilişkisi ise her iki tarafın da kazanç sağladığı durumlardır. Bu bağlamda dünya politikasında da değişiklikler söz konusu olup, ilişkilerde işbirliği boyutu önem kazanmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak Keohane işbirliği yaratılmasının önemli bir siyasi süreç olduğunu ve karşılıklı bağımlılık ilişkileri içerisinde maliyetlerin artmasıyla birlikte, aktörlerin işbirliği yaratmayı çıkarlarına uygun gördüklerini belirtmektedir.⁷⁹ Bu durum devletlerin çok sayıda siyasal ve sosyal bağlarla birbirine bağlandığı, güvenlik ve şiddet kavramının önemini kaybettiği bir durumdur. Bu karşılıklı bağımlılık ortamında güç elde edebilmek için sorunlar arası bağlantı, gündem belirleme, kamuoyu, medya, ulus ötesi ve hükümetler ötesi bağlantıların kullanılması gerekmektedir.

Çıkar çatışması olmadan da güç kullanılabilir, bu sebeple güç, başkalarının izlediği politikaların yarattığı maliyetlerden, hareket değişikliği yaparak kendi istediklerini yapabilmektir. Konstrüktivistler ise kolektif kimliklerin kurulmasını ve çoğulcu güvenlik anlayışının olması gerektiğini savunmaktadır. Bu anlamda güvenlik toplumlarının sosyal inşası konstrüktivistler için önemli bir çalışma alanıdır. Belli normları paylaşan ve ortak bir kimlik geliştiren devletler, askeri güç kullanmak zorunda kalmazlar ve bu sistemde işbirliği esastır. Bunun yanında devletlerin sosyal normları, belli değerleri ve kurumları, paylaşımları gereken uluslararası toplum olarak görmektedir. Uluslararası ve ulus aşırı bilimsel kurulların veya toplulukların sağladığı bilginin, ülkelerarası işbirliğinin oluşmasına katkıda bulunduğunu savunmaktadırlar. Bu işbirliğinin özellikle devlet adamlarının öğrenmesi veya ikna edilmesi yoluyla yapılması gerekliliğini savunurlar.

Devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsur fikirler ve çıkarlardır. Çıkar kavramını ise realistler gibi somut bir kavramdan ziyade, fikir ve kanılarla

---

⁷⁹ ÜLGER, İrfan Kaya (2005), *Avrupa Birliği'nin ABC'si*, Sinemis, 3. Baskı, Ankara

ilişkilendirmektedirler. Çıkarlar objektif olarak var olamazlar; fikirler ve kanılara göre şekillenmektedirler. Gücün maddi unsurları ise bu çıkarlar doğrultusunda anlam ifade etmektedirler.⁸⁰ Örneğin bir ülkenin sahip olduğu geniş toprakları, askeri olanakları veya doğal kaynaklarının bir güç unsuru olup olmadığı, o ülkenin sorunları algılayışı ve bunlarla ilgili kanılar ve fikirler bağlamında bir anlam ifade ederler.

Konstrüktivistler, gücün kaynaklarını zaman içerisinde bulunan sisteme ve aktörlere göre değerlendirir. Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra askeri gücün uygulanabilirliğinin göreceli olarak azaldığını, ekonomik ve soyut kaynakların öne çıktığını savunmaktadırlar. Soğuk Savaş'ın galibinin de askeri güç uygulamadan kazanmış olması bunun bir kanıtı olarak gösterilir. Konstrüktivistler, yumuşak güce yakın olan düşünceler ve normlarla ilgilenmiştir. Gücün, kaynakları açısından yumuşak olmasının gerekliliğini savunmakta ve karşılıklı bağımlılığı öne çıkarmaktadırlar. Bu bağlamda neoliberallerle aynı düşünceye sahiptirler. Uluslararası kurallar, normlar dâhilinde ülkelerin iletişiminin ve işbirliğinin esas olduğunu savunmaktadırlar. Fakat konstrüktivistlerin güç tartışmaları dış politikada yeni bir güç konsepti oluşturmayı başaramamıştır.

3.3. Yumuşak güç nasıl kullanılır?

Gücün her ne kadar genel geçer bir tanımı olmasa da, güç kavramı basit olarak, bir aktörün başka aktörün davranışlarını değiştirebilme ya da nüfuz edebilme yeteneğidir. Devletler güvenliklerini sağlamak, tehlikelere karşı koymak ve istedikleri sonuçları elde edebilmek için askeri güçlerini kullanırlar. Ekonomik gücü kullanmak da çoğu zaman, aynı şekilde basit ve sonuçları kısa zaman alan bir güç kullanımıdır. Fakat yumuşak gücü kullanmak zor, zaman isteyen ve alıcı izleyicilerin kabul etmesine bağlı olan bir iştir. Yumuşak güç kaynaklarını kullanmak, sert güç kaynaklarını kullanmaktan daha yavaş, daha yaygın ve

---

⁸⁰ Alexander L, **How Soft Power Works**,

<http://apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf>, 28.09.2015

ağırdır. Fakat yumuşak gücün kullanımının başarılı olduğu hallerde elde edilen kazanç da daha kalıcı ve uzun sürelidir.⁸¹

Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber Sovyet Blok'unun çökmesi ve iki kutuplu sistemin ortadan kalkması, yeni güç merkezleri ve ilişkilerin meydana gelmesi, ulus-devlet kavramının doğasının değişmesi ve uluslarüstü, hükümet dışı aktörlerin meydana gelmesiyle, yumuşak güç kavramı önem kazanmış ve aktörler tarafından sıkça başvurulan bir yöntem olmuştur. Yumuşak gücün gelişmesinin diğer önemli sebeplerinden biri de 11 Eylül saldırılarının ardından ABD'nin başı çektiği Afganistan ve Irak saldırılarının başarısızlığı olmuştur.

Sert gücün tek başına yeterli olmadığı, uluslararası meşruiyet ve rızanın gerekliliği daha fazla fark edilmiş ve böylelikle yumuşak gücün gelişiminin temel problem sorusu, ABD'nin kendisiyle ilgili ne satması (yayması, nüfuz etmesi) gerektiği olmuştur. Uluslararası gündemin küresel terörizmle yankılanması ve bu bağlamda demokrasinin gerekliliğinin ön plana çıkması da yumuşak gücün önem kazanmasının diğer etkenlerinden biridir. Dünyanın süper gücünün, sahip olduğu sert gücünün büyüklüğüne rağmen başarısız olması, bu süper gücü ve diğer aktörleri de bu konuyla ilgili düşünmeye zorladı.⁸² Aktörler, başkalarının hareketlerini istedikleri yönde değiştirebilme ve etkileyebilme konusunda, günümüz dünyasında sert gücün yeterli olmadığı sonucuna varmalarına ve yumuşak güç kullanımının gündeme gelmesine neden olmuştur.

Daha önce de değindiğimiz gibi, kültür ve tarih, değerler, devletlerin izledikleri iç ve dış politikalar, kurumlar, ekonomik gelişmişlik, bilim, sanat ve edebiyatta ilerlemişlik gibi unsurlar, yumuşak gücün önemli kaynakları arasında sayılmaktadır. Dış politikada bu kaynakları kullanarak yumuşak güç stratejisi izlemenin belirli birtakım yolları vardır. Küresel veya bölgesel norm olabilecek statüde değerlere sahip olmak ve bunları yaymak, tanınmış ünlüler ya da

---

⁸¹ Nurban, E. Yeldan, C. Somel, A. Haşim, G. Günaydın (2004), Türkiye Ekonomisi, Editör: ÖZER, Mustafa, **Anadolu Üniversitesi Yayını**, No.1579

⁸² T.C Dışişleri Bakanlığı, Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi **TÜRKSOY**, http://www.mfa.gov.tr/turk-kultur-ve-sanatlari-ortak-yonetimi-_turksoy_-tr.mfa, 20.03.2015

kahramanlar vasıtasıyla mesajlar iletmek, ulusal veya küresel olmak üzere, çekiciliği olan söylemler yapmak bunların sadece birkaçıdır.⁸³ Her ülke bir takım yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve ülkeler bu kaynakları vasıtasıyla kendilerine uygun yumuşak güç stratejisi geliştirirler. Alıcı ülkeye nüfuz sağlamak asıl amaçtır ve bu sebeple karşı tarafa olumlu mesajlar iletmek öncelikli hedefdir.

Devletlerin davranışları alıcı tarafın düşüncelerinde olumlu ya da olumsuz izlenimler bırakmakta ve yapılan araştırmalara göre cezbedici mesajların, alıcının düşüncesini olumlu yönde değiştirmesini sağladığı görülmüştür. Yumuşak gücün başarılı olmasındaki etkenler gönderilen mesajın kaynağı, mesajın içeriği ve alıcı taraf, bu etkenlerdir.⁸⁴ Bu sebeple yumuşak güç kullanılırken, devlet, sahip olduğu yumuşak güç kaynağını, bazı alıcı ülkeler için kullanabilirken, bazıları için ise kullanamamaktadır ki, alıcı ülkenin ilgi alanı bu noktada önem teşkil etmektedir. Her ülkenin kendine göre yumuşak güç stratejisi olduğu gibi Geun Lee'ye göre genel olarak başvurulan yumuşak güç stratejileri şunlardır:

- Güvenlik ortamının genişlemesi için ülkelerin kendi imajlarını yaratması veya manipüle etmesi. Örneğin Japonya ve Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayılcı ve vahşi görünümlü imajlarını düzeltmek için daha barışçıl politikalar sergilemeleridir. Almanya'nın diğer Avrupa ülkeleriyle bütünleşmesi ve Japonya'nın Asya bölgesinde tehdit oluşturmamak için askerileşme harcamalarının azaltılması ve kendi kendini kısıtlaması gibi...
- Başkalarının imajını zedeleme yoluyla alıcı ülkelere destek sağlama. Örneğin ABD'nin Sovyet Rusya'sını 'düşman imparatorluğu', İran, Irak ve Kuzey Kore'yi ise 'şeytan üçgeni' olarak adlandırması...
- Ağ etkisi stratejisi olarak adlandırdığı strateji ise, bir ülkenin alıcı (hedef) ülkelerin de alışkın olduğu, başka bir deyişle kabul ettiği normlar, hareket

---

⁸³ Burhanettin, "Türk Dış Politikası Ortadoğululaşılıyor mu?", Editörler: İNAT, K., M. Ataman ve B. Duran, Ortadoğu Yıllığı 2008, **Küre yayınları**, İstanbul, s.385-403

⁸⁴ Veda Doss, "Japan's Development Aid: Self-Interest or Economic Partnership?", Wingate University-USA, Cilt.2, Sayı.3, August

davranışları yaymaktır. Örneğin ABD'nin İngilizce dilini evrenselleştirmesi, ülkelerin neoliberal, demokrasi unsurlarını kullanmaları

- Kahraman ve ünlülerin kullanılması stratejisi: Dünyaca tanınmış bu ünlülerin hükümetleriyle işbirliği içerisinde evrensel değerlere uygun modeller oluşturmaları, yorumlar yapmaları ve örneğin yardımda bulunmaları

Yumuşak güç kavramı ortaya atılmadan önce de tarihte ülkeler yumuşak güce başvurmuşlardır. Örneğin Fransa kültürünü tüm Avrupa'da tanıtmış Fransızca dilini diplomasi dili haline getirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın olmasıyla beraber ülkelerin birçoğu davalarının propagandasını yapmak için ofisler oluşturmuştur.⁸⁵ ABD ve SSCB soğuk savaş dönemi boyunca ideolojilerini yaymak ve hedef ülkeleri yanlarına çekmek için ekonomik kartlarını kullanmış, karşı tarafın imajını olumsuz ve/veya kendi imajlarını olumlu yönde lanse etmek için çalışmalar yapmışlardır.

Yumuşak güç kullanımında devletlerin sıkça başvurduğu yöntemlerden birisi kamu diplomasisidir. Kamu diplomasisi alanında uzman İngiliz Mark Leonard, kamu diplomasisi kavramını üstü kapalı bir propaganda olarak gören şüphecilerin sorunu kavrayamamasını dile getirmektedir. Kamu diplomasisi konusunda esas olan, bilgiyi iletmek ve olumlu imajı pazarlamaktır. Bunun yanında da devlet politikaları için uygun zeminin hazırlanması açısından uzun vadeli ilişkilerin kurulması şarttır.⁸⁶ Kamu diplomasisinin ilk boyutu yerel ve dış politikaların genel durumunun açıklanmasıdır. Bu çerçevede sadece yerel basın değil aynı zamanda yabancı basın hedef alınmalıdır. İkinci boyutu, siyasi ve reklam kampanyalarında stratejik iletişimlerin yapılmasıdır. Kamu diplomasisinin üçüncü boyutu ise ülkelerin sıklıkla başvurduğu, burslar, değişim programları, staj, seminerler, konferanslar ve medya kanallarına ulaşım yoluyla uzun süreli ilişkiler

---

⁸⁵ Emrah Sayiner, "Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya Politikası ve TİKA", **Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi**, cilt 2, Sayı 1

⁸⁶ Robert A., "The Concept of Power", Behavioral Science, 2-3, Temmuz, **Proquest Information and Learning Company**

geliştirmektir. Kamu diplomasisi bir ülkeye çekici bir imaj yaratırken o ülkenin istediği sonuçları elde etmesi olasılığını arttırmaktadır.⁸⁷

Devletler hedef ülkelerin gözünde imajlarını olumlu yönde arttırmak için, ekonomik kalkınmaya destek programları düzenlemekte, dış politikalarında yapıcı, aktif bir strateji izlemektedir. Kamu diplomasisine doğru yönde harcamalar yapan ülkelerin imajları olumlu yönde artmakta, bu da istedikleri sonuçları elde etme olasılıklarını arttırmaktadır. Edebiyat, sanat, eğitim konusunda devlet tarafından verilen destekler, iyi oldukları herhangi bir alanda yapılan harcamalar ve bunun dünyaya tanıtılması bir diğer yumuşak güç stratejisidir. Örneğin Avrupa'nın futbolunun bütün dünyada oynanması Avrupa'nın yumuşak gücünün bir göstergesidir.

Devletlerin kültürel ve politik işbirliği, çok yanlı işbirliğini tercih etmeleri, burslar, değişim programları, staj, seminerler, konferanslar ve yabancı kamuoyuna ayrılan fon, yumuşak güç kullanım yöntemleridir. Somutlaşması açısından yumuşak gücü kullanmış bazı aktörleri ve uygulamalarına değinmek faydalı olacaktır. Örneğin ABD'nin dilini yayması, Amerikan müzik ve filmlerinin dünyada yaygınca tanınması, sağladığı değişim programlarıyla çoğu ülkeden birçok öğrenci alması ve bunun gibi daha çoğaltılacak yumuşak güç kullanımları mevcuttur.

Fakat ABD'nin de yumuşak gücünü zayıflatan etkenler bulunmaktadır. Örneğin ülkede ölüm cezası, silah kontrol yasalarının olmayışı, diğer ülkelerde çekiciliğini azaltmaktadır. George Bush'un Irak saldırısı, başlı başına başarısız bir sert güç kullanımı olmasının yanında, başarısız bir yumuşak güç kullanımına da örnektir. Kendi içinde yaşadığı sosyal ve siyasi sorunlar, ABD'nin güvenli bir ülke olmadığı imajı ve daha fazlası da bunlara eklenebilecek örneklerdir. SSCB'nin soğuk savaş dönemi boyunca ülkeleri Komünist Blok'a çekmek için uyguladığı kampanya yumuşak güç kullanımınıdır. SSCB üst kültürünü, radyo ve televizyon yayıncılığını geliştiren ve Batı hakkında olumsuz imajlar veren, anti nükleer

---

⁸⁷ Michael J. ve HARLOW, Margaret A., "Soft Power Workshop", **Geopolitical Assessments Series**

protestoları, barış hareketlerini ve gençlik kuruluşlarını koruyan aktif bir kamu diplomasisine büyük paralar harcamıştır. Avrupa'nın sanatı, müziği, tasarımları, modası ve yemekleri tüm dünyada kültürel çekicilik unsuru olmaya devam etmektedir. Fransa, Fransız medeniyetini dünyaya yaymak için her yıl 1 milyar dolar civarı harcama yapmaktadır.⁸⁸ Fransa'nın Paris kenti dünyada kültürel, felsefi ve entelektüel şehir olarak ünlü olmaya devam etmektedir. Bu açıdan turist çekme konusunda Fransa, ABD'nin önündedir. Avrupa Birliği, Avrupa'nın yumuşak güç açısından en önemli oluşumlarından biridir. Çoğu ülke AB'ye (Avrupa Birliği) girebilmek için büyük çaba harcamaktadır. Bunlara en iyi örnek olan ülke Türkiye'dir.

Yumuşak gücü sıkça kullanan diğer ülkelerden bazıları da Çin ve Japonya'dır. İkinci Dünya Savaşı sonunda büyük bir yenilgi alan ve yeniden askeri bir güce dönüşmesi yasal olarak yasaklanan Japonya'nın, 1945'ten itibaren uluslararası ilişkilerdeki rolünde belirleyici unsur yumuşak gücü olmuştur. Ağır bir yenilgiden sonra Japonya'nın hızla kalkınması birçok gelişmekte olan ülke için örnek olarak gösterilmektedir. Ayrıca Japon teknolojisinin üstünlüğü de bütün dünyada kabul görmüş bir gerçektir. Japonya'nın Afrika kıtasına yaptığı kalkınma yardımları da Japonya'nın bir diğer yumuşak güç kullanımına örnektir. Farklı bir kültüre sahip olan Japonya bu kültüre olan ilgiden yararlanmak isteyen Dışişleri Bakanlığı, Japon kültürünü dünyada tanıtmak amacıyla kurulmuş olan Japon vakfi ile işbirliği içerisinde kültürel değişim programları yürürlüğe koymuştur. Ekonomik gücüyle büyüyen Çin'in de bütün dünyada yumuşak gücü artmakta, nüfuzu yükselmektedir. Yumuşak güç kavramı, Çin'in uluslararası ve dış politikasında resmi ve popüler söylemlerinde, farkedilir bir şekilde görülmektedir. Çin'in yumuşak güç kullanımında en fazla başvurduğu yol, dış yardımlar, ekonomik ve kültürel etkileşimlerdir. Çin'in karakteristik yumuşak güç kullanımı, güney Asya ülkeleriyle ekonomik diplomasi ve yumuşak güç kaynaklarının birleşimiyle, örneğin, turizm, ticari yatırımlar ve kalkınma işbirliğidir.

---

⁸⁸ DEMİRTEPE, M. Turgut (2008), Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası, USAK (Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları 16, Ankara

Türkiye de orta büyüklükte bir devlet olarak, yumuşak güce başvuran aktörlerdendir. Batıdan, Ortadoğu'dan farklı ama aynı zamanda benzer kültüre sahip olan Türkiye, kültürünü yayma, dış politikasında yapıcı, aktif ve çok yanlı bir strateji ve ekonomik kalkınma işbirliği kartlarını kullanarak yumuşak gücünü kullanmaktadır. Kültürel ve tarihi yakınlık bulunan bölgeler olan Ortadoğu, Balkanlar ve Kafkasya bölgesine yoğunlaşan Türkiye'nin, küresel terörizmin de gündemde olduğu ve Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı çerçevesinde yumuşak güç stratejileri bulunmaktadır.⁸⁹

Bu bağlamda Türkiye'nin çevresindeki sorunlarla ilgilenmek ve düzen-kurucu bir rol üstlenmek Türkiye'nin yumuşak güç stratejisi olarak gösterilebilir .Aynışekilde diğer büyük aktörler olan ABD, Çin, soğuk savaş döneminde SSCB gibi birçok aktörlerin başvurduğu ekonomik yardımların da yumuşak güce örnek teşkil etmesi sebebiyle Türkiye'nin bu yöndeki ekonomik-insani yardımları göze çarpmaktadır. Türkiye'nin üstlendiği düzen-kurucu rol ve ekonomik-insani yardımlar, Lee'nin 'kendi imajını yaratma veya manipüle etme' stratejisi ve düzen-kurucu rolünün 'ağ etkisi stratejisine' örnek teşkil ettiği görülmektedir.

---

⁸⁹ Birol Can, "Türk Dış Politikası ve Uluslararası Örgütler", **Akademik Ortadoğu**, Yıl.3, Sayı.6, s.1-39

IV. Bölüm

TÜRKİYENİN YUMUŞAK GÜÇ POTANSİYELİ VE MEVCUD GÜÇ KAYNAKLARI

Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) içerisinde yer alan ve ABD yanlısı politika izleyen Türkiye'nin, Soğuk Savaş sonrası dönemde, diğer bütün devletlerin politikalarında olduğu gibi, dış politikasında, iç ve dış etkenlerden dolayı büyük değişimler yaşanmıştır. TDP'da diğer devletlere oranla daha büyük bir değişim yaşanmıştır ki 11 Eylül sonrası dönem olan 'küresel terörizm'in gündemde olduğu bir dönemde, Türkiye'nin stratejik konumu daha farklı bir öneme sahip olmuş, dolayısıyla TDP'da da bu yönde değişim ve dönüşümler meydana gelmiştir. Soğuk Savaş'ın bitimiyle değişen dünya şartlarında, Türk dış politikasının bir dönüşüme girdiği, karşılaşılan tehdit ve fırsatlar nedeniyle, Soğuk Savaş döneminde izlenen tek yanlı politikadan çok yanlı politikaya ve karşılıklı bağımlılık esaslı bir politikaya yöneldiği gündeme gelmiş ve bu tartışma konusu olmuştur. Bu kapsamda, Türkiye'nin eksen değiştirdiği, Avrupa hedefini bir kenara bırakıp 'Ortadoğululaştığı' söylemleri gündeme gelmiştir.

Soğuk Savaş'ın bitiminin ardından ve AKP hükümetinin iktidarı ele almasıyla beraber TDP'da değişim yaşandığı ortadadır. Bu değişim uluslararası sistemde, değişen dengelerde ve Türkiye'nin de kendi içinde yaşadığı değişimlerin bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Her ülkenin, mevcut koşullar nedeniyle izlediği dış politika gibi, TDP da kaçınılmaz olarak değişmiştir.⁹⁰ Uluslararası sistemde olan değişim ve tek yanlı politikanın yerini çok yanlı politikaya bırakması, karşılıklı bağımlılık esasına dayalı bir sistemin oluşmasıyla, 'güç' olgusu da değişmiş 'yumuşak güç' kavramı önem kazanmıştır.

---

⁹⁰ Mensur, S. S. Gündoğar, J. Levack, G. Perçinoğlu (2011), "Ortadoğu'da Türkiye Algısı 2010 Sunuş", **TESEV Yayınları**, Şubat

Sert güç, eskisi gibi olmazsa olmazlardan olmaya devam ederken, yumuşak güç kavramı ön plana çıkmıştır. Her ülkenin yumuşak güç kaynakları mevcuttur, fakat bazı ülkeler bu kaynakların farkında olduğu gibi bazılarıysa bu kaynakları gerektiği ölçüde kullanamamaktadır. Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum, sahip olduğu kültür ve tarih, Askeri gücünün ihtişamı ve değerleri itibariyle, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir. 31 Türkiye'nin ekonomik durumu, Soğuk Savaş dönemindeki ve savaşı izleyen yıllardaki gibi zayıf değildir. İthalat ve ihracat artmış, ticaret hacmi genişlemiş, girişimcilerin de önceki dönemlere kıyasla kendilerine olan güveni artmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi teknoloji ve iletişim araçlarında ilerleme yaşanmıştır. Bu vasıta ile medya da ilerlemiş, dolayısıyla medyanın gücü de artmıştır. 1980'lerde olan medya sınırlaması 'tamamen olmasa da', o dönemlere oranla, büyük ölçüde özgürleşmiştir. Türkiye'de günümüzde yaklaşık 200 TV kanalı ve 1000 radyo kanalı yayın vermektedir.⁹¹ 1980'lerde İstanbul ile Newyork arasında aktarmasız uçuş bulunmazken, şimdi ise Newyork ve dünyanın birçok şehrine, aynı ülke içinde seyahat edercesine kolaylaşmıştır.

Dolayısıyla, Türkiye'de turizm, ticaret, kültür alışverişi, eğitim ve buna paralel olarak birçok alanda gelişim yaşanmıştır. Türkiye, zengin yumuşak güç kaynaklarına sahiptir ve bulunduğumuz durum itibariyle, henüz çok fazla yol kat etmemiş olsa da, bu yönde adımlar atılmış ve atılmaya devam edilmektedir.⁹² Türkiye'nin yumuşak gücü denilince akıllara öncelikle Ortadoğu Coğrafyası ve daha sonra Balkanlar, Kafkaslar ve Orta Asya gelmektedir. Bu doğru bir tespittir.

Yumuşak güç, nüfuz etmeye yönelik, cezbetme ve rızaya dayalı bir güç çeşididir. Dolayısıyla devletlerin yumuşak güç uygulayabildiği alanlar, bölgeler mevcuttur. Türkiye'nin de yumuşak gücünü uyguladığı ve uygulamaya elverişli olduğu bölgeler; Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar ve Orta Asya'dır. Bunun sebebi ise açıktır ki, Türkiye'nin bu ülkelerle birbirine çok yakın kültür, tarih ve

---

⁹¹ "Türk Televizyonunun Yumuşak Gücü"(2011), SETimes.com,

⁹²USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu), (2010), Yeni Dönemde Türk Dış Politikası Uluslar arası IV. Türk Dış Politikası Sempozyumu Tebliğleri, Ed: DİNÇER, Osman B., H.Özdal, H. Necefoğlu, **USAK Yayınları**

coğrafyaya sahip olması nedeniyle, bu ülkelerin Türkiye'ye ve Türk insanına sempatiyle bakması ve bu vasıta ile karşılıklı ilişkiler, yardımlaşma ve dayanışmanın bu ülkelerle daha fazla olmasıdır.

Türkiye'nin son dönem dış politikası, Ahmet Davutoğlu'nun dışişleri bakanlığı görevini üstlenmesiyle beraber, bu yönde değişim yaşamıştır. Davutoğlu'nun dış politika esaslarının kısaca özetlersek eğer: 1. İç politikada güvenlik ve demokrasi arasında hassas bir denge kurmak 2. Komşularla sıfır problem ilkesini izlemek 3. Balkanlar, Ortadoğu Kafkaslar ve Orta Asya ile ilişkilerin yakın tutulması 4. Uluslararası ilişkilerde aktif rol üstlenen, barış kurucu ritmik bir dış politika takip etmek 5. ABD ve AB başta olmak üzere diğer küresel aktörlerle rekabete dayalı değil, tamamlayıcı, çok boyutlu dış politika izlemek.

Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu; dış politikanın, Osmanlı'nın bıraktığı tarihi miras, Türkiye'nin sahip olduğu coğrafyanın, kültürünün ve jeopolitik önemini göz önünde bulundurularak daha geniş yelpazeye izlenmesi gerektiğini ve Türkiye'nin uluslararası alanda hareket kabiliyetinin daha serbest olabilmesi için, komşularla problemlerin mümkün olduğunca en aza indirilmesinin ön koşul olduğunu savunmaktadır. Türkiye'nin son dönemler, Ortadoğu'da yumuşak güce sahip olduğunu savunanlar vardır. Türkiye mevcut dış politika ışığında Ortadoğu ile ilişkilerini yakın seviyede tutmaya çalışmakta, sorunlara ilgilenmekte ve arabulucu bir politika izlemektedir.

Türkiye, liberal ve demokrasisiyle de Müslüman ülkelere model ülke olduğu yönünde kanılar mevcuttur. Diğer taraftan, Türkiye'nin Ortadoğu'da İsrail ile ilişkileri düzgün seviyede olan tek Müslüman ülke olmasından dolayı, bölgede tehdit unsuru olarak görüldüğünü savunan düşünceler de vardır. Fakat Arap medyası, Türkiye'nin Ortadoğu'da ilgi uyandırdığını işaret etmektedir. El Cezire'de yabancı haber kanalı olarak, Washington'dan sonra Ankara haber kanalının gelmesi bunun bir göstergesi sayılabilir. Türkiye'den futbol maçlarına, Türk dizilerine, magazin programlarına, Türk oyuncu ve modellerine duyulan ilgi de, Türkiye'nin Ortadoğu'nun pozitif yönde ilgisini çektiğini, cezp ettiğini

kanıtlamaktadır. İştar Gözaydın gibi bazı yazarlarsa Türkiye'nin bu coğrafya üzerinde 'din' unsurunu kullanarak yumuşak güc elde ettiğini savunmaktadır. Türkiye'nin Avrupa'da bulunan Müslüman Diaspora'nın ve Ortadoğu'nun Müslümanlarıyla, Müslümanların kurduğu çeşitli kuruluşlarla, iyi ilişkiler oluşturup, desteklerini sağlayabileceğini savunmaktadır.

Dinin uluslararası ilişkiler alanında, tarihte önemli bir unsur olduğu bilinmektedir. Günümüzde ise uluslararası politikada din unsuru ön planda olmasada, etkisi inkâr edilmemesi gereken bir husustur. Türkiye'nin yumuşak güc potansiyelini, son dönem ve cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren, geçmiş dönem olarak inceleyen Tarık Oğuzlu; geçmiş dönemlerde Türkiye'nin daha çok sert gücle öne çıktığı, yumuşak gücünü zayıflatan nedenleri ortaya koyarak açıklamıştır. Türkiye'nin Kemalist mirası, ordunun cumhuriyet yapısındaki rolü, Türkiye'nin coğrafyası ve çevresinde gelişen bir takım faktörlerin, Türkiye'yi bir sert güc olarak öne çıkardığını savunmuştur.

Soğuk Savaş döneminde ise Türkiye'nin yumuşak ve sert gücünün Batı ile olan ilişkileri doğrultusunda şekillendiğini belirtmiştir. Son dönem Türkiyenin yumuşak gücünün yükselmesinin nedenlerini de, iç ve dış faktörler olarak iki kısımda incelemiştir. İç faktörlerden öncelikle askeri-sivil ilişkisinin değişiminin, bu dönüşüme katkıda bulunduğuna dikkat çekmiş, İşlam'ın Türkiye'de ideolojik ya da politik olmamasının, fakat kültürel olmasının etkili olduğunu belirtmiştir. Laikliğin temellerinin doğru olmasının, modernleşme amacıyla batıyı örnek almasının, geçmişinin aksine batı ile dostluk ilişkileri yürütmesinin, Türkiye'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olduğu için batı ile doğu arasında ilişkileri kurmanın sorumluluğunu üstlenmiş olmasının, etkili olduğunu belirtmiştir.

Oğuzlu'ya göre dış faktörler ise, Türkiye'nin modernleşme sürecinin, AB'ye üye olmasıyla beraber, Ortadoğu'nun, batıyla barışmasına yardımcı olabileceği düşüncesi olmuştur. Türkiye'nin modernleşme sürecinin, küreselleşmeye ayak uyduramamış Ortadoğu'da örnek olarak görölerek çekicilik yaratması etkili olan faktörlerden bir diğeridir. Son dönemler, hızla artış gösteren modern liberal

İslamcılar, Müslümanlığı doğru yaşayan bir ülke olarak Türkiye'nin, radikal İslamcılarla mücadelesini haklı kılması bir diğer faktör olarak gösterilmiştir. Türk dış politikasının çağdaş değerlere sahip olması, demokrasiyle yönetilmesi, serbest piyasa ekonomisi ve insan haklarını ön planda tutması, yumuşak gücünü arttıran hususlardı.⁹³ Türkiye'nin Mevcut değerler sistemi, Müslüman bir ülke olması ve bulunduğu coğrafyada doğu ile batı arasında, deyim yerindeyse, her iki tarafın da dilinden anlayan bir ülke olma özelliği Türkiye'nin yumuşak gücünü arttıran etmenlerdir. Türkiye, bu özel durumu değerlendirerek, mevcut şartlar sağlandığında, yumuşak güç kullanma olanağına sahiptir.

Türk dış politikasının temelini oluşturan 'yurtta Sulh cihanda sulh' ifadesi, Türkiye'nin politikasının ne yönde olduğunu açıkça göstermektedir. Bu ilkeyi ortaya koyan Atatürk'ün "Bir kere daha tüm dünyaya ifade etmek isteriz ki, biz uluslararası hukuk ve kuruluşlarla uyumlu bir biçimde yaşamak isteyen uygar bir toplumuz" cümlesi ve " Savaş kaçınılmaz olmalıdır; bir ulusun hayatı söz konusu olmadıkça savaş bir cinayettir" sözleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin devraldığı zihniyeti ve barışa yönelik olan bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'nin zengin yumuşak güç kaynaklarının en önemli olanlarını, kültürü ve tarihi, değerler ve politikası, jeopolitik konumu, gelişmiş ekonomik kapasitesi, cezbedici unsur olarak askeri gücünü ve kurumlar olarak, TİKA (Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı), Yunus Emre Vakfı ve Kızılay'ı sıralamak mümkündür.

4.1. KÜLTÜR VE TARİH

Bir devletin tarihi ve kültürü yumuşak gücünün yanı sıra dış ve iç politikasını, uluslararası sistemdeki yerini ve saygınlığını büyük ölçüde etkileyen etmenlerdir. Yumuşak güç kavramını ortaya atan Joseph Nye ve bu alanda çalışma yapmış birçok yazar da, bir ülkenin kültürünün ve tarihinin; yumuşak gücünün temel

---

⁹³ türkiye: Dış Politika Hedefleri Yüksek, Hakları da Yükseltin, Kısıtlanan İfade Özgürlüğü , İyileştirilmeyen Azınlık Hakları"(2011), **Human Rights Watch, News,**

kaynaklarından olduğu görüşündedir.⁹⁴ Nye; bir ülkenin kültürünün, evrensel değerler içerdigi ve politikaları başkalarının da paylaştığı değerlere ve çıkarlara hizmet ettiğinde yarattığı sorumluluk ve çekicilik ilişkileri sebebiyle, istediği sonuçları elde etme olasılığını arttırdığı vurgulayarak, önemini dile getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi Büyük Hun İmparatorluğu'na kadar eski bir tarihe dayanmaktadır. Tarih boyunca toplam 16 Türk İmparatorluğu kurulmuş ve son imparatorluk olan Osmanlı İmparatorluğu, Ortadoğu'dan Asya'ya, Balkanlar'dan Afrika ve Avrupa'ya kadar hükmetmiş bir imparatorluktur. Günümüz dünya sisteminde bu denli eski ve köklü medeniyetlerin uzantısı olan devlet sayıları az bulunmaktadır. Sanatı, estetiği, ilmi, bilimi, mimarisi, yönetim anlayışı, devlet teşkilatı ve ordusuyla Osmanlı İmparatorluğu, dünyaya yön vermiş önemli imparatorluklardan olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti de böyle bir tarih, kültürün yanı sıra çağdaş yönetim anlayışı, uluslararası hukuk ve insan haklarına saygılı değerler sistemine sahiptir. Bu konuyla ilgili olarak Davutoğlu; "Türkiye gerek bölge içi gerekse bölge dışı ülkelerden çok farklı ve kendine has özelliklere sahiptir.

Uluslararası Türkiye ne bu sistemik unsurları ortaya çıkaran tarihi sürecin bir parçasıdır ne de bu sürecin sömürgeleştirdiği ülkeler grubuna dâhildir. Türkiye konjonktürel gerekçelerle ortaya çıkmış herhangi bir ulus-devlet de değildir. Aksine uluslararası sistemi oluşturan hâkim medeniyet ile asırlarca süren çok yoğun bir hesaplaşma sürecinin oluşturduğu tarihi mirasın eseridir".Cümleleriyle Türkiye'nin tarih ve kültürünün önemini net bir dille ifade etmiştir. Asırlar süren imparatorluk sürecinden sonra ulus-devlet kurulmuş, emperyalist, güçlü bir imparatorluk tarihi, eğitimi, dili ve kültürüyle, Müslüman-Osmanlı yanı ağır basan imparatorluğun ardından statükocu, batıcı ve milliyetçi olan cumhuriyet devleti kuruldu. Cumhuriyet dönemi bu dış politika, Osmanlı Devleti'nin son yüzyıllarına damgasını vuran bu tarihi mirasın sonucu oluşmuş reflekslerle, uluslararası mevcut koşulların gerektirdiği bir politika olmuştur. Bu ani dönüşüm ve değişimin

---

⁹⁴ Türk Kızılayı Kurumsal Sitesi (04.02.2012), Türk Kızılayı 2010-2015 Stratejik Plan, http://www.kizilay.org.tr/dosyalar/1310989897_web_Turk_Kizilayi_Stratejik_Plan_2010_2015_tr.pdf

ardından Türkiye; toplum ve devlet olarak toparlanması güç olmakla beraber, yeniden uluslararası sisteme adapte olmayı başarmıştır. Türkiye bu sebeplerden dolayı, dinamik bir siyasi kültüre sahiptir. Batı Avrupa ve Amerika gibi daha az çeşitli ve istikrarlı bir yapıya sahip değildir. Fakat bu durum kısa dönemli düşünülünce, avantaj sağlarken uzun dönemde başka alternatiflerin yokluğundan Türkiye'nin siyasi kültürü Ortadoğu ülkelerinden de farklıdır ki, seçimler bile Türkiye'de Mısır ve Irak'tan çok daha farklı yapılmaktadır. Bunların en önemli sebebi ise Türkiye'nin bulunduğu coğrafyanın geçmişte dünya ana kıtasının ana kavşak noktalarını içinde barındıran, eski ve uzun süre yaşamış bir medeniyetin merkezi olmasıdır.

Cumhuriyetin kurulmasının ardından, batıya yüzünü dönen Türklerin ilişkileri, öncelikle Avrupa karşısında zafer kazanmış bir düşman, daha sonra tamamlayıcı bir parça, sonra, hayran ve taklitçi ve son durumda, müttefik olarak yürümüştür. Türklerin Batı ile olan ilişkileri başladıktan sonra, karşılıklı olarak etkileşim yaşanmıştır. Osmanlı imparatorluğu, etkilenmenin yanı sıra Avrupanın kaderini etkilemiştir. Avrupa'nın düşmanı olmakla beraber, uluslararası sistemde denge amaçlı olarak, bazı Avrupa ülkeleriyle müttefik olmuştur. Topraklarının bir kısmının Avrupa coğrafyası üzerinde bulunması ve Avrupa ile etkileşim halinde olması, Osmanlı İmparatorluğunu hem Avrupalı hem de Avrupa düşmanı yapmıştır. Günümüzdeki Avrupalı, ya da Avrupalı olmayan Türkiye tartışmaları da buradan başlamıştır. Avrupa ile olan geçmişinin yanı sıra Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya, Kafkaslarda bulunan tarihi ve kültürel geçmişinin, günümüzde de bu coğrafyalar üzerinde bulunan ülkelere etkisi sürmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin bu ülkelerle Soğuk Savaş dönemi boyunca, konjonktürel şartlardan dolayı pek de iyi olmayan ilişkilerinin, Soğuk Savaş sonrası dönemde düzelmesi, şaşırtıcı bir durum olmasa gerek. Türkiye'nin dış politikasının tarih ve kültür gibi güçlü bir yumuşak güç kaynağının etkin bir şekilde kullanılarak yürütülmesi, olması gereken bir durumdur.

4.2. JEOPOLİTİK KONUM VE COĞRAFYA

“Medeniyetler tarih sahnesine çıktıkları an ile tarih sahnesinin etken bir güç olarak belirlemeye başladıkları dönem arasında, kendi asli mekânlarından hareketle bir dünya algılaması oluştururlar”. Geçmişten günümüze medeniyetler ve buldukları coğrafya, birbirinden ayrı düşünülemeyen iki kavramdır. Medeniyetlerin tarihi, kültürü, yaşantıları, kısacası benlikleri yaşadıkları coğrafyaya göreşekil almaktadır. Bireyler, bireylerin oluşturduğu toplumlar ve medeniyetlerin varlık bilinci ile oluşturulan ‘ben idraki’ mekân ve zaman algılamasından oluşmaktadır. Toplumlar yaşadıkları coğrafi çevreyi, kültürel kapasitelerine göre, ihtiyaçları doğrultusunda yeniden inşa ederler. Bu düzenleme eyleminin gerçekleştirilmesi için de örgüt yapıları kurulur. Devlet de bu örgüt yapılarının kurulması aşamasından sonra oluşan bir kavramdır ve bunun da sonrasında devletler kendi çıkarlarını düşünmek esaslı olarak dış politikalarını geliştirirler.⁹⁵

“Politika, güç ve ilişki kurarken ve gücün geliştirilmesi ile hedefe ulaşılması için uygulanacak hareket tarzlarını belirlerken, jeopolitikten yararlanır. Jeopolitik; coğrafyanın bütün türleri ve verileri ile aktifleşmesi, aktif olarak değerlendirilmesişeklinde tanımlanabilir”. Türkiye çok çeşitli ülkeler arasında merkez konumda ve birçok kilit noktaların birleştiği bir yerde bulunmaktadır. Topraklarının %96’sı Asya, %4’ü Avrupa’dan oluşmasının bir sonucu olarak homojen bir yapıya sahip, hem Asya hem Avrupa ile yakın ilişkiler içinde bulunan ve değer taşıyan, jeopolitik ve jeokültürel bir öneme sahiptir.⁹⁶

Türkiye ABD, BDT(Bağımsız Devletler Topluluğu), AB ve Ortadoğu gibi dört güç merkezinin birleşme noktasında bulunmakla beraber NATO’nun en güney ve doğu sınırını teşkil etmektedir. Türkiye bunların yanı sıra AB ile İslam dünyasının temas noktası üzerinde bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı Türkiye, gelişen dünya değerleri açısından bir sınırlar ülkesi olma kategorisine girmektedir.

⁹⁵ Türk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmay Başkanlığı, http://www.tsk.tr/1_tsk_hakinda/1_1_tarihce/tarihce.htm

⁹⁶ “Türkiye’nin Stratejik Vizyonu 2023 Projesi”, (2009), TASAM(Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi)

Böyle bir coğrafyada yaşamak tarihte de örnekleri olduğu gibi, çok zor ve bu coğrafya üzerinde yaşanan herhangi bir değişiklik, bütün dünya ve bütün bölge güçleri için köklü sonuçlar yaratabilecek bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle Türkiye coğrafyasında, zayıf toplumların yaşamaşansı yoktur.

Türkiye sahip olduğu jeopolitik faktörünü, itibar ve pazarlık gücünü kuvvetlendirmek için, ittifak kurarak kullanmıştır. ABD'nin ve NATO'nun güvenlikşemsiyesi altında bulunarak, jeopolitik konumunu koz olarak göstermiştir. Soğuk Savaş'ı sona erdiren SSCB'nin dağılmasıyla beraber, ekonomi alanında, kültürel alanda ve politika alanlarında, küreselleşmenin devam etmesiyle, Türkiye'yi çevreleyen jeopolitik koşullarda değişimler yaşanmıştır. Yeni kuvvet dengelerinin oluşması, Rusya'nın toprak kaybı ve bu bölgelerde oluşan boşluklar, Avrupa'da yeni siyasal oluşumlar, Orta Asya ve Kafkaslarda Türkiye ile etnik, tarihi ve kültürel bağları olan toplumların bulunması ve son dönemlerde Ortadoğu'nun istikrarsız bulunması gibi değişimler olmuştur. Türkiye bu sebeplerden ötürü, hem zor bir coğrafyada bulunmakta, hem de fırsatlar değerlendirildiği ölçüde avantajları olan bir coğrafyada bulunmaktadır. Bu sebeple Türkiye'nin, uzun vadeli politikalar üretmesi gerekmektedir ki, bu da çok yönlü ve bağımsız olmayı gerektirmektedir.

Bir ülkenin yaşadığı coğrafya, jeopolitik konumu sabit bir veri iken, uluslararası sistemin değiştiği ölçüde, dengelerin ve stratejinin değişmesiyle, jeopolitik konumun kullanılması da değişmektedir. Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde, sistem ve dengelerin değişmesiyle beraber jeopolitik önemi de değişmiş, bu doğrultuda dış politikası da değişim göstermiştir. Türkiye, jeopolitiğinin dış politika stratejisi içindeki yerini yeniden yorumlamak ve yeni bir anlam kazandırmak durumundadır. Cumhuriyetin kurulmasının ardından, jeopolitik konum, statükoculuk esasına dayanan bir politikayla kullanılmış, soğuk savaşın ardından, dış politikadaki yeri de farklılık arz etmiştir.⁹⁷ Statükonun anlamı, mevcut koşulları korumaksa eğer, değişen uluslararası dengelerin

---

⁹⁷ "Türkiye: Dış Politika Hedefleri Yüksek, Hakları da Yükseltin, Kısıtlanan İfade Özgürlüğü , İyileştirilmeyen Azınlık Hakları", Human Rights Watch, News.

doğrultusunda statükonunun korunması gerekmektedir. Bu da Türkiye'nin jeopolitik konumunun bu yönde kullanılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Artık TDP tek yanlı olmaktan öte, sahip olduğu güç kaynaklarını doğru kullanarak, karşılıklı bağımlılık çerçevesinde kullanma eğilimi göstermek durumundadır. Son dönem TDP'nin da bu yönde atılan adımlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu amaçla Davutoğlu, önem gösterilmesi gereken 3 bölgeden bahsetmektedir.

1. Yakın kara havzası: Balkanlar- Ortadoğu- Kafkaslar

2. Yakın Deniz Havzası: Karadeniz- Adriyatik- Doğu Akdeniz- KızıldenizKörfez- Hazar Denizi

3. Yakın Kıta Havzası: Avrupa-Kuzey Afrika- Güney Asya- Orta Asya ve Doğu Asyası.

Türkiye Jeopolitik konumunun yanı sıra, coğrafyası bakımından kendine özgü özellikleri olan, birçok ülkenin sahip olmak isteyeceği güzelliklere sahip bir ülkedir. Bu sebeple ülkemize her yıl turizm amaçlı olarak birçok turist gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Türkiyenin uluslararası imajının, kültür alışverişi ve doğal güzelliklerinin yansıtılmasıyla, olumlu yönde düzeltilmesi olanağı söz konusu olmaktadır. Türkiyenin sahip olduğu demografik ve coğrafi özelliklerinin, doğru ve olumlu birşekilde yansıtılarak, potansiyel turistler gözünde, diğer ülkelere ayırıcı özelliklerinin yansıtılması gerekmektedir. Dört yanının denizlerle çevrili olması, tabiatı ve tarihi mirası, kendine özgü kültürel özelliklerinin yanında, bunları değerlendirebilecek genç bir nüfusu vardır. Yazın turistlerin tatil yapabileceği, iklimin uygun olduğu ve doğa güzellikleriyle dolu yerler ve çok eski tarihi birikimleri olanşehirlere sahiptir. Bunun yanı sıra doğu ile batının buluştuğu, kültürel, tarihi ve doğal güzellikleriyle dolu, “dünya medeniyetlerinin çeyiz sandığı” olarak isimlendirilen İstanbul gibi aşık olunacak birşehre sahiptir. ⁹⁸Temelleri M.Ö 7. yy. atılan M.S 4. yy. İmparator Constantin tarafından yeniden inşa edilip başkent yapılmış olan ve o günden sonra yaklaşık

---

⁹⁸ MUSTONEN, Jani Juhani , “Case Study:Hard Power or Soft Power? Searching for China’s Use of Soft Power in the Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan”, **Institute for Cultural Diplomacy**

16 asır, Roma Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkent olan İstanbul, bir ülkenin uluslararası alanda imajının arttırılması ve adının duyulması için sahip olunan, önemli yumuşak güç kaynaklarındandır.

Türkiye tarihten günümüze jeopolitik konum, doğal güzellikleri ve iklimi ile tarihsel açıdan zengin topraklara sahiptir. Bu bakımdan turistlerin ilgisini çekebilecek yeteri kadar kaynakları olan Türkiye'nin pozitif imajının olduğu kadar, negatif imajının da olduğu bilinmektedir. Fakat negatif imajın pozitif imaja çevrilmesi için, bu zengin kaynakların değerlendirilmesi, kamuoyu oluşturulması, reklam ve tanıtıma önem verilmesi zorunluluğu ön plana çıkmaktadır.

3.3. Siyasal faktor

Bir ülkenin iç ve dış hükümet politikaları, yumuşak gücün önemli potansiyel kaynaklarındandır. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş tarihinden (1923) itibaren Kemalizm ilkeleri doğrultusunda, demokrasiyi yönetimşekli olarak belirlemiş ve seküler bir devlet kimliği oluşturmuştu. Türkiye'nin yumuşak gücünü kullanmasına ortam hazırlayan en önemli durumlardan bir tanesi, Müslüman bir ülke olması ve seküler demokrasiye sahip olmasıdır. Davutoğlu'nun görüşüne göre Türkiye'nin yumuşak gücünün varlığının en güçlü sebebi demokrasisidir.

Türkiye'nin Jeopolitik konumu itibariyle Asya ve Avrupa arasında yer alan bir coğrafyada bulunması ve aynı zamanda İslam ve Hıristiyanlığın da birleştiği noktada yer alması dolayısıyla, demokrasiyle yönetilmesi, seküler bir kimlik ve liberal bir ekonomiye sahip olmasının yanı sıra, dininin İslam olması, yumuşak gücünü arttıran önemli faktörlerdir.⁹⁹ Fuat Keyman'ın görüşüne göre ise, Türk dış politikasının proaktif bir seyir izlemesinin, Türkiye'nin dünyada sahip olduğu pozitif imajın en önemli sebebi, dünyada gösterilebilecek seküler demokrasiye sahip Müslüman topluma en başarılı örnek olmasıdır. Soğuk Savaş'ın sona ermesi (1989), doğu ile batı arasında olan ideolojik savaşı bitirmesinin yanında,

---

⁹⁹ Robert O. ve NYE, Joseph (1998), "Power and Interdependence in the Information Age", **Foreign Affairs**, cilt 77, sayı.5,ss.12-18

medeniyetler arası çatışmanın da daha çok gündeme gelmesinin başlangıç tarihi olmuştur.

Samuel Huntington'un medeniyetler çatışması tezi İslam dünyası ile batı dünyası arasında kaçınılmaz bir çatışmanın olacağından bahseden düşüncenin yaratıcısı olmuştur. Türkiye seküler bir yapı ve demokratik bir sistemin Müslüman bir toplumla bir arada düşünülebileceğinin yanında, aynı ulusun, dünya politikasında barışı sürdürme amaçlı, yapıcı ve aktif politikasının olabileceğinin de kanıtı olmuştur . Türkiye'nin bu bağlamda Müslüman ülkelere örnek teşkil etmesi, medeniyetler çatışması tezinin tersinin olabileceğini göstermektedir.

11Eylül saldırılarının ardından, dünyanın küresel terörizm ile mücadelesinin, gündeme gelmesi, İslam ülkelerinin, demokratikleştirilmesini de gündeme getirmiştir. Türkiye'nin bu tarihten sonra ayrı bir anlam kazanan jeopolitik konumu ve batı ile uyumlu değerleri, daha çok önem kazanmıştır.1990'larda tek yönlü izlenen politikanın geçişsel olarak terk edilmesinin ardından, 11 Eylül saldırıları, TDP'nin yönünde ve kapsamında tekrar değişiklik yaratmıştır. Türkiye'nin dış politikasında barışçıl yolların izlenmesi ve arabulucu, aktif bir politikanın yürütülmeye çalışılması da yumuşak gücünü arttıran etmenlerdendir. İsrailFilistin sorunuyla ilgili görünmesi, arabuluculuk çabaları ve bu konuyla ilgili aktif bir politika izlemesi Ortadoğu'da pozitif bir imajının oluşmasını sağlamıştır. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Davos'ta ki tartışılan tepkisinin Ortadoğu'da ağırlıklı olarak hoş karşılandığı iddia edilebilir. Yapılan anketlere göre, Arap kamuoyunda Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, İran Başbakanı Mahmud Ahmedinejad'ı geçerek, en popüler lider seçilmiştir. Pan-Arab Gazetesi baş editörü Abdel al-bari Atwan, "Al Adam Al- Turkiyya yaqlab al-mu'adila" yorumuyla, (Türk adamı, adaleti savunanları yendi), (Çeviri bana ait) diyerek Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın, Araplardan daha Arap olduğunu savunmuştur.Türkiye'nin Ortadoğu'da ki yapıcı ve aktif dış politikası, bazı Arap uzmanları için gerçekten sorunlarıyla ilgilenen yapıcı bir politika olarak görünürken, bazıları içinse, Türkiye'nin çıkarlarına uygun politikanın bu olduğu için ve nüfuz etme amaçlı

olarak görünmektedir. Ayrıca bazı uzmanlar ise, Türkiye'nin demokrasisinin Ortadoğu ülkeleri için, uzun dönemli olarak tehdit oluşturabileceğini savunmaktadır.

Soğuk savaşın bitimi, Türkiye'nin jeopolitik konumuna farklı bir anlam kazandırması, ekonomi ve kimliğinin de gündeme gelmesiyle, Türkiye'nin tampon ülke olması gündeme gelmişti. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, globalleşen, bağımsız ve riskli dünya arenasında, Türkiye'nin aktif dış politika kimliğinin, sadece jeopolitik açıdan değil, aynı zamanda ekonomik ve kimlik açısından da önem arzettiğini belirtmektedir.¹⁰⁰ Yumuşak güce sahip olmak için izlenen dış ve iç politika değerlerinin, uluslararası arenada meşru görülmesi gerekmektedir. Türkiye de, dış politikasında uluslararası hukukun üstünlüğüne saygı duyması ve iç politikasında da, demokraside reformlar yapması, insan hakları, düşünce özgürlüğü, kadın-erkek eşitliği gibi, konularda düzenlemelere gitmesi, uluslararası alanda daha çok söz sahibi olmasına ortam hazırlar. Türkiye uluslararası hukukun üstünlüğünü kabul etmekte, milletlerarası antlaşmalara uygun politikalar izlemektedir. Anayasanın 90. Maddesinde ise, bu konuya atıfta bulunmakta, usulüne göre ortaya konulmuş milletlerarası antlaşmaların, kanun hükmünde olduğunu belirtmekte ve kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümlerinin esas alınacağını belirtmektedir. Cumhuriyetin kurulmasının ardından, Türk Dış Politikasının (TDP) temel ilkesi olan “yurtta sulh cihanda sulh” anlayışı, TDP'nin barışçı bir politika izlediğinin en temel göstergesidir. Soğuk Savaş sonrasında da değişen iç ve dış dinamikler sonucunda, dış politikanın çok yönlü, karşılıklı bağımlılık esasına dayanan ve yine barışçıl politika esası, bu noktada önem kazanmaktadır. 1997-2002 gibi zor bir dönemde, Dışişleri Bakanlığı görevini yürütmekte olan İsmail Cem, dış politika vizyonunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Dış Politika hedefimiz, ulusal çıkarlarımızı, en iyi şekilde korumak, dünya dinamiği içinde ülkemizin etkinliğini en üst düzeyde sağlamak ve 21. Yüzyılda güvenlik, barış ve esenlik içinde bir Türkiye ülküsünün gerçekleşmesine katkıda

---

¹⁰⁰ William, Turkish Foreign Policy, 1774-2000, Frank Cass Publishers, London

bulunmaktadır. Dışışleri Bakanlığı olarak Türkiye'nin yüzlerce yıllık birikiminin, tarihsel ve kültürel derinliğinin sahip olduğu zenginliklerin ve 'Dünya Devleti' kimliğinin bilinci içinde, üzerimize düşen görevi bilinçli ve planlı bir çerçevede yürütmekteyiz".¹⁰¹ İsmail Cem, BM'ye yapmış olduğu bu hitapta, 5 öğeden bahsetmektedir.Yeniden Yorumlanmış bir tarih: Doğu ve batı arasındaki bir kavşak noktası olarak Türkiye; Kültürel kimlik: aynı anda hem Asyalı hem Avrupalı bir ulus olmanın ayrıcalığı; hızla gelişen bir ekonomi; barış ve istikrar ögesi olmak; Türkiye modeli: İslami gelenekle çoğulcu, demokratik kurumları, insan haklarını, laik ilkeler ve kadınerkek eşitliğinin bir arada yaşatabilmiş en önemli örnek olmak. Ahmet Davutoğlu ile beraber dış politika tekrar dönüşüm geçirmiş; evrensel değerlere saygılı ve komşularla sıfır problem amaçlı, barışçıl, aktif ve arabulucu bir dış politika yürütülmeye başlanmıştır.Türk dış politikasının temel ilkeleri arasında 'meşruiyetçilik' amacı vardır. Baskın Oran'a göre Türk dış politikasının temel ilkeleri, batıcılık, statükoculuk ve meşruiyetçiliktir.Bir ülkenin dış politikasının, evrensel değerlere uygun, en önemlisi meşru olan bir politikaya sahip olması, çekici özelliğe sahip olmasını sağlamaktadır. İbrahim Kalın ise "bir ülkenin politikalarının meşru olarak kabul edilmesi, o ülkenin yumuşak güç kapasitesini gösterir" cümlesiyle meşruiyetin yumuşak güç için ifade ettiği anlamı dile getirmiştir. ¹⁰²Türkiye'nin geçmiş tarihinden dolayı oluşmuş olan yanlış algılamalar, değiştirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de hukuk, adalet, eşitlik,şeffaflık, mesuliyet, farklılığa saygı, erdemli bir toplum, dini ve ahlaki özgürlük, itibar ve temel hak ve özgürlüklerin koruma altında olması, Türkiye'nin yeni imajının direkleridir. Bu sayede, Türkiye'nin bu görüntüsü, doğu ve batı için cazip olmasının yanında, Türk dış politikasına ve kamu diplomasisine, rekabette avantaj sağlamaktadır. Kalın, Türkiye'nin İslami-Osmanlı kültürünü, sosyo-ekonomik modernizasyonla kaynaştırmayı başaran bir ülke olarak algılandığını belirtmiştir.

---

¹⁰¹M. Turgut (2008), Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası, **USAK (Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları 16, Ankara**

¹⁰² DAHL, Robert A. (1957), "The Concept of Power", Behavioral Science, 2:3, Temmuz, , **Proquest Information and Learning Company**

V. BÖLÜM

5. 1. AKP HÜKÜMETİNİN YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI

Her aktör gibi Türkiye de politik amaçlarına ulaşmak için farklı stratejiler uygulamaktadır. Türkiye güç kullanımını da içeren stratejilere sahip bir ülkedir. Daha önce belirtilen örneklerde de ifade edildiği gibi Türkiye'nin sert güç kullanarak amacına ulaştığı olaylar bulunmaktadır.¹⁰³ Farklı olaylarda ortaya koyulan sert güç potansiyelinin yanı sıra Türkiye'nin yumuşak gücü de bulunmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücünün, genel olarak, çevresindeki bölgede tarihî süreçten kaynaklanan etkisi, geniş bir coğrafyada konuşulan Türkçenin yaygınlığı, Türkiye'nin stratejik konumu, Türkiye'nin barışçı dış politikaları, Türkiye'nin attığı iktisadi adımlar, Türkiye merkezli bazı sivil toplum kuruluşlarının başarılı çalışmaları ve Türkiye'nin coğrafi öneminden kaynaklanmaktadır. Türkiye'nin yumuşak güç potansiyeli bu farklı alanlardan örnekler verilerek ifade edilebilir.

Yumuşak güç kullanımının amacı diğer aktörleri zorlamadan istenilen çizgiye çekebilmektir. Türkiye'nin, barışçı politikaları sayesinde, diğer aktörleri kendi rızalarıyla ikna edip yumuşak güç uygulamak suretiyle istediği çizgiye çektiği dış politika olayları bulunmaktadır. Bu olaylardan biri Türkiye'nin İstanbul ve Çanakkale Boğazları üzerindeki hâkimiyeti elde ettiği Montreux Sözleşmesi'dir. Lozan Antlaşması'nın ek protokollerinden biri olan bu sözleşme, Boğazlar bölgesindeki rejimi belirleyen Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin yerini almış ve boğazlardaki Türk egemenliğini hukuki bir zemine oturtmuştur. Montreux Sözleşmesi'nin imzalanmasından önceki süreç incelendiğinde, Türkiye'nin konunun muhatabı olan ülkeleri Lozan Boğazlar Sözleşmesi'nin 1930'lu yılların uluslararası ortamının yarattığı risk ve tehditleri bertaraf etme konusunda yeterli olmadığı konusunda ikna ettiği görülecektir.¹⁰⁴ Böylece Türkiye 20 Temmuz 1936 tarihinde, Lozan Boğazlar Sözleşmesini imzalayan aktörlerin hepsinin rızası ile

¹⁰³ Ümit (2011), "Turkey's 'Demonstrative Effect' and the Transformation of the Middle East", *Insight Turkey*, cilt.13, sayı.2, S.33-55

¹⁰⁴ İdris Bal, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikası, *Lalezar Kitabevi*, Ankara

boğazlarda egemenliği Türkiye'ye devreden Montreux Sözleşmesinin imzalanmasını sağlayabilmiştir. Türkiye 1930'lu yılların gerilimli ortamından faydalanarak boğazlarda bir oldu bitti yaratmak yerine, diğer aktörlerin ikna edilmesişeklinde bir yol benimseyerek barışçı ve diplomatik teamüllere uygun bir yol izlemiş ve yumuşak güç kullanımına örnek teşkil edecek bir adım atmıştır. Montreux Sözleşmesi'nin yanı sıra Türkiye'nin barışçı dış politikaları da yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin içinde bulunduğu bölgede çatışmaların çözümlenmesi ve önlenmesi açısından yürüttüğü faaliyetler Türkiye'nin barış yanlısı bir ülke olarak anılmasına yardım etmekte ve dolayısıyla yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır. İsrail ve Filistin arasında yürütülen aracılı görüşmelere Türkiye'nin yaptığı katkı bu duruma örnek teşkil edebilecek niteliktedir. Türkiye'nin tarihi süreçte önderlik ettiği güvenlik anlaşmaları ya da paktlar da bu bağlamda örnek gösterilebilir. Söz gelimi Türkiye'nin Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında, 8 Temmuz 1937'de kurulmasına ön ayak olduğu Sadabat Paktı bu bağlamda değerlendirilebilir. Türkiye bu Pakt'ın kurulmasına öncülük etmenin yanı sıra, Pakt'ın kurulmasına engel teşkil eden İran-İrak anlaşmazlığının da çözülmesinde etkin bir politika izlemiştir. Dicle ve Fırat Nehirleri'nin Basra Körfezi'ne dökülmeden önce oluşturduğu iattül Arap sorununun çözülmesinde arabuluculuk yaparak bölgesel barış ve istikrara katkıda bulunmuş, bu sayede barışçı ülke imajını sağlamlaştırmış ve yumuşak güç örneği olabilecek adımlar atmıştır. Benzerşekilde Türkiye'nin Balkan Antantı'nın kurulmasına da katkıda bulunmuştur.¹⁰⁵ Bu durumu Dışişleri Bakanlığı tarafından 1923 ile 1939 yılları arasındaki iki savaş arası dönemde Türkiye, komşularıyla ve diğer ülkelerle iş birliği projelerini desteklemiş, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile Balkan Antantı'nı, İran, Irak ve Afganistan ile Sadabat Paktı'nı imzalamak suretiyle, çok taraflı düzeyde bölgesel güvenliğe yönelik iş birliği çabalarına katkıda bulunmuştur" şeklinde özetlenmiştir. Türkiye'nin bölgesel barışa ve refaha katkı yaptığı bu çalışmalar Türkiye'nin imajını olumlu şekilde etkileyen, böylece

---

¹⁰⁵ Kemal Başlar, "Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Anayasal Denetimi Üzerine", *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, ss.43-47

Türkiye'nin bu özellikleriyle diğer aktörlerin gözünde cazibe yaratmasına yardımcı olan ve dolayısıyla Türkiye'nin yumuşak gücüne katkıda bulunan örneklerdir. Türkiye'nin geçmişte attığı ve yumuşak gücüne de katkı yapan politik adımlarının benzerlerini günümüzde de attığı söylenebilir.

Bu bağlamda, Türkiye'nin hem barışçı politikalar yürüten bir aktör olduğunu teyit etmesi, hem de bu adımların başka ülkelere takdir edildiğini anlatan bir örnek olarak Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne geçici üye olarak seçilmesi akıllara gelebilir. Birleşmiş Milletler Konseyi üyesi ülkelerin oyları ile bu göreve seçilen Türkiye'nin bu üyelik ile uluslararası ilişkilerde barış ve güvenliğe katkı yapan bir ülke olarak algılandığını teyit edilmiştir.

6. 2. Yumuşak güç bağlamındaki iktisadi adımlar

Türkiye'nin yumuşak gücüne katkı yapan unsurlardan biri de iktisadi adımlardır. İktisadi adımlar diğer aktörlerin cazibe yaratılarak belli bir çizgiye getirilmesinde etkili olan unsurlardır. Türkiye zaman içinde bu unsurları da kullanmıştır. Bu durumu en iyi anlatan örnekler Türkiye'nin iktisadi katkı yaptığı yatırım projeleridir. Türkiye'nin yumuşak gücüne örnek teşkil eden bu iktisadi adımlar belirli bir politik amaca ulaşmak için, genel olarak, birden fazla devletin katılımıyla gerçekleştirilen projelerdir.¹⁰⁶ Bu projelere verilebilecek en iyi örnekler Bakü- Tiflis-Ceyhan Petrol (BTC) boru hattı ile Kars-Gümrü-Bakü demiryolu projesidir. Türkiye bu projelerle dost ve kardeş olarak gördüğü Türk Cumhuriyetlerle iktisadi ilişkilerini güçlendirmek istemektedir. Ancak, bu ülkelerle Türkiye arasında coğrafi bir engel olarak Ermenistan bulunmaktadır.

Coğrafi konumu ve politik adımları sebebiyle Ermenistan'ın bu tutumu Türkiye'yi bir süre oyalamıştır. Daha sonra BTC ile iktisadi ilişkilerin gelişmesi imkânı doğmuştur. Türkiye bu proje ile hem Orta Asyadaki dost devletlere elini uzatmış hem de böylesine önemli bir projede Ermenistan saf dışı bırakarak Azeri-

---

¹⁰⁶ BİLBASSY, Nadia(2010), "Leave It to Turkish Soup Operas to Conquer Hearts and Minds", **Middle East Daily Brief Foreign Policy**.

Ermeni husumetinde “kardeş millet” Azerilere yardım etmeyi amaçlamıştır. BTC ile başlayan proje bazlı yumuşak güç kullanımı yakın zamanda yapılmasına karar verilen Kars-Gümrü-Bakü demiryolu projesi ile desteklenmiştir. Özellikle BTC sayesinde Türkiye enerji nakil hatları açısından çok önemli bir ülke haline gelmiş ve bölgedeki etkisini arttırmıştır. Bu adımlara ek olarak, Türk müteahhitlerin Orta Asya coğrafyasındaki ülkelerde giriştikleri iktisadi adımlar da Türkiye’nin yumuşak gücüne katkı yapacak unsurlardan biridir. Zira bu bölgelerde yapılan yatırımlar sayesinde bölge halkına istihdam sağlanmaktadır. Yaratılan istihdam ve dolaylı refah artışında Türkiyenin olumlu etkisi bölge halkının ve bölgedeki devletlerin yöneticilerinin Türkiye ile ilgili olumlu kanaatlerinin artmasına sebep olmakta ve en nihayetinde Türkiye’nin yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır.

6.3. Yumuşak Güç Bağlamında Kurum ve Kuruluşların Attığı Adımlar

Yumuşak gücün uygulama esaslarından biri de sivil toplum örgütlerinin ya da devlet kuruluşlarının diğer ülke halklarına yönelik yaptığı çalışmalardır. Zaman zaman kamu diplomasisi adıyla da anılan bu çalışmalar, Türkiye’nin imajını olumlu şekilde etkileyerek Türkiye’nin ikna edebilme ve cazibe yaratabilme kapasitesine destek olmakta, dolayısıyla Türkiye’nin yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’nin yumuşak güç potansiyelinin sadece olaya özgü olmadığı, kurumsal yapıya ulaşmış yumuşak güç uygulamalarının da olduğu söylenebilir.¹⁰⁷

Türk İşbirliği ve Kalkınma idaresi Başkanlığı (TIKA) kurumsallaşmış bu uygulamalara bir örnektir. 4668 sayılı yasa gereği, TIKA; başta Türk dilinin konuşulduğu ülkeler ve Türkiye’ye komşu ülkeler olmak üzere, gelişme yolundaki ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olmak, bu ülkelerle ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel, eğitim alanlarında iş birliğini projeler ve programlar aracılığı ile geliştirmek amacıyla kurulmuştur (TIKA). Bu amaca ulaşmak için TIKA’nın görev ve sorumlulukları ilgili ülke ve toplulukların: Kalkınma ihtiyaç ve

---

¹⁰⁷Tayfun Atmaca , “Teknik Yardım Projelerinin Hazırlanması, Uygulanması, İzlenmesi ve Değerlendirilmesi”, TIKA Uzmanlık Tezi,ss.27-48

hedeflerini, ülkemizin önceliklerini göz önüne alarak, yapılabilecek iş birliği ve yardım konularını belirlemek, Gerekli program ve projeleri hazırlamak, özel kuruluşlara hazırlatmak, Ekonomik, ticari, teknik, sosyal, kültürel ve eğitim iş birliğini proje ve programlar vasıtasıyla geliştirmek, Bağımsız devlet yapılarını güçlendirmek, Pazar ekonomisine geçiş çabalarını desteklemek, olarak belirlenmiştir (TIKA). TIKa bu maksatla; iş birliğinin geliştirilmesi, kalkınma desteği sağlanması ve insani yardım kapsamında; Bütün sektörlerde kurumsal yapıların oluşturulması, Tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, Alt yapıların iyileştirilmesi, Sosyal kalkınma ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi, Meslek edindirme ve istihdam sağlanması, Ortak tarih ve kültür varlıklarının korunması, Türkçe'nin kullanımının yaygınlaştırılması, Kültürel ilişkilerin geliştirilmesi, Enformasyon, tanıtım ve yayın faaliyetleri ile bilgilenmenin sağlanması, projelerini yürütmektedir (TIKA). Orta Asya'da yerleşmiş Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik yumuşak güç adımları TIKa ile sınırlı değildir. Bu ülkelerden Türkiye'ye burslu öğrencilerin getirilmesi, Türkçe Konuşan Ülkeler Zirvesinde bu ülkelerin bir araya gelmesi atılan yumuşak güç adımlarına verilebilecek diğer örneklerdir. O bölge yurttaşlarına Türkiye'nin burslar vererek onların Türkiye'de eğitim almalarının sağlanması ve Türkçenin bölge ülkelerini bir araya getirebilecek bir unsur olarak kullanıldığı Türkçe Konuşan Ülkeler Zirvesi'nin gerçekleştirilmesi Türkiye'nin yumuşak güç bağlamında attığı adımların kültürel özelliklere de dayanabileceğini göstermektedir.¹⁰⁸

TIKA gibi bir devlet kuruluşu olan Kızılay'ın çalışmaları da yumuşak güç örneği olabilecek nitelikler taşımaktadır. Zira Türk Kızılayı dünyanın, özellikle Müslümanların yaşadığı, çatışma bölgelerinde insani yardım çalışmaları yapmaktadır. Bu bağlamda Türk Kızılayı yurdumuzda ve dünyanın her hangi bir yerinde meydana gelen doğal afetler sonrası, devlet kurumlarına destek görevi görerek afetzedelere, acil barınma acil beslenme, kısmi sağlık hizmetleri sağlamaktadır. Kerkük, Tacikistan, Kosova, Bosna Hersek, Bangladeş Türk Kızılayı'nın yardım ulaştırdığı bölgelere verilebilecek örneklerdendir. Kızılay ve

---

¹⁰⁸ A.G.E.ss.73-87

TIKA gibi devlet destekli kurumların yanı sıra, Türkiye'nin yumuşak gücüne katkıda bulunan sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. Arama Kurtarma Derneği (AKUT) bu örgütlerin başında gelmektedir. Doğal afetlerde yardım çalışmaları yapan AKUTun Yunanistan, Tayvan, Hindistan, İran ve Pakistan'da yaptığı yardım çalışmaları yaşanan deprem ve doğal afetlerden zarar görenlere yönelik atılan adımlara örnektir. Bu çalışmalarıyla 1999 yılında Birleşmiş Milletler Şemsiyesi altında bulunan Arama Kurtarma Danışmanlık Grubu'na kabul edilen AKUTun yaptığı çalışmalar Türk milletinin yardımseverliğini ortaya koyması ve çeşitli halkların takdirini kazanması Türkiye'nin yumuşak gücüne sivil toplum örgütlerinin yapabileceği katkının iyi bir örneğidir.

Türkiye'nin yumuşak gücünün kurum ve kuruluşlar bağlamında incelenirken ifade edilmesi gereken konulardan biri de basın yoluyla atılan adımlardır. Basını yumuşak güç konusunda önemli bir yeri vardır. Yumuşak güçte temel konu diğer aktörlerin düşüncesini şekillendirmektir. Dünyadaki medya kuruluşlarının ulaştıkları etkileme gücü göz önüne alınırsa; medyanın fikirleri yönlendirme kabiliyeti de ortaya çıkmaktadır. Söz gelimi Irak Savaşı sırasında yaşananları dünyaya CNN televizyonunun aktarması ile Irak Hükümeti'ne ait televizyonun aktarması arasında ciddi fark olacağı malumdur. Medya gücü daha fazla olan aktörün etkileme gücü de daha fazla olmaktadır. Zira yapılan işin niteliği kadar onun dünyaya nasıl anlatıldığı da önemlidir. Basının bu gücünün Türkiye Cumhuriyeti de farkındadır. Bu sebeple Avrasya'ya yayın yapmak, oradaki kültürel etkisini devam ettirmek amacıyla devlet televizyonu olan TRT bünyesinde, TRT INT kanalının kurmak suretiyle, adımlar atmıştır. Bu televizyon kanalı, çeşitli televizyon yapımları ve bazı radyo yayınları Türkiye'nin kültürel etkisini yaymaya yardımcı olmak suretiyle Türkiye'nin yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücüne örnek teşkil edebilecek bir başka olay ise Hatayın ana vatana katılmasıdır. Bu olay sistemli bir strateji ile Türkiye'nin yumuşak gücünün politik amaçlara ulaşma konusunda işlevsel olabileceğinin kanıtıdır. Bu sebeple Türkiye'nin yumuşak gücü örneklendirilirken Hatay konusunun detaylı olarak incelenmesi faydalı olacaktır.

6.4. 2002 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASI VE DAVUTOĞLUNUN BEŞ DIŞ POLİTİKA İLKESİ

Akademik geçmişi bulunan bir siyasetçi olarak Davutoğlu, başdanışmanlığa getirilişinden bir süre sonra mimarı olduğu kabul edildiği Türk dış politikasının 5 temel ilke üzerine kurulu olduğunu açıklamıştır. Bunlar özgürlük-güvenlik dengesi, komşu ülkelerle sıfır sorun, çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika, yeni bir diplomatik üslup ve yöntem ile ritmik diplomasişeklinde ifade edilmiştir. Yedi yıl kadar danışmanlık görevinde Davutoğlu, küçük revizyonlar haricinde bu ilkeleri sürekli dile getirmiş ve savunmuştur.¹⁰⁹ Ayrıca bu ilkelerin kendi dönemi için Türk dış politikasını hem incelemek hem eleştirmek isteyenler için birinci kaynak olduğunu da belirtmiştir. Bu yönüyle söz konusu ilkeler Türk dış politikası için orijinal bir duruma da işaret etmektedir.

Davutoğlu'nun aşırı iddialı söylemlere sahip olduğu ve Türk dış politikası yönelimlerine kategorik denecek düzeyde eleştiriler getirdiği gözlemlenmektedir.¹¹⁰ İslamcı ve Osmanlıcı eğilimleri olan Davutoğlu'nun 1991 öncesi dış politikası için yaptığı eleştirileri daha çok ideolojik temelden beslenmektedir. Doğuya sırtını dönme, Arap ülkelerini küçük görme gibi ideolojik altyapının sonucuşeklinde görülen eğilimleri eleştirmek realist temellerden gelen bir tepki gibi görünürken İslam medeniyeti, Ortadoğu ile ortak kimlik bilinci gibi alternatifler ise ideolojik yaklaşımı eleştiren bir başka ideolojik dış politikanın ipuçlarını vermektedir. Ancak daha çok rasyonel pratiğe uyan 5 ilkede bu yönelimler pek açığa vurulmamıştır. Yeni Türk dış politikası olarak kabul edilen dönemin daha somut eleştirileri ise Soğuk Savaş yıllarının bittiği döneme hazırlıksız yakalanmak, yer yer aşırı romantik ve gerçek üstü hedeflere savrulurken, zaman zaman da eski dönem reflekslerinden kurtulamamakşeklindedir. Atatürk'ün ifade ettiği “Yurtta sulh, cihanda sulh.” ilkesi Türk dış politikasının günümüzde dahi sık sık dile getirilen temel

¹⁰⁹ Selim Deringil, Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası, **Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul**

¹¹⁰ Eleni ve Dimitriou Triantaphyllou(2010), “Assessing Turkey's ‘Soft Power’ Role: Rhetoric Versus Practice, **The International Spectator Italian Journal of International Affairs**, 45:1, s.99-113

prensiplerinden ve söylemlerinden biri olagelmıştır. Bu prensip Stratejik Derinlik'teşöyle yer bulmuştur: “Atatürk'ün ‘Yurtta sulh, cihanda sulh’ ilkesinde ifadesini bulan bu yeni yaklaşım, barış eksenli idealist bir uluslararası ilişkiler çizgisini gösterme yanında, sömürgeciliğin zirveye ulaştığı uluslararası ilişkiler konjonktürünü göz önüne alan ve bu çerçevede sömürgeci sistemik güçlerle çatışmaktan kaçınan realist bir dış politika tavrını da öne çıkarmaktaydı.” Davutoğlu'na göre cumhuriyet döneminin ilk yıllarında Türkiye akıllı birşekilde ülkenin gücünü değişik satıhlarda dağıtan kıtasal mücadele alanlarından uzak durmuş ve önceliğini Misak-ı Milli sınırları içindeki varlığını güçlendirmeye ve korumaya sarf etmiştir. Yeni döneminde ise bu sınırları korumak için komşu havzalar başta olmak üzere sınır dışında etki alanları oluşturmaya ihtiyaç duyulduğunu söylemektedir.

Danışmanlık görevi yıllarında ise Atatürk'ün Sakarya Meydan Muharebesi'nde söylediği “Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O sath bütün vatandır.” sözünü biraz değiştirerek günümüz dış politika stratejisineşöyle uyarlamıştır: “Hatt-ı diplomasi yoktur, sath-ı diplomasi vardır. O sath bütün dünyadır.” Sözen, Davutoğlu'nun resmi görevi süresince birçok kere dile getirdiği dış politikanın 5 ilkesini, stratejik derinlik düşüncesini tamamlayıcı ve zenginleştirici bir Danışmanlığı ve dışişleri bakanlığı döneminde THY, TİKA ve TRT gibi araçlarla ilişkileri geliştirme hedefi bulunan ülkelere yapılan atılım, birçok gözlemcide Türkiye'nin dış politikada yeni bir döneme girdiğinin habercisi sayılmıştır.¹¹¹

Bu politikalara açılan alan Huntington'ın da dediği gibi Soğuk Savaş sonrası dönemin bölgesel güçler için manevra alanı açmasının sonuçlarındandır. Ancak yine de 1991-2002 yılları arasında aynı atılımın yapılmamış olması AKP iktidarının bu kararlarda önemli bir işlevinin olmadığı düşüncesini çürütmektedir. Davutoğlu'nun başdanışmanlık görevinde gelmesinin ardından açıkladığı 5 ilkeden demokratik bir ülke olmakla beraber bölgesinde güçlü bir devlet olmanın

---

¹¹¹ Ahmet Sözen, “A Paradigm Shift in Turkish Foreign Policy: Transition and Challenges”, *Turkish Studies*, C.11, No:1, 2010, s. 114.

eşzamanlı varoluşunun zorluğuna temas etmesi açısından önemli ilkelere biri özgürlük-güvenlik dengesidir. Çağımızın getirdiği demokrasi ve insan hakları standartları ışığında bireyler devlet aygıtından hem güvenliklerini sağlanmasını hem de bunu yaparken özgürlüklerinin kısıtlanmamasını talep etmektedir. Kanun yapma, meşru güç kullanma gibi yetkilere sahip bulunan devletten yapılan bu iki talep birbiriyle çelişen durumlar sergileyebilmektedir.¹¹² Örneğin, bir suçlunun peşine düşen emniyet görevlileri aranaşahsın bir hanede olduğundan şüphelendiklerinde bir ikileme karşı karşıya kalınır. Aramak için izin almaksızın her eve girebilmek şüphesiz emniyet yetkililerinin işini kolaylaştıracaktır. Bu hak aranaşahsın bulunma ihtimalini arttırırdı. Ancak bu yetki, bireyin özel yaşam alanında bir kısıtlamayı da beraberinde getirmektedir. Haneye giriş için arama izninin gerekmesi durumunda da bireylerin özel yaşam alanlarındaki özgürlükleri genişlerken, güvenliği tesis etmekte bazı zaafklar oluşabilmektedir. Aynı şekilde açık alanda emniyet görevlilerine izinsiz üst arama yetkisi verilip verilmemesi de benzer bir ikilemi doğurmaktadır. Netice olarak, özgürlük ve güvenlik bir terazinin iki kolu gibidir ve çoğu zaman birinin yükselmesi diğerinin inişini mecbur kılar.şok yaşatan terör eyleminin güvenlik kaygılarını hat safhaya çıkardığını ve bu bağlamda özgürlüklerden taviz verildiğini hatırlatmaktadır.

Erdoğan'ın başdanışmanlığını yaptığı zaman zarfı içinde katıldığı televizyon programlarında Davutoğlu, ülkede terazinin iki kolu olan özgürlük ve güvenliğin eş zamanlı olarak dengeli birşekilde arttırıldığını söylemektedir. Ona göre bir devletin meşruiyet zemini bu iki talebi de karşılayabilmekten geçmektedir. Zira özgürlük adına güvenliği feda eden bir ülke kaotik bir konuma mahkûm olurken, güvenlik kaygılarıyla özgürlükleri yok eden bir devlet de otoriter bir rejime dönüşecektir. Meşru bir devlet konumuna yükselmenin yolu ise iki talebi birden yerine getirebilmekten geçmektedir.¹¹³ Birbirine zıt gelişen özgürlük ve güvenlik talepleri arasında kurulması gereken denge ile ilgili ideal standartlar belirlemek güç bir iştir. Çünkü bu dengenin şartları bu ülkenin coğrafi konumu,

---

¹¹² Davutoğlu, Teoriden Pratiğe, s. 112, 135, 276.

¹¹³ Yalvaç, "Strategic Depth or Hegemonic Depth?", s. 168.

çevresiyle ilişkisi, içinden geçtiği konjonktürün şartları ve iç tehdit algısına göre değişebilmektedir. Örneğin, sık sık Filistin’le ilgili terör tehdidi altında olduğunu beyan eden ve tarihsel ve kültürel olarak bölgeye yabancı bir yapı olarak kabul edilen İsrail, özgürlükleri arttırmayı güvenlik için zaaf oluşturmak olarak görecektir.

ABD’nin 11 Eylül saldırısının ardından dengenin güvenlik tarafına ağırlık vermesi ve dünya ülkelerini de kendi tarafına çekme gayretleri aynı konjonktürel etkinin sonucudur. Dolayısıyla istikrarın özgürlüklere, terör gibi kavramların da güvenlik kavramına ağırlık kazandırması beklenir. Türkiye’nin on yıllardır devam eden terör sorununun da yukarıdaki durumlara benzer şekilde özgürlükleri kısıtlama yönünde etki doğurması beklenir. Ancak diğer yandan yine uzun bir serüven olan AB üyeliği süreci de terör tehdidinin aksine insan hakları ve özgürlüklerin genişletilmesini gerektirmektedir ve üyeliği ısrarla isteyen Ankara’ya bu yönde baskı yapmaktadır. Bu iki sürecin doğurduğu ikilem de AB üyeliğinin önemsendiği dönemlerde özgürlüklere, terörü pasifize etmenin birinci sıraya yükseldiği zamanda ise güvenliklere ağırlık bindirmektedir. Davutoğlu ise terörle mücadeleye ve 11 Eylül sonrası şartlarına rağmen güvenliği tesis ederken, bir yandan da özgürlükleri kısıtlamadığı hatta genişlettiği iddiasındadır. Yalvaç, bu ilkenin nirengi noktasının PKK terörü olduğunu söylemektedir. Türkiye’nin bir yandan PKK terörü ile etkin bir mücadele verdiğini savunan Davutoğlu, bir diğer yandan uygulanan reform paketleriyle özgürlüklerin genişletildiğini ve İstanbul, Ankara, Van ve Diyarbakır gibi kentlerde özgürlük alanını kısıtlayıcı tedbirlerin alınmadığını ifade etmiştir. Bu dengenin kurulması demokratik standartlar ve devletin meşruiyeti açısından bir iç restorasyon sürecini ifade etmekte ve dış politikanın daha güçlü temeller üzerinde yükselmesini sağlamaktadır. Devlet ile millet arasındaki güven ilişkisini kurmanın tek yolu da budur. Başdanışmanlık koltuğunda Davutoğlu açıkladığı ilkenin normatif boyutuna aşağıdaki gibi özetlemektedir: “Netice itibarıyla Türkiye, özgürlük-güvenlik dengesini iç siyasal

meşruiyeti ve felsefi, etik estetik bir güvenlik anlayışı geliştirebilirse, bu konuda model ülke olacaktır.¹¹⁴

Soğuk Savaş'ın bitiminin uluslararası ilişkilere getirdiği yeni dönem artık dünya siyasetinin temelde iki devlet tarafından şekillendirildiği yılların geride kaldığını söylüyordu. Bu iki aktörden biri olan SSCB'nin dağılması artık süper güç unvanını taşıyan tek bir devletin olduğu tek kutuplu bir dünyaya işaret etse de bölgesel güçlerin artık dış politika kararlarında daha özgür oldukları ve daha esnek politikalar geliştirebilecekleri de bir gerçektir.¹¹⁵ İç siyasi yapısı nedeniyle Soğuk Savaş sonrası diyeceğimiz dönemin ilk on yıllık kısmını kısa süreli ve istikrarsız koalisyon hükümetleriyle geçiren Türkiye, dünya şartlarının kendine açtığı imkânlarla hazırlıksız yakalanmıştır. Bölgesel etkinliğini arttırması için küresel güç yapısı müsait olsa da, komşularla ikili ilişkilerdeki kronik problemler buna engel oluşturmakta idi. Yunanistan'la tarihi gerilimler devam ediyor, Bulgaristan'daki Türk azınlığın kültürel haklarının ihlâli ilişkilerde tansiyona sebep oluyordu. Ermenistan'ın 1915 olaylarını ele alış şekli ve Türkiye'nin müttefiki olan Azerbaycan'ın topraklarını işgal etmesi nedeniyle Erivan'la ilişkiler de hiç iyi seyretmedi.

Güneyde Suriye en uzun sınır komşumuz olmasına rağmen gerek su meselelerindeki anlaşmazlıklar gerekse şam'ın PKK'yı desteklediği inancı düşman algısını pekiştiriyordu. PKK sorunu Kuzey Irak'taki fiili durum nedeniyle Irak'la ilişkilerde de facto sonuçlar doğurabilecek bir gerilim alanıydı. Türkiye, aydın ve diplomatlarının Sevr paranoyasından kurtulamadığı, resmî tarih söylemi dört tarafımızın düşmanlarla çevrili olduğu ve iç siyasette milliyetçi söylemlerden Türk'ün Türk'ten başka dostunun olmadığı bilinçaltını yansıtan bir iç siyasi kültüre yaslanıyordu. Davutoğlu'nun böyle bir altyapı üzerine savunduğu ve uygulamaya giriştiği komşularla sıfır sorun ilkesi söz konusu beş dış politika ilkesinden en çok dikkat çeken ve en çok eleştirilen ilke oldu. Özellikle basında ve iç siyasette bu

---

¹¹⁴ Ziya Öniş, "Multiple Faces of the 'New' Turkish Foreign Policy: Underlying Dynamics and a Critique.", **Insight Turkey**, C.13, No:1, 2011

¹¹⁵ Davutoğlu, Teoriden Pratiğe, s. 276.

hedefin hayalci, bölgenin gerçeklerine yabancı ve fazla iyimser olduğuna dair eleştiriler yapıldı. Davutoğlu eleştirilerin teorik altyapıdan yoksun ve konjonktürel reaksiyonlardan ibaret olduğunu söylemektedir. Görüşünü ise hem kronikleşen problemlerin zamanla seri bir çözüm sürecine girdiği iddiasını, hem de Türkiye'nin herhangi bir komşusuyla ilişkileri bozulduğunda daha önce bu ilkeyi eleştirenlerin sahip çıkmaya başladıklarını hatırlatarak savunmuştur. Davutoğlu bu görüşünde haklıdır. Bu ilkenin gösterdiği hedef, Türkiye'nin bulunduğu gibi bir coğrafyada, ana akım normatif bir perspektifin ürünüdür. Dolayısıyla, asıl sorgulanması gereken ilkenin kendisi değil, uygulama safhasındaki başarı veya başarısızlık düzeyi olmalıdır. Bu ilke bölgeyle entegrasyonun kurumsal ve kalıcı hâle getirilmesini ve ihtilafli konularda tarafsız arabulucu rolü üstlenme hevesini de içermektedir. Jung, komşularla sıfır sorun ilkesinin yumuşak güçle beraber Kemalist kurumlarla AKP'nin güç mücadelesinin bir sonucu olarak yorumlamanın da mümkün olduğunu düşünmektedir. Bu perspektifte, komşu devletlerle ilişkilerin kriz olmaktan çıkması durumunda güvenlik konularının daha az gündeme geleceği ve TSK'nın ülke siyasetinde daha az söz sahibi olacağı görüşü hâkimdir. Ayrıca hükümetin 28 Şubat'ın izlerinin taze olduğu ilk iki yılında AB reformları yönünde yaşadığı balayı, daha sonra ise reformların (Kürt sorunu gibi istisnaları olmak üzere) aniden yavaşlaması ve neredeyse durması da bu görüşü destekler niteliktedir.

Stratejik Derinlik'te yazarın sık sık bölgede etki alanı oluşturmaktan bahsettiği yukarıdaki bölümlerde yer almıştı. Yer yer alternatiflerin çokluğunun sağlayacağı esnekliği kaybetmemek gerektiğine değinen Davutoğlu'nun siyasetin içine girdiğinde bütün komşularla iyi ilişkiler geliştirilmesi gerektiğini söylemesi şaşırtıcı değildir. Bu anlamda sıfır sorun ilkesiyle Stratejik Derinlik arasında paralellik olduğu söylenebilir. Ayrıca ilân ettiği ilkeleri savunan yazar, bu ilkenin hayata geçirilmesi durumunda bölge ülkeleriyle ticaret hacminin artacağını söylemiştir. Karşılıklı ekonomik bağımlılık görüşüne yaslanan bu teoride bölgesel güvenliği sağlama stratejisi açısından Stratejik Derinlik ile aynı istikamettedir. AKP hükümetinin ilk yıllarında komşularla ilişkilerde önemli ilerlemeler yaşandığı

inkâr edilemez, ancak Türkiye'nin görüşlerine önem verdiği AB en yakından takip ettiği Ermenistan ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi'yle ilişkilerde somut bir ilerleme sağlanamamıştır. düşman olarak algılandığı bir dış politika zihniyetinin içe kapanma reflekslerine sebep olacağı görüşünden hareketle Davutoğlu, yakın kara havzaları şeklinde nitelediği Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'yla ilişkileri her zaman restore etmenin gerekliliğini savunmuştur. Tarihsel bağlara hayati önem atfeden Davutoğlu, ilişkileri geliştirmenin yolunu ise iletişimi arttırmak, kültürel bağları güçlendirmek, ticaret hacmini büyütmek gibi maddelere bağlamaktadır.¹¹⁶

Ekonomik ve kültürel anlamda insan hareketliliğinin de sağlanması yönündeki görüşlerini dile getiren Davutoğlu, bu bağlamda üretilen değer ve ilişkilerin de Türkiye'ye doğru akmasını sağlayacak politikaların takibini savunmuştur. Yukarıda açıklanan “özgürlük-güvenlik dengesi” ile bu ilke arasında karşılıklı bir etkileşimin bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır.¹¹⁷ Tehdit algısı özgürlük-güvenlik dengesinde ibrenin güvenlikten yana dönmesini ve özgürlüklerden feragat edilebileceği görüşünü destekleyeceği için, komşu devletlerle güven ilişkisi geliştirmek her alanda özgürlüklerin de önünü açmayı kolaylaştıracaktır. Davutoğlu'nun ortak tarihe yaptığı vurgu yeni Osmanlı çağrışımlarına neden olurken, ulus devletin temel rolü yerine medeniyet kavramını oturttuğu merkezi yer İslamcı siyasetin izlerini taşımaktadır. Diğer yandan kültür kavramı ile ilgili düşünce ve hesaplar her ikisinin kesişim noktasına ait bir unsurun gündeme gelmesidir. Bu idealist ve inşacı yaklaşımların yanı sıra realist güç planları hep birlikte komşularla iyi ilişkiler kurulmasının gerekliliğiyle tutarlı bir içeriğe sahiptir. Bu niyetlerin gerçekleşmesinde Türkiye'nin aldığı inisiyatif ise, ileride de ifade edileceği gibi, yeni Türk dış politikasında iddialı eylem ve söylemler tespitini haklı çıkarmaktadır. Türkiye'nin bölgesel güç olduğu görüşünden hareketle bu stratejişekilleri birinci bölümde incelediğimiz imparatorluk, hegemonya ve liderlikten ikincisine denk düşmektedir. Herhangi bir

---

¹¹⁶ Nathalie Tocci, “Turkey's neighbourhood policy and EU membership: Squaring the circle of Turkish foreign policy”, *International Journal*, C.67, No:65, 2011, s. 79.

¹¹⁷ Elisabeth Johansson-Nogués, Ann-Kristin Jonasson, “Turkey, Its Changing National Identity and EU Accession: Explaining Ups and Downs in the Turkish Democratization Reforms”, *Journal of Contemporary European Studies*, C.19, No:1, 2011, s.128.

ödül verme veya somut bir ceza uygulama gibi seçeneklerin son derece zayıf olduğu ve kültür, tarih, medeniyet vurgularıyla bölgede ortak kimlik inşası hedefleri de göz önünde bulundurulduğunda, bu iki ilke kolaylıkla yumuşak hegemonya stratejisiyle ilişkilendirilebilir.

Davutoğlu, Stratejik Derinlik'te AKP öncesi dönemlerle ilgili kategorik denecek düzeyde sayısız eleştiri getirmektedir. Birbiriyle bağlantılı olan bu eleştiriler genel olarak Doğu'ya sırtını dönerek Batı'ya koşulsuz yönelme, ölçek küçültme, ait olduğu bölgeye yabancılaşma, Batı (veya ABD-İsrail) ekseninin uzantısı hâline gelerek pasif ve edilgen politikalar takip etme ve özgüven eksikliği gibi ana başlıklar hâlinde ifade edilebilir.¹¹⁸ Ülkenin kendi bölgesine yabancılaşma ve Doğu'ya sırtını dönme eleştirilerinin, çare olarak 'komşularla sıfır sorun' gibi bir prensibi doğurması gibi, dış politikada edilgenlik ve eksen siyaseti eleştirileri de alternatif strateji olarak çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika ilkesinin oluşmasını sağlamıştır. Türkiyenin jeopolitik önemi sık sık Doğu ile Batı arasında bir köprü olmasıyla ifade edilmiştir. Temelde bu görüşü reddetmeyen Davutoğlu, Stratejik Derinlik'te biri güçlü diğeri zayıf olmak üzere iki çeşit köprü konumunun mümkün olduğunu belirterek, ilk seçeneğin kuvvetli bir kimlik ve özgüvene dayandığını, ikinci seçeneğin sonucunun ise kimlik bunalımı ve buna bağlı olarak iç siyasi çatışmaların yaşanacağı görüşünü ifade etmiştir.¹¹⁹ Teorik çalışmalarındaki bu güçlü köprü söylemi, başdanışmanlık döneminde çok boyutlu çok kulvarlı dış politika ilkesinin 'merkez ülke' söylemiyle beraber anılır olmasını beraberinde getirmiştir. Komşularla sıfır sorun ilişkilerine getirilen yoğun eleştiriler genelde söylemin ütopyikliği üzerine kurulu iken, çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika ilkesi de sonuçları üzerinden eleştirilmiştir. AKP döneminde dış politikanın içerideki tartışmalarında 'eksen kayması' temel yerini çoğu zaman korumuştur.

Öniş ve onun gibi düşünen akademisyenler, proaktivitenin olumluluğunu kabul ederken, önceliğinden ve Batı ekseninden tamamen kopmasının yanlış

---

¹¹⁸ O Sami Kohen, "Hayal ile Gerçek Arasında", **Milliyet**, 25, Aralık, 2010

¹¹⁹ A.G.E.Davutoğlu ss. 23-45

olduğunu savunmuştur. Davutoğlu'na göre ise 3 asırdır kalıcı ortaklıklarla devam ettirilen denge siyaseti günümüz dinamik şartlarında artık mümkün değildir. Bu görüşe göre, Doğu-Batı, Asya-Avrupa, Avrupa-ABD- Avrupa-Transatlantik arasında parçalanmışlık yaşayan Türkiye, kalıcı bir biçimde taraf seçmek yerine, herkesle kucaklaşma hâlinde bulunmalı ve dengeli bir özne konumunu korumalıdır.¹²⁰

ABD, AB ve Rusya'dan birisiyle ilişkilerde olumlu bir adım atmanın diğer iki güç tarafından negatif bir tavır şeklinde yorumlanacağı algısından kurtulunması gerektiğini söyleyen Davutoğlu, bu düşüncenin Soğuk Savaş dönemi kalıntısı olduğunu ve artık geçerliliği kalmadığını savunmaktadır. Ona göre, çok boyutlu ilişkiler birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcıdır. Bir ülkenin dış politika tercihinde çok eksenli olamayacağını ancak çok boyutluluğun imkân dâhilinde olduğunu görüşünü savunularak bağımsız ve çok alternatifli bir dış politika modeli önerilmektedir. Davutoğlu'nun dış politika teorisini incelediğimiz ikinci bölümde de yer aldığı gibi Stratejik Derinlik'te en çok vurgu yapılan önerilerden biri alternatifleri bol tutarak esnek bir siyasetin önünü açmaktır.¹²¹ Çok boyutlu ve çok kulvarlı dış politika ilkesi de bu teorik altyapı ve merkez ülke retoriği ile uygunluk sergilemektedir. Bu ilke, dış politika yapıcısı tarafından bölgesel güç olduğundan şüphe duyulmayan Türkiye'nin yakın kara havzası şeklinde adlandırılan Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkaslarla ilgili siyasetine yönelik doğrudan bir etkiye sahip değildir. Bu nedenle bu ülkeyi birinci bölümde incelenen bölgesel güçlerin strateji formlarından imparatorluk, hegemonya ya da liderlikten hangisine yakın olduğu üzerinden değerlendirmek yerinde olmaz. Ancak bu ülke eksen siyasetinin bölgede bağımsız ve proaktif dış politika geliştirmenin önünde bir engel teşkil ettiğinden hareketle Türkiye'nin kendi hinterlandında manevra alanını genişletmeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak, başarılı olması durumunda bu ilke bölgede Türkiye'nin dış politika seçeneklerini arttıracığından her üç strateji formu

---

¹²⁰ Meliha Altunışık, Esra Cuhadar, "Turkey's Search for a Third Party Role in Arab-Israeli Conflicts: A Neutral Facilitator or a Principal Power Mediator?", **Mediterranean Politics**, C.15, No:3, 2010

¹²¹ Dietrich Jung, "Domestic Context of New Activism in Turkish Foreign Policy: Does Religion Matter", **Int'l J.** 67 2011, s. 24-25

için de daha uygun bir konjonktür sağlamakla ilgilidir. Özetle bu ilke, kısıtlı ve zayıf bir bölgesel güç konumundan alternatifi bol ve esnek bir bölge gücüne yürüme hedefini ifade etmektedir.¹²²

---

¹²² **Oğuzlu**, "Soft power in Turkish foreign policy.", s. 88-91

SONUÇ

Günümüzde uluslararası ilişkiler disiplininde en çok incelenen konulardan biri güç kavramı ve bu kavramın bütün boyutlarıdır. Yapılan çalışmalardan bazıları gücü sadece bir aktörün diğerine istediğini yaptırabilme kabiliyeti olarak görmüştür. Ancak zaman içinde bu yaklaşım farklı teorisyenlerin çalışmaları ile geliştirilmiş ve çok boyutlu bir güç kavramı ortaya koyulmuştur. Güçlü olmanın ne anlama geldiğini ifade eden çalışmalara ek olarak millî gücün anlamının ve alt unsurlarının ne olduğunu ortaya koyan çalışmalar da yapılmıştır. Buna göre millî güç: bir ülkenin ekonomik, siyasi, askerî, sosyal ve psikolojik kapasitesinin birleşimidir. Millî gücü oluşturan bu unsurlar göz önüne alınarak millî gücün tanımları, hatta matematiksel hesapları ortaya koyulmaktadır. Bu unsurlardan diğer aktörleri korkutma, tehdit etme, caydırma amacına hizmet edenler sert güç unsurları olarak ifade edilirken; diğer aktörün fikrini istenilen şekilde değiştirmeye ve cazibe yaratarak amaca ulaşmaya yarayan unsurlar yumuşak güç unsurları şeklinde anılmaktadır. Politik amaca ulaşma yolunda millî güç unsurlarının sert ve yumuşak güç olarak sınıflandırılmasına ek olarak, ulaşılmak istenen hedefin karakteri de değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmeye, hedefe ulaşabilmek için gerekli olan güç analizi yapılarak, sert güç ile yumuşak gücün bir dengesi sağlanarak en uygun araç seçilmiş, bir başka ifadeyle akıllı güç kullanılmış olur. Güç kavramının bütün boyutlarıyla tanımlandığı bu çalışmalara ek olarak, güç konusunda yapılan teorik açıklamalar da bulunmaktadır. Uluslararası ilişkiler disiplini teorik açıdan inceleyen yaklaşımlar, uluslararası ilişkiler alanında büyük önem arz eden güç konusunda da önemli fikirler ortaya koymuşlardır. Bu yaklaşımlardan Gerçekçi yaklaşım sert güç unsurlarının kullanımının daha uygun olacağına vurgu yapmaktayken, Gerçekçi yaklaşımdan temel alan Yeni Gerçekçi yaklaşım gücün amaç değil araç olduğunu ifade etmektedir. Savaşın ve dolayısıyla sert güç uygulamalarının toplumsal refaha zarar verdiğini ifade eden Liberalizm ise, Gerçekçi yaklaşımın uluslararası sistemin anarşik olduğu yargısını kabul etmekle beraber, iktisadi iş birliği süreçleri ile bu durumun ortadan kalkabileceğini ve toplumsal refahın sağlanabileceğini dile getirmektedir. Yapısalcı yaklaşım ise

aktörün uluslararası sistemi belirlediğine ilişkin yargının eksik olduğunu ifade ederek, sistemin de aktörün davranışları üzerinde etkili olabileceğini ifade etmiştir. Marksist teorilerden etkilenen bu yaklaşım ekonomik unsurları güç açısından anahtar olarak görmektedir. Yapıcı yaklaşım ise daha önceki fikirlerden daha farklı bir yol izleyerek güç ile çıkar konularını beraber ele almaktadır. Bu tarz bir yaklaşıma göre aktörün gücünün unsurları çıkarlarına göre değerlendirilmelidir. Zira uluslararası sistemin yapısı gibi çıkarlar da değişken bir karaktere sahiptir, bu sebeple bir konuda aktörün gücüne katkıda bulunan unsur diğer bir konuda güç açısından zafiyet yaratabilmektedir. Eleştirel teorisyenler ise gücü „aktif güç“, „gizli güç“ ve „yapısal güç“ olmak üzere üç farklı boyutta incelemektedir.

Uluslararası ilişkiler tarihi incelendiğinde sert gücün en uzun süre uygulanan ve en yaygın güç kullanım metodu olduğu görülebilir. Zorlama, korkutma, tehdit etme ve caydırma gibi yöntemleri içeren sert gücün çok uzun yıllar boyu aktörlerin amaçlarına ulaşmak için en yaygın olarak kullandıkları araç olagelmıştır. Ancak, günümüzde sert güç kullanımı, sistemin yapısının değişmesi, aktörlerin davranışlarının meşruiyetine dair algının değişmesi ve sert güç kullanımının iktisadi ve toplumsal maliyetinin çok yüksek olması sebebiyle hedefe giden yolda tek alternatif olmaktan çıkmaya başlamaktadır. Bu durum tek başına sert gücün amaca ulaşmak için yeterli olmaması, bu gücün keyfi kullanımının bugün dünyada geçerli meşruiyet algısıyla çelişmesi, sert gücü kullanan aktöre ve dünya toplumuna iktisadi, sosyal ve toplumsal maliyetinin çok fazla olması ile açıklanabilir. Bu gerçeklerden hareketle küresel sistemde aktörlerin sahip olduğu güç algısı da değişmektedir. Artık güç söz konusu olduğunda, ekonomik ve askerî güç dışında başka unsurlar da akla gelmektedir. Aktörler günümüzde sert gücün olumsuz yanlarından kendilerini koruyabilecek ama aynı zamanda amaca da hizmet edebilecek, uluslararası sistemde kabul gören meşruiyet anlayışına uygun, maliyeti daha düşük güç türlerini tercih etmektedirler. Aktörlerin güç konusunda değişen bu algılarına cevap verebilme yeteneğini haiz güç alternatifi olarak da “yumuşak güç” öne çıkmaktadır. Yumuşak güç karşıdaki aktörün, cazibe

yaratarak, onu zorlamadan, tehdit etmeden ya da korkutmadan kendi fikrine uygun düşünmesini sağlamaya yarayan yolların tamamıdır. Yumuşak güç bir ülkenin kültürüne, siyasi değerlerine ve dış politikalarına dayanır. Söz gelimi, eğer bir ülke kültürel değerleri vesilesiyle diğer ülke halkının fikrini amacına uygun bir şekilde değiştirebiliyor, siyasi değerlerinin yarattığı cazibeyle diğer ülke yöneticilerini ikna edebiliyor ya da dış politikaları diğer ülkelerin kendisine destek vermesini sağlayabiliyorsa yumuşak güç sahibidir denebilir. Yumuşak güce kaynaklık eden bu unsurların yanı sıra ekonomik faktörlerin de yumuşak güce kaynaklık edebileceği ifade edilebilir. Yumuşak Güç kavramı sert güce göre farklılıklar arz etmektedir. Bu fark temel davranışlar ve temel araçlar bazındadır. Yumuşak güç söz konusu iken davranışlar genelde “hayranlık uyandırma ve gündem yaratma” şeklindedir. Ancak, sert güç, zorlayıcı diplomasi ve savaş, genel olarak, başvurulan yollar arasındadır. Sert güç, zorlama ve korkutma gibi yöntemleri önerip diğerler aktörlerin fikrine daha az önem verdiği için, uygulanması hâlinde tek yanlı politika olarak algılanmaktadır. Oysa yumuşak gücün, diğer aktörlerin fikrini istenilen şekilde değiştirmeyi amaçladığı için, uygulanması hâlinde çok yanlı politikalar oluşturduğu ifade edilebilir. Yumuşak gücün sert güçten farklılaştığı bir başka nokta ise, gücün etkisinin ölçülmesi aşamasıdır. Sert güç askerî kuvvet ya da ekonomik ambargo gibi hesaplanması ve ifade edilmesi daha kolay unsurlar içermekteyken, yumuşak güç daha soyut kavramlar ikna ve fikir şekillendirmeye dayanmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap ve süreli yayınlar

DAHL, Robert A. (1957), "The Concept of Power", Behavioral Science, 2:3, Temmuz, Telif hakkı (2001), Proquest Information and Learning Company

DAVUTOĞLU, Ahmet (2008), "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", Insight Turkey, Vol.10, No.1, s.77-96

DAVUTOĞLU, Ahmet (2009), Stratejik Derinlik, Türkiye'nin Uluslararası Konumu, Küre Yayınları, 34.baskı, İstanbul

DEANE, Michael J. ve HARLOW, Margaret A.(2008), "Soft Power Workshop", Geopolitical Assessments Series

DEDE, Alper Y.(2011), "The Arab Uprisings: Debating the 'Turkish Model', Insight Turkey, Vol.13, No.2, S.23-32 DEMİRTEPE, M. Turgut (2008), Orta Asya&Kafkasya Güç Politikası, USAK (Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları 16, Ankara

Deniz Çağlar (2010), "Gümüş Dizisinin Arap Kamuoyuna Etkileri Bir Sosyal Medya İncelemesi", Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3/1, s.50-67

DENİZHAN, Emrah (2010), "Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya Politikası ve TİKA", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, cilt 2, Sayı 1

DERİNGİL, Selim (2008), Denge Oyunu, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul DOĞAN, Erhan (11.02.2012), Kamu Diplomasisi ve Türkiye,

<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/kamudiplomasisiveturkiye.pdf>, (11.02.2012)

DOSS, Veda (1996), "Japan's Development Aid: Self-Interest or Economic Partnership?", Wingate University-USA, Vol.2, No.3, August

DURAN, Burhanettin (2009), "Türk Dış Politikası Ortadoğululaşıyor mu?", Editörler: İNAT, K., M. Ataman ve B.

Duran, Ortadoğu Yıllığı 2008, Küre yayınları, İstanbul, s.385-403 “Eğitim ve Kültür, Türkiye’nin Diplomasideki Yumuşak Gücü” (2011), Zaman Dış Haberler, 3 Haziran

KROENING, Matthew, M. McAdam ve S. Weber (2010), “Taking Soft Power Seriously”, Comparative Strategy, 29:5, s.412-431

KUT, Gün (2010), “Türk Dış Politikasında Çok Yönlülüğün Yakın Tarihi: Soğuk Savaş Sonrası Devamlılık ve Değişim”, Boğaziçi Üniversitesi-TÜSİAD Dış Politika Forumu, Araştırma Raporu 02

KÜÇER, Yasemin (2009), “Kulaklıkaya, Sınır Ötesi’ne ‘Gönül Köprüsü TİKA’yı Anlattı”, Stratejik Düşünce Enstitüsü,

<http://www.sde.org.tr/tr/haberler/701/kulaklikaya-sinir-otesine-%E2%80%98gonulkoprusu-tikayi-anlatti.aspx>, (11.01.2012)

<http://www.foreignaffairs.com/articles/60262/robert-w-tucker-and-david-chendrickson/the-sources-of-american-legitimacy>

LEE, Geun (26.09.2011), A Theory of Soft Power and Korea’s Soft Power Strategy,

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10163270902913962#preview> ,

26.09.2011 LORENZİ, Maximiliano(2006), Power: a Radical View by Steven Lukes, http://www.webasa.org/Pubblicazioni/Lorenzi_2006_2.pdf , 28.09.2011

LUKES, Steven (2005a), “Power and the Battle for Hearts and Minds”, MillenniumJournal of International Studies

LUKES, Steven (2005b), Power: A Radical View, Palgrave Macmillan

Nossel, S. (2004 , Mart-Nisan). Smart Power. 19 Mayıs 2009 tarihinde Foreign Affairs : <http://www.foreignaffairs.com/articles/59716/suzanne-nossel/smartpower>

Nye, J. (1990). Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York: Basic Books. Nye, J. (2005). Yumuşak Güç . Ankara: Elips Kitap.

Oğuzlu, T. (2007). Soft Power in Turkish Foreign Policy. Australian Journal of International Affairs

Öymen, O. (2005). Silahsız Savaş Bir Mücadele Savaşı Olarak Diplomasi . İstanbul: Remzi Kitabevi

Özdem Sanberk, Hakan Altınay. (2008, Ocak 8). Kamu Diplomasisi ve Yumuşak güç. 22 Nisan 2009 tarihinde Sabah.com.tr:

<http://arsiv.sabah.com.tr/2008/01/08/haber,A9BC3A84BEF146B2BF13D4F0ED804C08.html>

Özdemir, H. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 63, Sayı 3,

Pazarcı, H. (1992). Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü. Ankara: Turhan Kitabevi.

Peter Bachrach, Morton S. Baratz. (1963). Decisions and Nondecisions: An Analytical Framework. American Political Science Review ,

Ray Maghroori. (1982). Globalism vs Realism. Westview Press. Ray Maghroori, Bennett Ramberg. (1982). Globalism versus Realism. New York: Boulder: Westview Press.

Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye. (2000). Power and Independence: World Ploitics in Transition. New York: Addison-Wesley.

Robert Trucker, David Hendrickson. (2004, December). The Sources of American Legitimacy. 24 Nisan 2009 Foreign Affairs

MATTERN, Jannice B.(2005), “Why ‘Soft Power’ Isn’t So Soft: Representational Force and the Sociolinguistic Consturction of Attraction in World Politics”, Millennium-Journal of International Studies, 33:583 MINGJIANG,

Jani Juhani (2010), “Case Study:Hard Power or Soft Power? Searching for China’s Use of Soft Power in the Pursuit of the Economic Cooperation Framework Agreement with Taiwan”, Institute for Cultural Diplomacy, 20 Eylül MUTUŞ,

Ceren (2010), “Türkiye’nin Yeni Dönem Vize Politikası: Eksen Kayması Tartışmaları Çerçevesinde Bir Analiz”, USAK(Uluslar arası Stratejik Araştırmalar Kurumu), 17 Temmuz

Sökmen, T. (1992). Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Sönmezoğlu, F. (2006). Türk Dış Politikası. İstanbul: Der Yayınları. Stephen Gill, D. L. (1988). Global Political Economy, Perspectives, Problems and Policies. Hertfordshire: Harvester-Whesatsheaf.

Stephen Gill, David Law. (1988). Global Political Economy, Perspectives, Problems and Policies. Hertfordshire: Harvester-Whesatsheaf. Stockholm International Peace Research Center . (2005).

SIPRI Yearbook 2005: Armaments, Disarmament and International Security. Stockholm: SIPRI. Tarhanlı, T. (2005). Kuvvet Kullanma, Meşruiyet ve Hukuk. Anayasa Yargısı Dergisi. TBMM Tutanak Dergisi. (1997, Ocak 14).

Millî Savunma Bakanı Turhan Tayan'ın, Güney Kıbrıs Rum yönetiminin, son günlerde, Rusya Federasyonu’ndan füze temin ederek barış ortamını bozucu tutum ve davranışları münasebetiyle gündem dışı açıklaması. Ankara. TBMM Tutanak Dergisi. (1998, Ekim 7).

TBMM Genel Kurul Tutanağı 20. Dönem 4. Yasama Yılı 3. Birleşim. Ankara. Tengirşek, Y. K. (1981).

Vatan Hizmetinde . Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları:. Thucycdides. (1954). History of Peloponessian War . New York : Penguin Books